

***Strategia Rozwiązywania
Problemów Społecznych
w Gminie Miejskiej Łąka
na lata 2016-2025***

Łąka 2015

Spis treści

Wstęp	4
1. Uwarunkowania prawne i programowe strategii	5
2. Diagnoza sytuacji społecznej Gminy Miejskiej Ława	8
2.1. Ogólne informacje	8
2.2. Ludność.....	9
2.3. Lokalny rynek pracy.....	11
2.4. Budżet gminy	14
2.5. Infrastruktura komunalna i mieszkaniowa	15
2.6. Dostępność usług społecznych	16
2.6.1. Oświata i wychowanie.....	16
2.6.2. Kultura i sport.....	17
2.6.3. Opieka zdrowotna	19
2.6.4. Pomoc społeczna.....	20
2.6.5. Bezpieczeństwo publiczne.....	22
2.7. Ekonomia społeczna	23
2.8. Główne wyzwania lokalnej polityki społecznej	25
2.8.1. Dominujące problemy w ujęciu pomocy społecznej.....	25
2.8.2. Bezrobocie.....	28
2.8.3. Przemoc w rodzinie	31
2.8.4. Uzależnienia	33
2.8.5. Sytuacja osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących.....	34
2.8.6. Zagrożenia bezpieczeństwa publicznego	36
2.9. Potrzeby i oczekiwania mieszkańców w świetle wyników badań ankietowych	38
2.9.1. Charakterystyka respondentów	38
2.9.2. Rozwój Ławy z perspektywy jej mieszkańców	40
2.9.3. Problemy i dysfunkcje społeczne	42
2.9.4. Integracja i aktywność społeczności lokalnej.....	45
2.10. Oczekiwania młodzieży względem rozwoju społecznego Ławy.....	47
2.11. Podsumowanie części diagnostycznej i prognoza zmian	48
3. Strategiczna wizja projektowanych zmian	52
3.1. Założenia wstępne	52
3.2. Wizja i misja gminy miejskiej Ława w sferze społecznej	55
3.3. Cele i kierunki niezbędnych działań.....	57
Priorytet I. Aktywizacja zawodowa i rozwój przedsiębiorczości	57

Priorytet II. Wsparcie dzieci, rodziców i całych rodzin.....	60
Priorytet III. Minimalizowanie uzależnień, przemocy w rodzinie i innych dysfunkcji.....	61
Priorytet IV. Przeciwdziałanie trwałemu ubóstwu i bezdomności.....	63
Priorytet V. Zmniejszanie barier związanych z niepełnosprawnością.....	64
Priorytet VI. Wsparcie osób starszych i chorujących	66
Priorytet VII. Aktywizacja i integracja społeczności miasta	67
4. Zarządzanie realizacją strategii	70
4.1. Ramy formalno-organizacyjne.....	70
4.2. Monitoring i ewaluacja strategii.....	71
4.2.1. Wskaźniki realizacji działań	72
4.2.2. Metody i narzędzia monitoringu	77
4.2.3. Podstawowe założenia ewaluacji.....	78
4.3. Finansowanie realizacji strategii.....	79
Wykaz najważniejszych skrótów	82
Załącznik 1. Członkowie Zespołu ds. opracowania Strategii	83
Załącznik 2. Wzór ankiety.....	84

Wstęp

Strategia rozwiązywania problemów społecznych (SRPS) stanowi wyraz lokalnej polityki społecznej. W szerokim znaczeniu jest to działalność zmierzająca do poprawiania standardów życia nie tylko grup marginalizowanych z uwagi na doświadczane problemy i bariery, ale wszystkich mieszkańców wspólnoty samorządowej. Tak rozumiana polityka społeczna obejmuje zagadnienia z dziedziny zatrudnienia, edukacji, kultury, wypoczynku, ochrony zdrowia czy zabezpieczenia potrzeb materialnych i mieszkaniowych.

Opracowanie strategii jest obligatoryjnym zadaniem każdej gminy, jednak sposób w jaki zostanie ono przeprowadzone zależy od decyzji lokalnych władz. *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Miejskiej Ława na lata 2016-2025* została opracowana w sposób partycypacyjny, uwzględniający potrzeby i oczekiwania różnych grup społecznych. W procesie jej opracowywania wykorzystano ekspercko-społeczną Metodę Aktywnego Planowania Strategicznego (MAPS), która łączy potencjał wiedzy na temat lokalnych problemów, potrzeb i wyzwań – nieskoordynowany, rozproszony w różnych instytucjach i organizacjach oraz umysłach liderów.

Ponadto, przeprowadzone zostały badania społeczne, które umożliwiły oparcie założeń wdrożeniowych strategii na potrzebach i oczekiwaniach mieszkańców Ławy.

Dokument składa się z dwóch zasadniczych części: diagnozy sytuacji społecznej miasta oraz założeń programowych (wdrożeniowych). Część diagnostyczna obejmuje podstawowe zagadnienia charakteryzujące Ławę, w tym dotyczące procesów demograficznych, rynku pracy, problemów społecznych, a także dostępności usług społecznych i aktywności mieszkańców. Została opracowana w oparciu o dane, których najbogatsze źródło stanowił Główny Urząd Statystyczny, w szczególności Bank Danych Lokalnych, a także różne publikacje GUS, zarówno krajowe jak i regionalne, udostępniane przez Urząd Statystyczny w Olsztynie. Wykorzystano również dane i sprawozdania MOPS, PUP, ICK, policji, straży pożarnej, MBP i innych instytucji. Kluczowe znaczenie miała Ocena Zasobów Pomocy Społecznej opracowywana w latach 2012-2014 przez MOPS w Ławie. Zasadniczo analiza została przeprowadzona dla przedziału czasowego 2012-2014, z zastrzeżeniem, iż przyjęto zasadę wykorzystywania danych rocznych najbardziej aktualnych na moment opracowywania dokumentu. W przypadku niektórych obszarów diagnozy przyjęto dłuższy okres analizy, aby uwypuklić zachodzące procesy.

Część wdrożeniowa strategii przedstawia natomiast wizję projektowanych zmian oraz katalog niezbędnych kierunków działań, następnie zaś wskazówki, jak skutecznie zarządzać realizacją strategii. Założenia te zostały wypracowane w trakcie warsztatów planowania strategicznego, które odbyły się 30 września 2015 roku w siedzibie Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej przy ul. Obrońców Westerplatte 5 w Ławie z udziałem Zespołu ds. opracowania Strategii powołanego przez Burmistrza Miasta Ławy Zarządzeniem nr 0030-54 z dnia 17 lipca 2015 r. Perspektywa lokalnych liderów została uzupełniona o spojrzenie młodzieży uczącej się w Gimnazjum Samorządowym nr 1 im. M. Kopernika w Ławie, przede wszystkim na to, jak młodzi ludzie oceniają swoje szanse edukacyjne, zawodowe oraz możliwości rozwoju w mieście.

W dniu 6 listopada 2015 r. w siedzibie MOPS odbyło się spotkanie konsultacyjne z udziałem Zespołu ds. opracowania Strategii, na którym omówiono wstępny projekt dokumentu, a także przedyskutowano uwagi i propozycje zmian w tekście.

1. Uwarunkowania prawne i programowe strategii

Samorząd gminy jest zobowiązany do opracowania i realizacji strategii rozwiązywania problemów społecznych na mocy art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej*, która wskazuje jednocześnie elementy składowe tego dokumentu takie jak: diagnoza sytuacji społecznej, prognoza zmian w okresie objętym strategią, a także określenie celów strategicznych, kierunków niezbędnych działań, sposobu realizacji, ram finansowych oraz wskaźników realizacji działań. Ponadto, w świetle ww. ustawy, strategia powinna w szczególności sposób uwzględniać programy pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, a także inne, mające na celu integrację osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka.

W myśl art. 2 ust. 1 przywołanej ustawy, „Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości”. Tak rozumianą działalność organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi. Ustawa podkreśla, iż pomoc społeczna powinna wspierać osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb, aby mogły żyć w warunkach odpowiadających godności człowieka. Ale zarazem wymaga od klientów współdziałania w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej.

Obszar lokalnej polityki społecznej kształtowany jest również przez szereg innych regulacji prawnych oraz dokumentów strategicznych i programowych przyjmowanych na szczeblu międzynarodowym (przede wszystkim UE), krajowym oraz regionalnym. Definiują one ramy formalno-prawne dla działania władz samorządowych, wskazując jednocześnie priorytetowe obszary interwencji publicznej.

Wśród aktów normatywnych w randze ustawy, które należy uwzględnić realizując i kształtując lokalną politykę społeczną należy wymienić w szczególności następujące:

- ❖ ustawa z dnia 8 marca 1990 r. *o samorządzie gminnym*;
- ❖ ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. *o ochronie zdrowia psychicznego*;
- ❖ ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. *o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*;
- ❖ ustawa z dnia 26 października 1982 r. *o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi*;
- ❖ ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. *o przeciwdziałaniu narkomanii*;
- ❖ ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*;
- ❖ ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. *o świadczeniach rodzinnych*;
- ❖ ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. *o dodatkach mieszkaniowych*;
- ❖ ustawa z dnia 7 września 2007 r. *o pomocy osobom uprawnionym do alimentów*;
- ❖ ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. *o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego*;
- ❖ ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. *o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*;
- ❖ ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*;
- ❖ ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. *o zatrudnieniu socjalnym*;
- ❖ ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*;

- ❖ ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych;
- ❖ ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty;
- ❖ ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej;
- ❖ ustawa z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych powinna uwzględniać założenia i wytyczne dokumentów, które podejmują temat wykluczenia społecznego jako jedno z głównych wyzwań dla współczesnej polityki społecznej, a wśród nich m.in.: *Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo oraz Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji.*

Na poziomie regionalnym kluczowym dokumentem określającym cele i zadania samorządów, publicznych instytucji pomocy społecznej i służb zatrudnienia oraz podmiotów niepublicznych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu jest *Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku*. W odpowiedzi na dominujące problemy regionu takie jak dysfunkcje w rodzinach, wzrost zagrożenia marginalizacją zawodową i społeczną, a także małą aktywność lokalnych społeczności, strategia zakłada:

- ❖ tworzenie warunków do możliwie pełnego rozwoju rodziny i do właściwego jej funkcjonowania;
- ❖ stworzenie możliwości wyjścia z izolacji społecznej oraz integrację z otoczeniem w szczególności osób niepełnosprawnych, starszych, uzależnionych, ofiar przemocy, bezdomnych i innych znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej;
- ❖ wspieranie bezrobotnych mieszkańców regionu, w celu zwiększenia ich aktywności edukacyjnej, podniesieniu potencjału zawodowego oraz podjęciu pracy;
- ❖ wzmocnienie postaw prospołecznych, rozwój kompetencji społecznych i umiejętności współpracy poszczególnych jednostek i grup na rzecz własnego otoczenia.

W 2015 roku została przyjęta Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Iławskim na lata 2015-2020, która zakłada realizację działań w ramach siedmiu priorytetów: Priorytet I. *Pobudzanie aktywności zawodowej i przedsiębiorczości społecznej*; Priorytet II. *Wspieranie rodzin doświadczających trudności opiekuńczo-wychowawczych*; Priorytet III. *Zwiększanie bezpieczeństwa i stabilizacji w rodzinach*; Priorytet IV. *Profilaktyka oraz wsparcie osób w wychodzeniu z uzależnienia*; Priorytet V. *Zmniejszanie barier związanych z niepełnosprawnością*; Priorytet VI. *Poprawa jakości życia osób starszych*; Priorytet VII. *Rozwój współpracy i potencjału podmiotów polityki społecznej*. Priorytetom tym odpowiadają następujące cele strategiczne:

- 1) Wzrost aktywności zawodowej mieszkańców powiatu iławskiego
- 2) Poprawa wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez rodziny zamieszkałe na terenie powiatu iławskiego
- 3) Zmniejszenie częstości występowania oraz negatywnych skutków przemocy i kryzysów w rodzinie
- 4) Zmniejszenie skali uzależnień w powiecie iławskim
- 5) Zwiększenie udziału osób z niepełnosprawnością w życiu społecznym
- 6) Podniesienie standardu życia osób starszych zamieszkujących powiat
- 7) Wzrost efektywności i jakości działań w ramach powiatowej polityki społecznej.

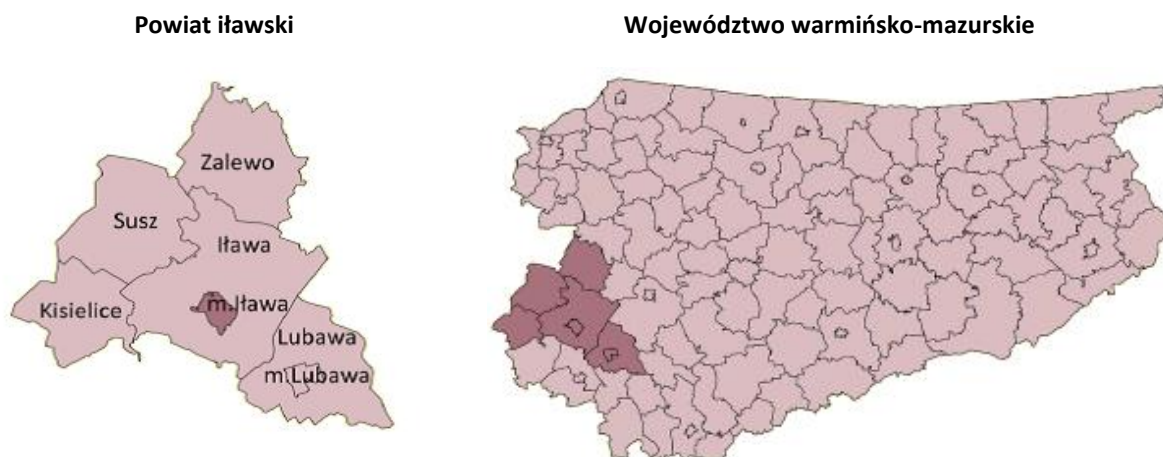
Rok 2015 jest również końcowym rokiem obowiązywania Strategii Rozwoju Powiatu Ławskiego na lata 2008-2015 oraz Strategii Rozwoju Miasta Ławy na lata 2004-2015, dlatego implementacja w SRPS wydaje się mało uzasadniona. Warto nadmienić, że Gmina Miejska Ława wchodzi w skład Ostródzko-Ławskiego Obszaru Funkcjonalnego, utworzonego 4 listopada 2013 roku poprzez podpisanie umowy partnerskiej przez przedstawicieli Gminy Miejskiej Ostróda, Gminy Miejskiej Ława, Gminy Ostróda, Gminy Ława, Gminy Miłomłyn, Gminy Morąg, Powiatu Ostródzkiego oraz partnerów wspierających (organizacji pozarządowych). Wypracowana w ramach OIOF Zintegrowana Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Ostródzko-Ławskiego Obszaru Funkcjonalnego określa możliwe kierunki rozwoju współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego tworzącymi obszar funkcjonalny, a także przedsięwzięcia najważniejsze z punktu widzenia jego rozwoju. Strategia OIOF koncentruje się na 3 obszarach: konkurencyjnej i nowoczesnej gospodarce; bogatej i różnorodnej infrastrukturze oraz wysokiej jakości życia.

2. Diagnoza sytuacji społecznej Gminy Miejskiej Łąwa

2.1. Ogólne informacje

Gmina Miejska Łąwa położona jest w zachodniej części województwa warmińsko-mazurskiego, w powiecie ławskim. Charakterystyczną cechą jej położenia jest to, że sąsiaduje tylko z gminą wiejską Łąwa, która otacza ją ze wszystkich stron. Powierzchnia gminy wynosi 2 188 ha, zamieszkiwana jest przez średnio 1 254 osoby/km².

Rysunek 1. Położenie Gminy Miejskiej Łąwa w powiecie ławskim województwie warmińsko-mazurskim

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014*.

Łąwa jest miastem powiatowym i jednym ze strategicznych miast Warmii i Mazur. Leży na Pojezierzu Ławskim, na terenie Zielonych Płuc Polski, na południowym krańcu Jezioraka – najdłuższego jeziora w kraju. W administracyjnych granicach miasta znajduje się również największa w Polsce śródlądowa wyspa, której powierzchnia wynosi 82,4 ha. Ścisłej ochronie na terenie gminy w postaci parków krajobrazowych oraz obszarów chronionego krajobrazu podlega łączna powierzchnia 152 ha. Bez wątpliwości potencjał Ławy tkwi w jej walorach turystyczno-krajobrazowych. Oprócz atutów środowiska naturalnego warto bowiem również wspomnieć o zabytkach, które przypominają o ciekawej historii Ławy, takich jak Kościół Przemienienia Pańskiego z XIV wieku, będący najstarszą budowlą w mieście; Ratusz Miejski z początków XX wieku; XVIII-wieczne rzeźby barokowe Jowisza, Junony, Herkulesa i Meduzy.

Historia Ławy jest niewątpliwie atutem gminy. Miasto zostało założone w 1305 roku przez komtura krzyżackiego Siegharda von Schwarzburga. Do końca XVII wieku było niszczone wojnami polsko-szwedzkimi i napoleońskimi, a liczba jego mieszkańców nie przekraczała 1 000 osób. Po pożarze, jaki miał tu miejsce w 1706 roku, pozostały tylko budynki ceglane. Łąwa weszła w okres szybkiego wzrostu dopiero w XVIII i XIX wieku, który przyniósł ożywienie gospodarcze i wzrost liczby mieszkańców po uruchomieniu połączenia kolejowego z Toruniem, Olsztynem, Mławą, Malborkiem i Brodnicą; wybudowaniu nowych dróg do Susza, Lubawy, Zalewa i Ostródy; a także otwarciu odgałęzienia Kanału Elbłaskiego w 1860 roku. W czasie plebiscytu, który miał zdecydować o przynależności państwowej miasta do Polski lub Niemiec po pierwszej wojnie światowej, za przynależnością do Polski opowiedziało się jedynie 5% mieszkańców Ławy. W przededniu wybuchu drugiej wojny światowej liczyła już ok. 13 000 mieszkańców. Polskim miastem stała się w 1945 roku¹.

¹ <http://www.ilawa.pl/historia/> (1.07.2015).

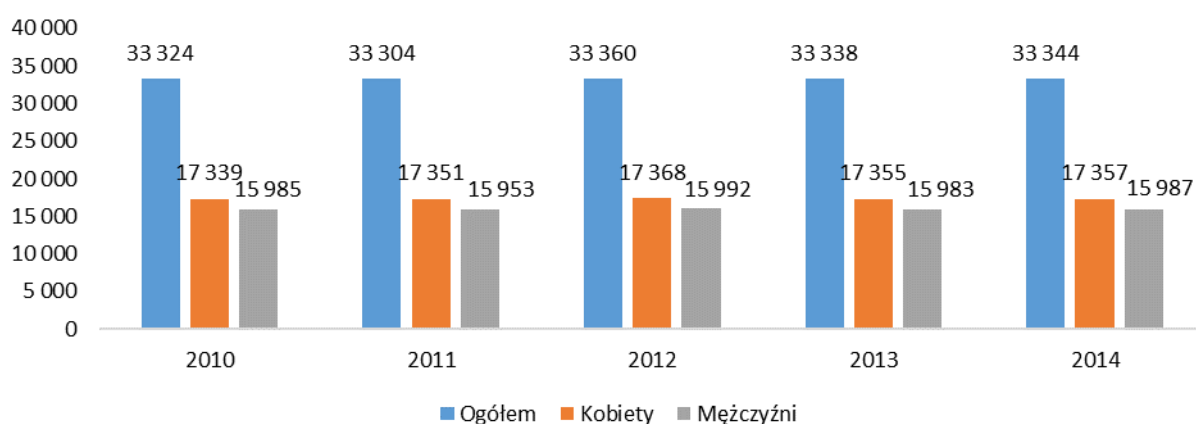
Wykorzystaniu walorów turystyczno-krajobrazowych, a także rozwojowi gospodarczemu Iławy sprzyja układ komunikacyjny dróg i kolei. Przez miasto przebiega droga krajowa nr 16 *Ełk – Grudziądz*, przy czym odległość z Iławy do Olsztyna – stolicy regionu wynosi 71 km. W odległości ok. 30 km od Iławy znajduje się również droga nr 7 *Gdańsk – Warszawa*, która umożliwia sprawny dojazd z jednej strony do portów morskich Trójmiasta oraz portów lotniczych w Gdańsku (Port Lotniczy Gdańsk im. Lecha Wałęsy – 165 km) i Warszawie (Port Lotniczy Warszawa-Okęcie im. F. Chopina – 217 km, Port Lotniczy Modlin – 170 km). Od południa do miasta prowadzi droga wojewódzka nr 536 *Iława-Samplawa*, a od północy nr 521 *Kwidzyn-Prabuty-Susz-Iława*. Miasto stanowi także największy węzeł kolejowy w województwie warmińsko-mazurskim. Krzyżują się tu bowiem główne linie: *Warszawa-Gdańsk* (szybka kolej – linia E65) oraz *Olsztyn-Toruń*.

Komunikacja wewnętrzna realizowana jest przede wszystkim w ramach miejskiego transportu publicznego obsługiwane przez Zakład Komunikacji Miejskiej Sp. z o.o. w Iławie. Linie łączą miasto z obszarem gminy wiejskiej Iława.

2.2. Ludność

Liczba mieszkańców Gminy Miejskiej Iława w latach 2010-2014 utrzymuje się na zbliżonym poziomie. W 2014 roku wyniosła 33 344 osoby, przy czym 52,1% stanowiły kobiety. W porównaniu do 2010 roku liczba ludności wzrosła jedynie o 20 osób, czyli o 0,06%. Warto zauważyć, że wzrost ten dotyczy w dużej mierze liczby kobiet, których w 2014 roku zamieszkiwało gminę o 18 więcej niż w pierwszym roku analizy.

Wykres 1. Ludność Gminy Miejskiej Iława w latach 2010-2014 (stan na koniec grudnia)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Istotny wpływ na tempo i kierunek zmian liczby ludności ma ruch naturalny oraz migracje. W Iławie w latach 2010-2014 przyrost naturalny przyjmował zasadniczo wartości dodatnie, z wyjątkiem 2013 roku, w którym wynosił -0,8. Dodatnia wartość tego wskaźnika oznacza, że rodzi się więcej dzieci niż umiera mieszkańców, jednak warto zauważyć, że przyjmuje on raczej niewielkie wartości i w badanym okresie nie wykazywał jednoznacznej tendencji wzrostowej bądź malejącej.

W przeciwieństwie do przyrostu naturalnego, saldo migracji na pobyt stały w analizowanym okresie przyjmowało wartości ujemne. Nie są one znaczące – w 2014 roku w Iławie zameldowało się 356 osób, natomiast wymeldowały 422, co oznacza, iż w wyniku migracji liczba mieszkańców zmniejszyła się o 66. Saldo migracji gminnych wewnętrznych (do innych gmin) wyniosło -31, natomiast za granicę -35. Niewielki odpływ ludności z Iławy i niewysoki

przyrost naturalny niejako kompensują się, co powoduje, że liczba mieszkańców ulega jedynie niewielkim zmianom.

Tabela 1. Wybrane wskaźniki ruchu naturalnego ludności w Gminie Miejskiej Ława w latach 2010-2014

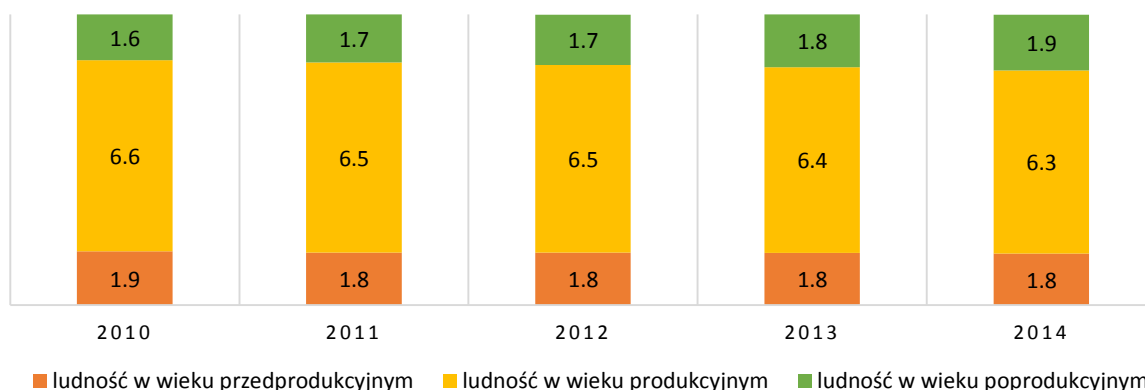
Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
przyrost naturalny na 1 000 ludności	2,7	1,4	0,6	-0,8	2,1
urodzenia żywe na 1 000 ludności	10,8	9,6	9,8	8,2	9,8
zgony na 1 000 ludności	8,1	8,2	9,2	8,9	7,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W strukturze ludności Ławy nieznacznie dominują kobiety, które w 2014 roku, w liczbie 17 357 stanowiły 52,1% ogółu mieszkańców. Warto również dodać, że taka sytuacja ma miejsce w całym okresie analizy – w latach 2010-2014 wartość tego odsetka nie spadła poniżej 52,0%. W Gminie Miejskiej Ława na 100 mężczyzn przypada 109 kobiet. Liczbowa przewaga kobiet nad mężczyznami może mieć swoje źródło w zjawisku *starzenia się społeczeństwa* i dłuższym trwaniu życia kobiet. W 2014 roku w Ławie kobiety stanowiły aż 58,4% mieszkańców od 60 roku życia wzwyż i na 100 mężczyzn w tej grupie wiekowej przypadało aż 140 kobiet.

Spółeczeństwo Gminy Miejskiej Ława wykazuje silne cechy starzenia się. W 2014 roku, prawie jedną piątą (19,2%) w jego strukturze stanowiły osoby w poprodukcyjnym okresie życia (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety od 60 lat wzwyż). Ich odsetek w porównaniu do 2010 roku wzrósł aż o 3,4 punktu procentowego. Jednocześnie zmniejszył się udział osób w wieku przedprodukcyjnym, a więc dzieci i młodzieży do 17 roku życia – z 18,5% w 2010 roku do 17,8% w 2014; oraz odsetek osób w wieku produkcyjnym (mężczyźni 18-64 lata, kobiety 18-59 lat) – z 65,7% do 62,9%.

Wykres 2. Ludność według ekonomicznych grup wieku w Gminie Miejskiej Ława w latach 2010-2014 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Powyższe dane pozwalają prognozować intensyfikację zjawiska *starzenia się* społeczeństwa Ławy. Warto bowiem zauważyć, że dynamika wzrostu odsetka osób w poprodukcyjnym okresie życia w strukturze mieszkańców miasta jest dość wysoka – w 2014 roku wyniosła ona aż 1 punkt procentowy w porównaniu do roku poprzedniego, podczas gdy w 2011 – 0,7 punktu. Wskazują na to również wartości wskaźników obciążenia demograficznego.

Tabela 2. Wybrane wskaźniki obciążenia demograficznego dotyczące ludności Gminy Miejskiej Ława w latach 2010-2014

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	52,1	52,9	55,0	56,8	58,9
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	85,4	91,3	95,6	101,0	107,7
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	24,0	25,2	26,9	28,5	30,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W latach 2010-2014 można zaobserwować systematyczny wzrost wskaźników liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (z 52,1 do 58,9); liczby ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym (z 85,4 do 107,7) oraz liczby ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (z 24,0 do 30,5). Warto zauważyć, że wskaźniki te są wyższe niż dla całego powiatu ławskiego. Różnica jest szczególnie widoczna w przypadku liczby ludności w wieku poprodukcyjnym jaka przypada na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym – w powiecie ławskim wskaźnik ten w 2014 roku przyjął wartość 78,3, a więc o 29,4 punktu niższą niż w Ławie.

2.3. Lokalny rynek pracy

Kondycja lokalnego rynku pracy wywiera istotny wpływ na sytuację społeczno-ekonomiczną gminy. Wyraża się ona przede wszystkim w potencjale zatrudnieniowym dominujących form działalności gospodarczej, strukturze podmiotów gospodarki narodowej oraz skali zatrudnienia i bezrobocia w gminie.

W grudniu 2014 roku w rejestrze REGON figurowały 3 184 podmioty gospodarki narodowej z terenu Gminy Miejskiej Ława. W latach 2012-2014 nie odnotowano znaczących zmian ich liczby ani struktury. Zdecydowanie największą część podmiotów funkcjonuje w sekcji *G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle* – 761 podmiotów (23,9%); w dalszej kolejności należy wskazać sekcję *F Budownictwo* – 337 podmiotów (10,6%), sekcję *C Przetwórstwo przemysłowe* – 319 podmiotów (10,0%) oraz sekcję *M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna* – 255 podmiotów (8,0%).

Tabela 3. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w latach 2012-2014 (stan na koniec grudnia)

Wyszczególnienie	2012	2013	2014
ogółem	3 154	3 182	3 184
sektor publiczny	133	124	124
sektor prywatny	3 021	3 058	3 060

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Nasylenie podmiotami gospodarki narodowej w Ławie jest znaczące. W 2014 roku na tysiąc mieszkańców przypadało 95 podmiotów, co dawało miastu 13 pozycję wśród gmin w województwie. Spośród wszystkich podmiotów gospodarki narodowej funkcjonujących na terenie Ławy w 2014 roku, 96,1% (3 060) należało do sektora prywatnego, a jedynie 3,9% (124) do publicznego.

Tabela 4. Wybrane wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Miejskiej Łława w 2014 roku

Wyszczególnienie	2014
Podmioty wpisane do rejestru na 1000 ludności	95
Podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	151,7
Osoby fizyczne prowadzące działalność na 1000 ludności	72
Osoby fizyczne prowadzące działalność na 100 osób w wieku produkcyjnym	11,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Warto zauważyć, że aż 95,0% (3 024) stanowią podmioty zatrudniające do 9 osób, natomiast 75,5% (2 405) to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Na 100 osób w wieku produkcyjnym w Łławie przypada 11,5 osób prowadzących działalność gospodarczą. Pozytywny jest tu aspekt przedsiębiorczości mieszkańców miasta, jednak należy pamiętać, że jednoosobowe firmy charakteryzują się niewielkim potencjałem zatrudnieniowym i w całej swojej działalności często nie generują miejsc pracy bądź tworzą jedynie pojedyncze. W skali lokalnego rynku pracy nie przekłada się to na znaczący wzrost zatrudnienia.

Tabela 5. Podmioty gospodarki narodowej według wielkości zatrudnienia w 2014 roku

Wielkość zatrudnienia	2014
0-9	3 024
10-49	124
50-249	31
250-999	5
Razem	3 184

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na kondycję lokalnego rynku pracy w istotny sposób wpływają przedsiębiorstwa generujące stałe miejsca pracy i zapewniające zatrudnienie wielu mieszkańcom. Wśród kluczowych firm funkcjonujących na terenie Łławy i stanowiących największych pracodawców na lokalnym rynku pracy można wskazać m.in. Łławskie Przedsiębiorstwo Budowlane „IPB” Sp. z o.o., Animex Foods Sp. z o.o. Sp.k. oddział w Łławie, Rolimpex Nasiona S.A., a także MM Szynaka Living Sp. z o.o. Pierwsza z wymienionych firm zajmuje się robotami budowlano-montażowymi, działalnością deweloperską, a także sprzedają materiałów budowlanych. Drugie przedsiębiorstwo jest krajowym producentem świeżego mięsa wieprzowego i drobiowego – posiada osiem zakładów produkcyjnych, w tym jeden w Łławie. Trzecia z wymienionych firm zajmuje się produkcją i dystrybucją nawozów, materiału siewnego oraz innych środków do produkcji rolnej. Natomiast ostatnia z wymienionych firm należy do Grupy Meblowej, która jest wiodącym producentem mebli w Polsce.

Istotną rolę w gospodarce miasta odgrywa obsługa ruchu turystycznego. Na terenie Łławy w 2014 roku, według danych GUS, znajdowało się 12 turystycznych obiektów noclegowych (w tym 4 hotele), które dysponowały 1 703 miejscami noclegowymi. W ciągu całego roku odnotowano 42 817 osób korzystających z noclegów oraz 117 643 udzielone noclegi.

Warto zauważyć, że z roku na rok systematycznie rośnie liczba miejsc noclegowych, osób z nich korzystających oraz udzielonych noclegów. W 2014 roku w porównaniu do 2010 roku miejsc noclegowych było o 1 199 więcej, osób korzystających – o 33 148, natomiast udzielonych noclegów – o 92 977.

Tabela 6. Wybrane dane dotyczące obsługi ruchu turystycznego w Gminie Miejskiej Łława w latach 2010-2014

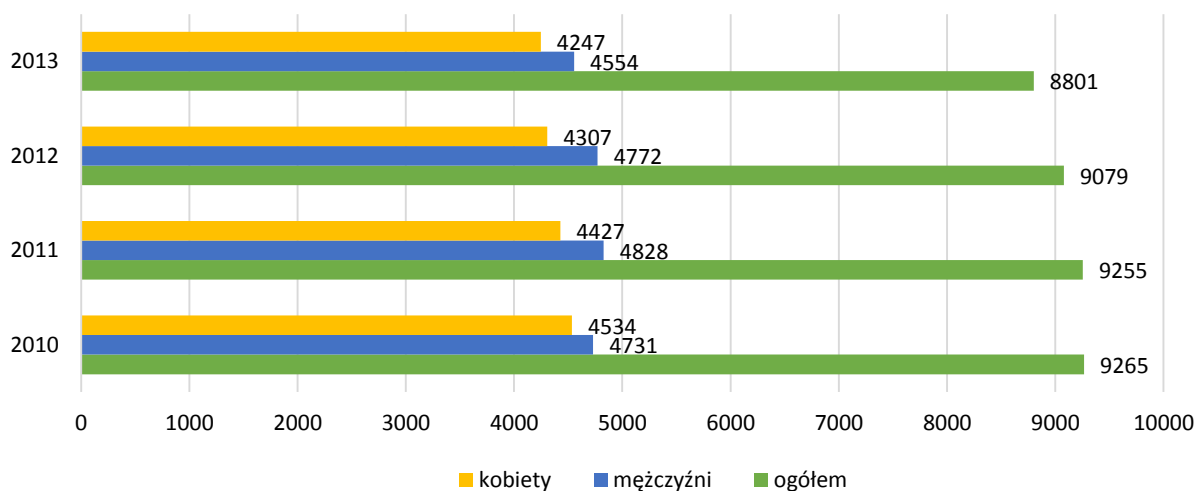
Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
obiekty	10	13	11	11	12
miejsca noclegowe	504	610	706	1 230	1 703
korzystający z noclegów	9 669	10 187	18 226	27 357	42 817
udzielone noclegi	24 649	35 087	64 180	75 830	117 646

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Kształtowanie się powyższych danych może świadczyć o rozwoju turystyki na obszarze miasta, należy jednak pamiętać, że nie obrazują one całkowicie sytuacji. Nie zostały w nich bowiem uwzględnione kwatery poniżej 10 miejsc noclegowych, nie sposób też wyliczyć ile osób korzysta z noclegów na terenie gminy wiejskiej Łława, choć i tak spędza czas na terenie miasta. Ponadto, z turystyką związany jest jej sezonowy charakter i uzależnienie od czasu trwania pór roku oraz pogody, co może wpływać na krótkoterminowość i niestabilność zatrudnienia w tej części gospodarki.

Kondycja lokalnego rynku pracy wyraża się również w liczbie osób pracujących oraz skali bezrobocia. Według danych GUS, liczba pracujących² z obszaru Łławy w 2013 roku wynosiła 8 801 osób (w tym 4 247 kobiet), co stanowiło 34,8% pracujących z powiatu łławskiego. W porównaniu do 2010 roku, stanowiącego pierwszy rok analizy, liczba ta zmniejszyła się o 464 osoby, czyli o 5,0%.

Wykres 3. Pracujący z terenu Gminy Miejskiej Łława w latach 2010-2013 (stan na koniec grudnia)

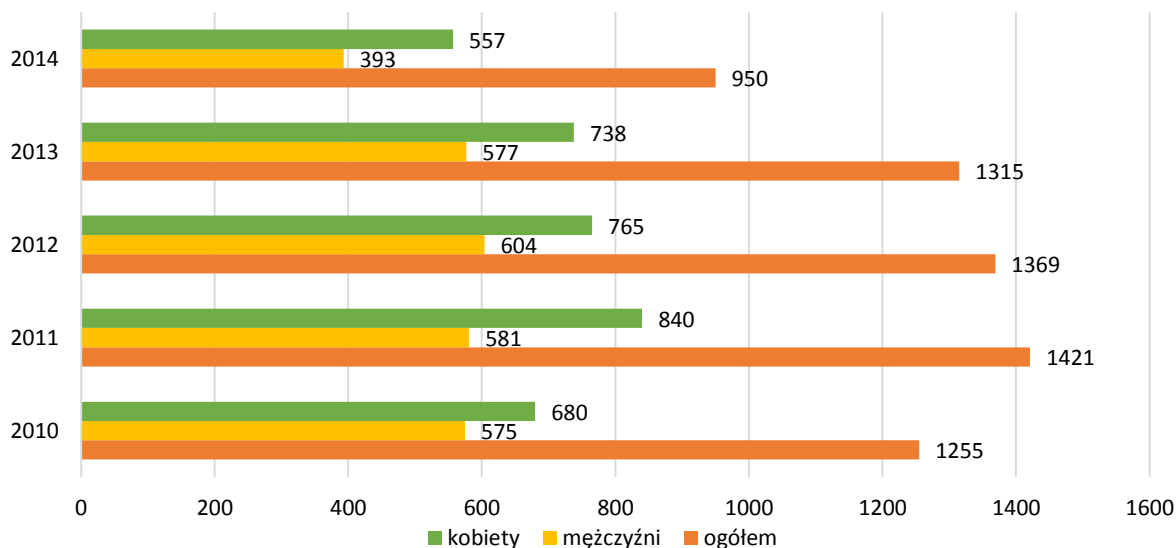
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Miasto Łława charakteryzuje się dość niskim bezrobociem rejestrowanym. Warto zauważyć, że cały powiat łławski należy do obszarów o najniższej stopie bezrobocia w województwie warmińsko-mazurskim. Według stanu na koniec grudnia 2014 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łławie zarejestrowanych było 950 osób z terenu miasta, które stanowiły 2,8% wszystkich mieszkańców Łławy; 4,5% ludności Łławy w wieku produkcyjnym oraz 31,0% wszystkich bezrobotnych na terenie powiatu łławskiego.

² Liczba ta nie obejmuje podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, a także duchowieństwa, fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji.

Warto zauważyć, iż w 2014 roku odnotowano znaczny spadek liczby bezrobotnych w porównaniu do 2013 roku – o 365 osób, tj. o 27,8%. W pięcioletniej perspektywie odnotowany spadek ukształtował się na poziomie 305 osób, czyli 24,3%.

Wykres 4. Bezrobotni z terenu Gminy Miejskiej Ława w latach 2010-2014 (stan na koniec grudnia)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analiza skali bezrobocia wymaga uwzględnienia faktu, iż bezrobocie rejestrowane nie odzwierciedla całkowicie problemu braku zatrudnienia. Wiąże się to przede wszystkim z tym, że część osób rejestruje się w PUP, ponieważ chcą uzyskać ubezpieczenie zdrowotne lub zasiłek, a w rzeczywistości pracują w tzw. *szarej strefie*. W ten sposób mogą zawyżać dane na temat bezrobocia rejestrowanego. Z drugiej strony natomiast istnieje kategoria osób niepracujących, chcących podjąć zatrudnienie lub nie, ale z różnych powodów nie zarejestrowanych.

Słabością lokalnego rynku pracy jest mała różnorodność branż (przemysł drzewny, przetwórstwo, branża budowlana, transport, turystyka), a także silny dysonans pomiędzy potrzebami i możliwościami pracodawców oraz pracowników. Miejsc pracy w Ławie nie brakuje, ale są one częściej adresowane do mężczyzn, ponadto oferowane poniżej oczekiwań warunki pracy i płacy stanowią bodziec do dezaktywizacji zawodowej albo emigracji zarobkowej do większych miast lub za granicę. Wyzwaniem pozostają również m.in.: słaby rozwój kapitału ludzkiego (niskie kwalifikacje, przypadkowy wybór ścieżki rozwoju zawodowego, brak motywacji), niedostatek kultury i wzajemnego szacunku w miejscu pracy, a także trudności w zapewnieniu opieki nad małymi dziećmi (z uwagi na słabo rozwiniętą opiekę żłobkową).

2.4. Budżet gminy

Zamożność gminy, a więc przede wszystkim stan i struktura jej finansów, to jeden z czynników wpływających na jakość życia mieszkańców. Z budżetu gminy mogą być bowiem finansowane inwestycje w infrastrukturę techniczną, społeczną i mieszkaniową, a także zaspokajane różnorodne potrzeby mieszkańców, np. edukacyjne, zdrowotne, kulturalne czy sportowo-rekreacyjne. Z drugiej jednak strony środki budżetu gminy muszą być przeznaczane także na wsparcie osób i rodzin w trudnej sytuacji. Im więcej jest takich osób i im większej pomocy wymagają, tym większe środki gmina musi przeznaczać na pomoc

społeczną, co może odbywać się kosztem inwestycji. Konsekwencją takiej sytuacji może być, w dłuższej perspektywie, poczucie obniżania jakości życia mieszkańców.

Gmina Miejska Ława zamknęła 2014 rok nadwyżką w wysokości 6 000 889,28 zł, przy czym dochody wyniosły 101 703 550,95 zł (w tym bieżące 92 372 941,60 zł), natomiast wydatki 95 702 651,67 zł (w tym bieżące 84 127 498,37 zł)³. Analiza dochodów i wydatków przypadających na jednego mieszkańca w latach 2011-2013 wskazuje na systematyczny spadek dochodów ogółem w przeliczeniu na mieszkańca – z 3 300,77 zł w 2011 roku do 2 787,05 zł w 2014 roku; a także zmniejszanie się wydatków – odpowiednio z 3 075,46 zł/osobę do 2 598,06 zł/osobę. Dochody własne natomiast w 2013 roku były mniejsze o 288,73 zł/osobę niż w pierwszym roku analizy.

Tabela 7. Wydatki i dochody przypadające na 1 mieszkańca w Gminie Miejskiej Ława oraz powiecie ławskim w latach 2011-2013

Wyszczególnienie	2011		2012		2013	
	Miasto	Powiat	Miasto	Powiat	Miasto	Powiat
dochody ogółem na 1 mieszkańca	3 300,77	3 168,81	2 938,52	3 256,46	2 787,05	3 176,02
dochody własne na 1 mieszkańca	1 889,75	1 352,17	1 596,36	1 295,03	1 601,02	1 376,39
wydatki ogółem na 1 mieszkańca	3 075,46	3 179,87	2 995,78	3 294,44	2 598,06	3 057,69

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Największy udział w strukturze dochodów budżetu Gminy Miejskiej Ława mają dochody własne (w 2013 roku – 57,4%), w tym dochody bieżące pochodzące m.in. z podatków i opłat lokalnych, dochodów z usług, udziału gminy w podatkach stanowiących dochód państwa oraz dochody majątkowe, których źródłami są m.in. środki na dofinansowanie własnych inwestycji gminy pozyskane z innych źródeł, wpływy z tytułu odpłatnego zbycia prawa własności oraz prawa użytkowania wieczystego nieruchomości oraz wpływy ze sprzedaży składników majątkowych.

Zdecydowanie najwięcej środków wydatkowanych jest w ramach działu 801 „Oświata i wychowanie”. W 2014 roku wydatki na utrzymanie placówek oświatowych wyniosły 34 374 581,90 zł, co stanowiło 35,9% wszystkich wydatków. Na drugim miejscu znalazły się wydatki na „Pomoc społeczną” (dział 852), które wyniosły 20 887 355,36 zł (21,8%)⁴. W ostatnich latach struktura wydatków gminy nie ulegała zasadniczym zmianom. W porównaniu do 2013 roku zmniejszył się zarówno odsetek wydatków na oświatę i wychowanie (o 2,8 punktu procentowego), jak i odsetek wydatków na pomoc społeczną (o 1,2 punktu). Wydatki w tych działach stale jednak pozostawały dominującymi w strukturze wydatków ogółem.

2.5. Infrastruktura komunalna i mieszkaniowa

W latach 2010-2013 systematycznie zwiększała się zarówno liczba budynków mieszkalnych, jak i liczba mieszkań w Gminie Miejskiej Ława. W 2013 roku w 2 864 budynkach znajdowały się 12 023 mieszkania – przy czym liczba tych pierwszych zwiększyła się w porównaniu do 2010 roku o 99 (o 3,6%), natomiast drugich – o 519 (o 4,5%). Nieznacznie rosła również przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania – z 63,7 m² w pierwszym roku analizy do

³ Rb-NDS Kwartalne sprawozdanie o nadwyżce za okres od początku roku do 31 grudnia 2014 (http://www.bip.umilawa.pl/system/obj/6625_rb-nds.pdf - 2.07.2015)

⁴ Rb-28S Sprawozdanie z wykonania planu wydatków budżetowych 2014 (tamże).

63,8 m² w ostatnim; oraz przeciętna powierzchnia użytkowa przypadająca na 1 osobę – wynosząca 22,0 m² w 2010 roku i 23,0 m² w 2013 roku.

Tabela 8. Wybrane wskaźniki dotyczące zasobów mieszkaniowych Gminy Miejskiej Ława w latach 2010-2013

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013
Liczba mieszkań	11 504	11 691	11 844	12 023
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania (m ²)	63,7	63,7	63,8	63,8
Przeciętna powierzchnia użytkowa na 1 osobę (m ²)	22,0	22,4	22,7	23,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W porównaniu z danymi dotyczącymi powiatu ławskiego, przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w Ławie jest niższa – w 2013 roku różnica wyniosła 8,8 m², natomiast biorąc pod uwagę powierzchnię przypadającą na 1 osobę – w Ławie kształtuje się na poziomie nieznacznie wyższym niż w powiecie, gdzie wynosi 22,5 m².

Według danych GUS w 2013 roku z sieci kanalizacyjnej w Gminie Miejskiej Ława korzystało 93,7% ludności, z wodociągu – 96,9%, natomiast z instalacji gazowej – 80,6%. Dla porównania, wartości tych wskaźników dla powiatu ławskiego wynosiły odpowiednio 64,2%, 93,2% i 34,0%. Różnice wiążą się przede wszystkim z mniejszym odsetkiem ludności podłączonych do wskazanych sieci na terenach wiejskich. W Ławie natomiast do sieci kanalizacyjnej podłączone są wszystkie osiedla, z wyjątkiem kilku ulic – ścieki odprowadzane są do oczyszczalni w Dziarnach, znajdującej się ok. 5 km od miasta.

Część zasobów mieszkaniowych pozostaje w posiadaniu miasta – w 2014 roku liczba mieszkań komunalnych w jej zasobach wynosiła 918 i uległa zmniejszeniu w porównaniu do lat poprzednich, o 12 mieszkań w stosunku do 2013 roku i o 31 w odniesieniu do 2012 roku. W latach 2012-2014 wzrosła natomiast liczba wniosków złożonych na mieszkanie komunalne w zasobach gminy – w 2014 roku było ich 78, podczas gdy w 2012 roku – 63. Na mieszkania socjalne oczekiwało łącznie 147 osób w rodzinach (w 2013 roku – 143 osoby). Należy nadmienić, iż były to wyłącznie rodziny, którym przyznano prawo do lokalu socjalnego w wyniku wyroku sądowego nakazującego opróżnienie dotychczas zajmowanego lokalu (tzw. eksmisja).

2.6. Dostępność usług społecznych

2.6.1. Oświata i wychowanie

Do zadań własnych gminy, zgodnie z art. 7 pkt 8 ustawy o samorządzie gminnym, należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty w zakresie edukacji. Realizując zadania ustawowe Gmina Miejska Ława prowadzi 10 placówek, w tym 5 przedszkoli, 3 szkoły podstawowe oraz 2 gimnazja. Są to następujące:

- ❖ Przedszkole Miejskie nr 2 Integracyjne;
- ❖ Przedszkole Miejskie nr 3;
- ❖ Przedszkole Miejskie nr 4 im. Chatka Przyjaciół Kubusia Puchatka;
- ❖ Przedszkole Miejskie nr 5;
- ❖ Przedszkole Miejskie nr 6;
- ❖ Samorządowa Szkoła Podstawowa nr 2 im. Marii Konopnickiej;
- ❖ Samorządowa Szkoła Podstawowa nr 3 im. Polskich Olimpijczyków;
- ❖ Samorządowa Szkoła Podstawowa nr 4 im. Polskich Podróżników;
- ❖ Gimnazjum Samorządowe nr 1 im. Mikołaja Kopernika;

- ❖ Gimnazjum Samorządowe nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi im. Polskich Noblistów.

Jednostkę organizacyjną wspierającą i obsługującą szkoły oraz przedszkola, dla których organem prowadzącym jest Gmina Miejska Ława stanowi Miejski Zespół Obsługi Szkół i Przedszkoli.

Analizując dostępność edukacji dla dzieci i młodzieży z Ławy warto wskazać, że na jej terenie funkcjonują również placówki niepubliczne. W roku szkolnym 2013/2014 sieć placówek publicznych uzupełniało 6 niepublicznych placówek oświatowych, które otrzymywały z budżetu Gminy Miejskiej dotację na bieżące utrzymanie: Niepubliczne Przedszkole „Pluszak”, Niepubliczne Przedszkole „Bajkowe Przedszkole w Magicznym Domu”, Niepubliczny Punkt Przedszkolny „Mali Odkrywczy”, Niepubliczny Punkt Przedszkolny Dom Malucha „Promyk”, Niepubliczny Punkt Przedszkolny „Chata Skrzata” oraz Niepubliczne Gimnazjum dla Dorosłych. Ponadto, od września 2014 roku funkcjonuje niepubliczne Anglojęzyczne Przedszkole „Goguś”.

Według stanu na 30 września 2013 roku, w publicznych szkołach podstawowych w Ławie funkcjonowały 83 oddziały, do których uczęszczało 1 983 uczniów, natomiast w gimnazjach, w 34 oddziałach, uczyło się 829 uczniów. Liczba oddziałów integracyjnych w szkołach wynosiła 20, uczęszczało do nich łącznie 362 uczniów.

Do przedszkoli publicznych w roku szkolnym 2013/2014 uczęszczało 878 dzieci, natomiast do żłobka 38 dzieci. Ponadto 49 dzieci uczęszczało do oddziałów „0” utworzonych w szkołach podstawowych. Sieć publicznych przedszkoli i oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych dawała możliwość korzystania z usług przedszkolnych dla 57% dzieci w wieku 3-5 lat oraz 63% dzieci w wieku 3-6 lat z terenu Gminy Miejskiej Ława. Do przedszkoli publicznych nie przyjęto 168 dzieci. W analizowanym okresie w Przedszkolu Miejskim nr 2 funkcjonowało 8 oddziałów integracyjnych. Ponadto, w Przedszkolach Miejskich nr 2 i 6 prowadzono wczesne wspomaganie rozwoju dla 25 dzieci z przedszkoli miejskich.

Istotnym uzupełnieniem oferty edukacyjnej na terenie Gminy Miejskiej Ława są także szkoły ponadgimnazjalne prowadzone przez Powiat Ławski, w tym m.in. Zespół Szkół Ogólnokształcących im. Stefana Żeromskiego w Ławie; Zespół Szkół im. Bohaterów Września 1939 Roku w Ławie; Zespół Szkół im. Konstytucji 3 Maja w Ławie; Zespół Placówek Szkolno-Wychowawczych w Ławie oraz Powiatowe Centrum Kształcenia Praktycznego w Ławie. Istotną rolę w zakresie edukacji odgrywa Powiatowe Centrum Rozwoju Edukacji w Ławie, również prowadzone przez Powiat Ławski. W jego strukturze funkcjonuje Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna oraz Powiatowa Biblioteka Pedagogiczna w Ławie.

2.6.2. Kultura i sport

Miasto Ława prowadzi dwie instytucje kultury: Ławskie Centrum Kultury oraz Miejską Bibliotekę Publiczną, w skład której wchodzi Biblioteka Główna wraz z dwiema filiami. Główny cel działalności ICK stanowi upowszechnianie kultury i edukacji kulturalnej, a także ochrona i tworzenie warunków do rozwoju aktywnego uczestnictwa mieszkańców w kulturze. Realizuje go m.in. poprzez:

- ❖ organizowanie spektakli, koncertów, wystaw, plenerów;
- ❖ promocję kultury i twórczości artystycznej regionalnej, ponadregionalnej i międzynarodowej;
- ❖ prowadzenie działalności w ramach amatorskiego ruchu artystycznego oraz centrum edukacji kulturalnej;
- ❖ prowadzenie działalności wydawniczej;

- ❖ organizowanie różnych form edukacji kulturalnej i oświatowej.

Iławskie Centrum Kultury w 2014 roku było organizatorem wielu imprez plenerowych w Amfiteatrze m.in.: „Popołudnie z Kulturą Ukraińską”, IX Edycja Turnieju Koszykówki Broken Ball i Festiwal Kultury Młodzieżowej, Dni Iławy, Międzynarodowy Festiwal Kultury i Kuchni „Sąsiedzi przy stole”, XLIII Międzynarodowy Festiwal Jazzu Tradycyjnego Old Jazz Meeting „Złota Tarka”, Regionalne Święto Ryby, Festiwal Fama Rock, a także imprez organizowanych na terenie całego miasta.

ICK w ramach Centrum Edukacji Kulturalnej prowadzi zajęcia zespołów i sekcji w ramach Amatorskiego Ruchu Artystycznego, w tym Młodzieżową Akademię Kulturalną, Młodzieżową Grupę Teatralną, cztery grupy wiekowe tańca nowoczesnego PRO CONTRA, a także zajęcia muzyczne, wokalne i taneczne Street Dance oraz Break Dance. W 2014 roku uczestniczyło w nich ok. 150 dzieci i młodzieży. CEK było również współorganizatorem Festiwalu Piosenki Turystycznej, Festiwalu Piosenki Autorskiej, Przeglądu Teatralnego „Kurtyna w górę”, Dziecięcych Prezentacji Artystycznych „Przedszkole Tańczy i Śpiewa” oraz działań związanych z realizacją ferii zimowych dla dzieci i młodzieży – projekcje filmowe, spektakle teatralne, bale karnawałowe, warsztaty plastyczne, teatralne, taneczne, rzeźbiarskie, spotkania. W ICK przeprowadzone zostały również eliminacje miejskie i rejonowe Ogólnopolskiego Konkursu Recytatorskiego oraz Spotkań z Poezją Dziecięcą, a także prowadzone były zajęcia taneczne i teatralne dla członków Uniwersytetu Trzeciego Wieku. W ciągu 2014 roku ICK zrealizowało 115 imprez o zasięgu lokalnym, regionalnym, wojewódzkim oraz międzynarodowym, skierowanych do rodzin, dzieci i młodzieży.

Warto także wspomnieć o Kinoteatrze „Pasja”, który na co dzień pełni przede wszystkim funkcję kina. Wykorzystywany jest jednak również do realizacji spektakli i działań teatralnych, koncertów kameralnych oraz prezentacji dla dzieci i młodzieży. W ramach edukacji kulturalnej odbyło się w nim m.in. kilkanaście spektakli teatralnych, a także koncerty kameralne, zarówno ogólnodostępne jak też dla zorganizowanych grup. Ponadto od trzech lat, z okazji Międzynarodowego Dnia Osób Niepełnosprawnych (3 grudnia), w kinoteatrze odbywa się uroczysta Gala, której organizatorami są: Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Powiatu Iławskiego „Promyk”, ICK oraz Urząd Miasta Iławy.

Głównym celem działalności Miejskiej Biblioteki Publicznej jest gromadzenie, opracowywanie oraz udostępnianie materiałów bibliotecznych mieszkańcom Iławy oraz powiatu iławskiego, a także stymulowanie, rozwijanie i zaspokajanie potrzeb czytelniczych, oświatowych, kulturalnych oraz informacyjnych mieszkańców regionu. Do jej zadań należy przede wszystkim:

- ❖ gromadzenie i udostępnianie materiałów bibliotecznych służących obsłudze potrzeb informacyjnych, edukacyjnych i samokształceniowych różnych grup czytelników;
- ❖ pełnienie funkcji ośrodka informacji biblioteczno-bibliograficznej;
- ❖ koordynacja działalności usługowej bibliotek na terenie powiatu w zakresie udostępniania literatury naukowej, popularnonaukowej i zbiorów specjalnych;
- ❖ organizowanie spotkań i odczytów.

Na księgozbiór MBP w 2014 roku składało się 91 011 książek, wszystkie zawarte są w katalogach online, dostępnych na stronie internetowej. Prowadzona jest również tzw. „Iławska Biblioteka Cyfrowa”, która stanowi cyfrowy zbiór artykułów z lokalnych czasopism. Od 2011 roku użytkownicy mogą na terenie biblioteki bezpłatnie korzystać z systemu informacji prawnej LEXGamma.

MBP angażuje się w działania na rzecz aktywizacji lokalnej społeczności, wspierania rodziny, rozwoju dzieci i młodzieży itd. Wśród stałych form pracy warto wymienić:

- ❖ Cały świat w zasięgu ręki – warsztaty komputerowe dla dorosłych,
- ❖ Klub Niteczka – warsztaty rękodzielnicze dla dorosłych i dzieci,
- ❖ Klub Mam – spotkania przyszłych i obecnych mam,
- ❖ Od książki do przygody – zajęcia z edukacji czytelniczej i medialnej dla dzieci,
- ❖ Przedszkolaki w bibliotece – głośne czytanie.

Ponadto, od 2008 roku działa tu Dyskusyjny Klub Książki, a okazjonalnie organizowane są ferie i wakacje w bibliotece, turnieje, konkursy oraz imprezy dla dzieci i rodzin, takie jak „Mikołaj w bibliotece” czy „Wielkanocna biblioteka”.

Realizacją zadań w zakresie kultury fizycznej oraz zaspakajaniem w tym zakresie indywidualnych i zbiorowych potrzeb mieszkańców Ławy zajmuje się Ławskie Centrum Sportu, Turystyki i Rekreacji. Centrum zajmuje się m.in. upowszechnianiem i rozwijaniem sportu i rekreacji w mieście; organizacją i koordynowaniem imprez sportowo-rekreacyjnych; koordynacją działań niezależnych organizacji sportowych w mieście; prowadzeniem zajęć w zespołach sportowo-rekreacyjnych, ponadto aktywnie uczestniczy w rozwoju sportu szkolnego. W zarządzie ICSTiR znajduje się kilka obiektów rozmieszczonych na terenie całego miasta, w tym hala sportowo-widowiskowa, Stadion Miejski, a także Centrum Turystyczno-Rekreacyjne (pływalnia miejska).

Wśród imprez rekreacyjno-sportowych organizowanych przez ICSTiR w 2014 roku warto wymienić następujące:

- ❖ Charytatywny Turniej Halowej Piłki Nożnej (organizator główny: Młodzieżowa Rada Powiatu Ławskiego);
- ❖ Turniej Gier i Zabaw Sportowych „Sportowe Uczniowskie Starcia” Szkół Podstawowych klas I-III;
- ❖ Turnieje Halowej Piłki Nożnej „O Puchar Wiosny” i „O Puchar Jesieni” (kategorie szkół podstawowych i gimnazjów);
- ❖ Mistrzostwa Polski Seniorek i Juniorek w Gimnastyce Artystycznej;
- ❖ XIII Powiatowy Turniej Tenisa Stołowego Osób Niepełnosprawnych;
- ❖ Impreza integracyjna pn. „Przedszkole tańczy i śpiewa” (organizator główny: ICK);
- ❖ Zawody wędkarskie z okazji Międzynarodowego Dnia Dziecka;
- ❖ III Rajd Pływacki;
- ❖ Regaty Smoczyc Łodzi;
- ❖ Regionalny Turniej Piłki Nożnej Osób Niepełnosprawnych;
- ❖ Impreza integracyjna „Bawmy się razem” (organizator główny: Stowarzyszenie na Rzecz Pomocy Społecznej w Ławie).

W ramach ICSTiR w 2014 roku funkcjonowały m.in. Ławska Liga Tenisa Stołowego, Ławska Liga Koszykówki Amatorskiej, Ławska Liga Futsalu; organizowane były także Zawody Pływackie „Ława Pływa”, Zawody w ramach „Ławskich Czwartków Lekkoatletycznych”, Turnieje Siatkówki Plażowej „Lato z Beach-Volley”, Rozgrywki Piłki Nożnej Gimnazjalistów „Gim-Gol”.

2.6.3. Opieka zdrowotna

Zasadniczym elementem opieki zdrowotnej w Polsce są obecnie lekarze pierwszego kontaktu, realizujący podstawową opieką zdrowotną (POZ). Zawiera się w niej leczenie oraz profilaktyka chorób, rehabilitacja, orzekanie o stanie zdrowia, a także zapewnienie

pacjentom opieki pielęgniarstwa środowiskowej oraz położnej. POZ może działać jako niepubliczny zakład opieki zdrowotnej (NZOZ) – firma prywatna; samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej (SPZOZ) – jednostka państwowa lub podległa jednostkom samorządu terytorialnego albo jako indywidualna lub grupowa praktyka lekarska. Ponadto, w krajowym systemie opieki zdrowotnej przewiduje się szereg innych rodzajów świadczeń, np. ambulatoryjną opiekę specjalistyczną, leczenie szpitalne oraz ratownictwo medyczne.

W świetle danych GUS na terenie miasta Ława w 2014 roku funkcjonowało 16 przychodni, 4 praktyki lekarskie oraz 15 ogólnodostępnych aptek. Ważną instytucją, której misją jest zapewnienie mieszkańcom opieki zdrowotnej w zakresie hospitalizacji osób potrzebujących całodobowych lub całodziennych świadczeń medycznych, ambulatoryjnej specjalistycznej opieki zdrowotnej oraz pomocy doraźnej dla wszystkich potrzebujących, jest Powiatowy Szpital im. Władysława Biegańskiego w Ławie. Szpital jest jednostką organizacyjną powiatu ławskiego, działa jako samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej, wykonując świadczenia zdrowotne w zakresie:

- ❖ hospitalizacji osób potrzebujących całodobowych lub całodziennych świadczeń specjalistycznych,
- ❖ pomocy doraźnej w zakresie wypadku i urazu, nagłego zachorowania lub nagłego pogorszenia stanu zdrowia z zagrożeniem życia,
- ❖ ambulatoryjnej specjalistycznej opieki zdrowotnej,
- ❖ rehabilitacji,
- ❖ diagnostyki,
- ❖ opieki paliatywno-hospicyjnej,
- ❖ podstawowej opieki zdrowotnej i transportu sanitarnego.

Przy szpitalu powiatowym w Ławie funkcjonuje 16 poradni specjalistycznych: Poradnia Preluksacyjna, Urologiczna, Neurochirurgiczna, Poradnia Promocji Zdrowia, Poradnia Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia, Poradnia Zdrowia Psychicznego, Logopedyczna, Okulistyczna, Otolaryngologiczna, Poradnia Chirurgii Urazowo-Ortopedycznej, Chirurgii Ogólnej, Ginekologiczno-Położnicza, Dział Fizjoterapii, Poradnia Gruźlicy i Chorób Płuc, Neurologiczna oraz Poradnia Medycyny Paliatywnej⁵.

2.6.4. Pomoc społeczna

Podstawową jednostką organizacyjną Gminy Miejskiej Ława w systemie pomocy społecznej jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Ławie. Realizuje on ustawowe zadania miasta w zakresie pracy z osobami i rodzinami znajdującymi się w trudnej sytuacji życiowej, polegające w szczególności na przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń (np. zasiłek celowy, zasiłek okresowy); pracy socjalnej; analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej; realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych; rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb. Ośrodek prowadzi również zadania wynikające z ustawy o świadczeniach rodzinnych, a także inne działania na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Istotnym obszarem działalności MOPS jest praca socjalna. Świadczenie pomocy w postaci pracy socjalnej jest zadaniem własnym gminy o charakterze obowiązkowym i nie jest uzależnione od posiadanej przez osobę czy rodzinę dochodu. Praca socjalna jest świadczona na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym.

⁵ <http://www.szpital.ilawa.pl> (5.07.2015)

Prowadzona jest w celu rozwiązywania ich trudnych sytuacji życiowych oraz pomocy w planowaniu nowych koncepcji życia zawodowego, wzbudzaniu motywacji do działania, wzmocnienia ich aktywności i samodzielności życiowej. Łąwa podzielona jest na 17 rejonów pracy socjalnej, przy założeniu, że na jednego pracownika socjalnego nie przypada więcej niż 2 tysiące mieszkańców miasta. Pomoc środowiskowa MOPS realizowana jest przez 2 pracowników socjalnych, 4 starszych pracowników socjalnych oraz 11 specjalistów pracy socjalnej.

Praca socjalna może być świadczona w oparciu o kontrakt socjalny, a więc umowę dwustronną zawieraną w formie pisemnej przez pracowników socjalnych z osobami korzystającymi z pomocy społecznej. W 2014 roku zawartych zostało 165 kontraktów.

W strukturze MOPS w Ławie działają: Klub Integracji Społecznej, Dzienny Dom Pomocy Społecznej, Świetlica Środowiskowa „Mopsik”, Młodzieżowy Klub Integracji Społecznej oraz Punkt Interwencji Kryzysowej.

Klub Integracji Społecznej

Do zadań KIS należy reintegracja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (klientów Ośrodka), organizowanie robót publicznych i prac społecznie użytecznych, prowadzenie poradnictwa prawnego i psychologicznego oraz doradztwa zawodowego, organizowanie działań o charakterze terapeutycznym, aktywizowanie osób wykluczonych społecznie, tworzenie grup samopomocy, a także współpraca z przedsiębiorcami. Celem uczestnictwa w zajęciach KIS jest edukacja społeczna, zawodowa i personalna, która ułatwi osiągnięcie samodzielności zawodowej i ekonomicznej uczestników. W ramach działalności KIS do grudnia 2014 roku realizowany był projekt systemowy pn. „Masz Okazję – Pomóż Sobie” współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Wzięło w nim udział 165 podopiecznych MOPS, którzy skorzystali m.in. z pomocy psychologa i doradcy zawodowego, uczestniczyli w różnorodnych zajęciach, kursach i szkoleniach zawodowych oraz odbyli staże zawodowe.

Dzienny Dom Pomocy Społecznej

Ośrodek wsparcia dziennego dla osób starszych, samotnych, niepełnosprawnych. Prowadzone są w nim m.in. zajęcia kulturalno-rekreacyjne, terapii zajęciowej i muzykoterapii oraz fizjoterapii, a także realizowane spotkania integracyjne i okazjonalne. W 2014 roku z usług Domu korzystało 59 pensjonariuszy.

Świetlica Środowiskowa „Mopsik”

Placówka wsparcia dziennego dla dzieci w wieku odpowiadającym szkole podstawowej, z rodzin problemowych. Zajęcia w Świetlicy prowadzone są przez zatrudnionych przez MOPS opiekunów z przygotowaniem pedagogicznym, a także terapeutę i psychologa. Realizowane są tu m.in. zajęcia grupowe i indywidualne z psychologiem, zajęcia komputerowe, muzyczne, taneczne, sportowe, językowe, teatralne, pomoc w nauce i odrabianiu prac domowych, a także imprezy okolicznościowe. Kadra opiekunów stale współpracuje z rodzinami dzieci, a także z pedagogami szkół, wychowawcami, nauczycielami, kuratorami sądowymi i policją. W 2014 roku do udziału w Świetlicy zakwalifikowanych było w roku szkolnym 2013/2014 – 43 dzieci, natomiast w 2014/2015 – 41 dzieci.

Młodzieżowy Klub Integracji Społecznej

MKIS kieruje swoje działania do młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej (13-18 lat), zagrożonej nadużywaniem alkoholu i środków psychotropowych oraz przestępczością. Jego

zadaniem jest pomoc w trudnych sytuacjach życiowych uczestników, przeciwdziałanie zjawiskom wyuczonej bezradności i wykluczenia społecznego młodzieży, a także profilaktyka. W MKIS realizowane są m.in. zajęcia wyrównawcze, kształtujące i rozwijające zainteresowania, profilaktyczne oraz edukacyjne. W 2014 roku w uczestniczyło w nich 25 osób.

Punkt Interwencji Kryzysowej

Placówka dla osób i rodzin (mieszkańców Ławy) będących ofiarami przemocy lub innej sytuacji kryzysowej. Posiada dwa pomieszczenia z czterema miejscami noclegowymi, z możliwością przygotowania sobie posiłku oraz z dostępem do urządzeń higieniczno-sanitarnych. Pobyt w Punkcie jest krótkoterminowy (1-3 noclegi), przy czym osoby i rodziny, które tam trafiają mają zapewnioną pomoc ze strony pracownika socjalnego, pomoc psychologiczną, prawną oraz medyczną. Punkt uruchamiany jest doraźnie – w 2014 roku nie było takiej konieczności.

Ponadto na terenie miasta funkcjonują inne podmioty zapewniające pomoc i wsparcie, między innymi:

- ❖ Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie;
- ❖ Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Ławie;
- ❖ Ośrodek Psychoedukacji, Profilaktyki Uzależnień i Pomocy Rodzinie w Ławie (działa jako Wydział Urzędu Miasta);
- ❖ Punkt Konsultacyjno-Informacyjny w Ławie (dla ofiar przemocy w rodzinie);
- ❖ Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ławie;
- ❖ Dom Pomocy Społecznej w Lubawie, Filia w Ławie;
- ❖ Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy w Ławie;
- ❖ Warsztat Terapii Zajęciowej w Ławie, Zespół Rehabilitacyjno-Terapeutyczny oraz Centrum Wspierania Aktywności Osób Niepełnosprawnych – placówki prowadzone przez Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Ławie⁶;
- ❖ Poradnia uzależnień od alkoholu przy Szpitalu Powiatowym w Ławie;
- ❖ Wspólnoty AA w Ławie: Klub Anonimowych Alkoholików, Klub Dorosłe Dzieci Alkoholików, Klub Al-Anon;
- ❖ Dom Rodzinny im. Brata Alberta Oddział Akcji Katolickiej Przemienienia Pańskiego w Ławie.
- ❖ Klub Aktywności Osób Starszych i Niepełnosprawnych prowadzony przez Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Powiatu Ławskiego „Promyk”.

2.6.5. Bezpieczeństwo publiczne

Na bezpieczeństwo publiczne wpływa ogół warunków i instytucji chroniących życie, zdrowie, mienie obywateli oraz majątek ogólnonarodowy, ustrój i suwerenność państwa przed zjawiskami groźnymi dla ładu prawnego, a także przed zjawiskami mogącymi zakłócić

⁶ Należy nadmienić, iż w dniu 19 września 2015 r. najwyższa władza Stowarzyszenia, Zgromadzenie Elektorów, podjęło uchwałę dotyczącą zmiany nazwy organizacji na Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną. Nowa nazwa jest zgodna z duchem czasu, z najnowszymi trendami w nauce i z aktami prawa międzynarodowego, w tym Konwencją Narodów Zjednoczonych o prawach osób z niepełnosprawnościami. Jednak z uwagi na fakt, że w momencie przyjmowania niniejszej strategii nowa nazwa Stowarzyszenia nie została jeszcze zatwierdzona przez Krajowy Rejestr Sądowy, w dokumencie posłużono się obowiązującą nazwą.

normalne funkcjonowanie obywateli, godzącymi w powszechnie przyjęte normy postępowania⁷.

Na terenie Gminy Miejskiej Ława funkcjonuje Straż Miejska, będąca umundurowaną formacją samorządową. Wykonuje ona zadania w zakresie ochrony porządku publicznego przewidziane w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych, a także w innych przepisach oraz aktach prawa miejscowego. Do zadań Straży Miejskiej należy w szczególności:

- ❖ ochrona spokoju i porządku w miejscach publicznych;
- ❖ czuwanie nad porządkiem i kontrola ruchu drogowego – w zakresie określonym w przepisach o ruchu drogowym;
- ❖ współdziałanie z właściwymi podmiotami w zakresie ratowania życia i zdrowia obywateli;
- ❖ zabezpieczanie miejsca przestępstwa, katastrofy lub innego podobnego zdarzenia;
- ❖ ochrona obiektów komunalnych i urządzeń użyteczności publicznej;
- ❖ informowanie społeczności lokalnej o stanie i rodzajach zagrożeń.

O stan bezpieczeństwa na terenie Gminy Miejskiej Ława dbają również:

- ❖ Komenda Powiatowa Policji w Ławie;
- ❖ Komenda Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Ławie;
- ❖ Ochotnicza Straż Pożarna w Ławie;
- ❖ Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Ławie;
- ❖ Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Ławie oraz podległa mu Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna;
- ❖ Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Ławie.

Funkcjonuje tu również Powiatowa Komisja Bezpieczeństwa i Porządku powołana w celu realizacji zadań starosty w zakresie zwierzchnictwa nad powiatowymi służbami, inspekcjami i strażami oraz zadań określonych w ustawach w zakresie porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli. W jej skład wchodzi: Starosta Ławski, radni Rady Powiatu, przedstawiciele Komendy Powiatowej Policji, Państwowej Straży Pożarnej, Straży Miejskiej, Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej; z głosem doradczym uczestniczą zaś reprezentanci Prokuratury Rejonowej, Zakładu Karnego w Ławie oraz Straży Ochrony Kolei.

2.7. Ekonomia społeczna

Zaangażowanie społeczne mieszkańców może przyjmować różnorodne formy – od pomocy sąsiedzkiej i dbałości o czystość najbliższego otoczenia, poprzez działalność w grupach nieformalnych, wolontariat, udział w wyborach i referendach, aż po aktywność w kreowaniu lokalnych polityk publicznych, wyrażającą się np. w inicjowaniu i udziale w konsultacjach społecznych. Specyficznym tego przejawem może być ekonomia społeczna, której definicja zawarta w *Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej* wskazuje, iż jest to „sfera aktywności obywatelskiej, która poprzez działalność ekonomiczną i działalność pożytku publicznego służy: integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej (na rzecz interesu ogólnego) oraz rozwojowi lokalnemu”⁸.

⁷ encyklopedia.pwn.pl/haslo/3876790/bezpieczenstwo-publiczne.html (5.07.2015).

⁸ *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej* uchwalony przez Radę Ministrów RP w dniu 12.08.2014, s. 14.

W ramach ES działają podmioty w pięciu grupach:

- przedsiębiorstwa społeczne;
- podmioty reintegracyjne (Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej);
- podmioty pożytku publicznego (organizacje pozarządowe nie prowadzące działalności gospodarczej);
- podmioty sfery gospodarczej (organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą, spółdzielnie);
- inicjatywy o charakterze nieformalnym.

Pod względem rozwoju lokalnego, kluczowym obszarem aktywności społeczeństwa, również w mieście Ława, stało się zaangażowanie w dobrowolną działalność w ramach organizacji pozarządowych, będących przestrzenią nabywania różnych doświadczeń i umiejętności społecznych. Odbывające się w nich działania i kontakty wypełniają „przestrzeń między jednostką a społeczeństwem, obywatelem a państwem; ich sieć tworzy to co nazywamy samoorganizującym się społeczeństwem obywatelskim”⁹.

W świetle danych Krajowego Rejestru Sądowego (KRS)¹⁰ na terenie Gminy Miejskiej Ława swoją siedzibę posiadało 89 takich organizacji, nie licząc podmiotów będących w stanie likwidacji. Większość (76,4%) stanowiły stowarzyszenia i inne organizacje społeczne działające w różnych obszarach życia społecznego. Ponadto działało tu 13 związków zawodowych (14,6%) oraz 8 fundacji (9,0%). W świetle danych Urzędu Miasta w Ławie, w 2014 roku w Ławie zarejestrowanych było 120 organizacji pozarządowych włącznie z uczniowskimi klubami sportowymi, co stanowiło 40,0% wszystkich organizacji z terenu powiatu ławskiego¹¹. Spośród nich, status organizacji pożytku publicznego posiadało 13 stowarzyszeń¹². Natomiast 7 organizacji pozarządowych, w tym 4 stowarzyszenia i 3 fundacje, posiadały jednocześnie wpis do rejestru przedsiębiorców, tzn. mogły prowadzić działalność gospodarczą.

Na terenie miasta swoją siedzibę miało ponadto 8 spółdzielni (w tym 2 w stanie likwidacji). Połowę z nich stanowiły spółdzielnie mieszkaniowe. W czerwcu 2014 r. została utworzona pierwsza i jak dotąd jedyna spółdzielnia socjalna w powiecie ławskim – Spółdzielnia Socjalna Horyzonty. Jej założycielami są Stowarzyszenie „Przystań” oraz Stowarzyszenie na Rzecz Pomocy Dzieciom z Upośledzeniem Umysłowym „Jesteśmy”. Spółdzielnia świadczy usługi opiekuńcze oraz sprzątanía.

Jeżeli chodzi o podmioty reintegracyjne, na terenie miasta mają swoją siedzibę: Klub Integracji Społecznej przy Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej oraz Warsztat Terapii

⁹ Sułek, A. (2013). Stan społeczeństwa obywatelskiego. Doświadczenie, działania dla społeczności i kompetencje obywatelskie. *Diagnoza Społeczna 2013 Warunki i Jakość Życia Polaków - Raport*. [Special issue]. *Contemporary Economics*, 7, 275-284 DOI: 10.5709/ce.1897-9254.109

¹⁰ Stan na dzień 5.07.2015 r.

¹¹ http://www.bip.umilawa.pl/system/obj/6958_SKMBT_36315043009270.pdf (5.07.2015)

¹² Status OPP posiadają: Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Powiatu Ławskiego „Promyk”, Stowarzyszenie „Przystań”, Towarzystwo Tenisa Ziemnego w Ławie, Ławski Klub Sportu, Kultury Fizycznej i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących „Morena”, Ławskie Stowarzyszenie na rzecz Pomocy Dzieciom z Wadami Słuchu, Stowarzyszenie Ławski Klub „Amazonki”, Stowarzyszenie na Rzecz Pomocy Dzieciom z Upośledzeniem Umysłowym „Jesteśmy”, Stowarzyszenie Chór Camerata, Stowarzyszenie Uniwersytet III Wieku, Uczniowski Klub Sportowy „Gracja”, Stowarzyszenie Pomocy dla Osób Autystycznych i Osób z Innymi Zaburzeniami Rozwoju „Iskierka Nadziei”, Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Ławie, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Miejsko-Gminny w Ławie.

Zajęciowej prowadzony przez Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Ławie. Brakuje natomiast Centrum Integracji Społecznej oraz Zakładu Aktywności Zawodowej.

Współpraca Gminy Miejskiej Ława z organizacjami pozarządowymi odbywa się na podstawie rocznych programów. Głównym celem Programu Współpracy Miasta Ławy z Organizacjami Pozarządowymi na 2015 rok jest budowanie i wzmacnianie partnerstwa pomiędzy organizacjami pozarządowymi oraz samorządem miejskim Ławy służącemu wspólnym działaniom i wspólnemu dobru. Wśród celów szczegółowych warto wskazać wspieranie rozwoju sektora organizacji pozarządowych, promowanie idei społeczeństwa obywatelskiego, aktywizowanie społeczności lokalnej i podejmowanie działań zwiększających stopień partycypacji społecznej mieszkańców Ławy. Współpraca miasta z organizacjami może przyjmować zarówno formę finansową poprzez zlecenie realizacji zadań publicznych bądź pozafinansową o charakterze informacyjnym, organizacyjnym, szkoleniowym i doradczym.

W 2014 roku organizacje zrealizowały 20 zadań, dofinansowanych w wyniku otwartych konkursów ofert. Ponadto miasto przekazało dotacje w ramach wspierania inicjatyw stowarzyszeń i instytucji w zakresie upowszechniania kultury, sportu i promocji miasta oraz integracji europejskiej, w tym szkolnych orkiestr oraz klubów żeglarskich działających przy Międzyszkolnym Ośrodku Sportowym. W ramach wydatków budżetowych ICK Ława wspiera także inicjatywy instytucji i stowarzyszeń w zakresie upowszechniania kultury. W 2014 roku decyzją Rady Kultury organizacje zrealizowały dzięki temu wsparciu 10 inicjatyw. Ponadto, ICK dofinansowało 5 jednorazowych działań. Poprzez ICSTiR Gmina Miejska Ława wspierała w 2014 roku szkolenie dzieci i młodzieży – w tym zakresie dotowano 10 organizacji; a także działania na rzecz promocji miasta – 2 organizacje.

Na terenie miasta funkcjonuje Centrum Organizacji Pozarządowych w Ośrodku Psychoedukacji, Profilaktyki Uzależnień i Przemocy w Rodzinie w Ławie. Jego działaniami objęte są organizacje pozarządowe z Ławy, grupy nieformalne oraz osoby chcące podejmować aktywność społeczną. W 2014 roku Centrum udzieliło 112 organizacjom i grupom nieformalnym łącznie 245 porad.

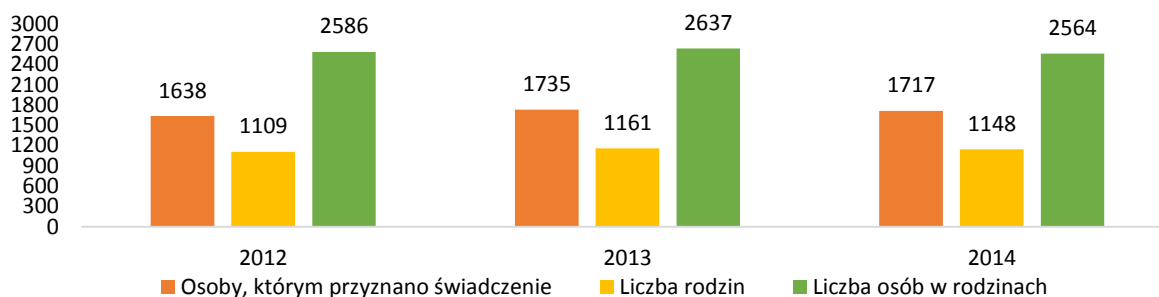
2.8. Główne wyzwania lokalnej polityki społecznej

2.8.1. Dominujące problemy w ujęciu pomocy społecznej

W 2014 roku pomoc i wsparcie uzyskało 2 891 osób, które stanowiły 8,7% mieszkańców Gminy Miejskiej Ława. Świadczenie przyznane zostało 1 717 osobom z 1 148 rodzin, w których zamieszkiwały 2 564 osoby. Liczba świadczeniobiorców, w porównaniu z 2012 rokiem, wzrosła o 79, tj. o 4,8%, natomiast liczba rodzin – o 39, tj. o 3,5%. Liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy i wsparcia nieznacznie spadła – o 22 osoby, tj. o 0,9%.

Świadczeniobiorcami są głównie kobiety – w 2014 roku w liczbie 1 003 stanowiły 58,4% wszystkich osób otrzymujących świadczenia z pomocy społecznej. Jeżeli weźmie się pod uwagę wiek, to w strukturze dominują osoby w wieku produkcyjnym – w 2014 roku w liczbie 974 stanowiły 56,7% ogółu świadczeniobiorców. W drugiej kolejności są osoby do 17 roku życia (545 osób; 31,7%), a następnie osoby w poprodukcyjnym okresie życia (198 osób; 11,5%). Warto zauważyć, że na przestrzeni lat 2012-2014 wzrósł odsetek dwóch ostatnich z wymienionych grup w ogóle świadczeniobiorców – w przypadku najmłodszych wzrost wyniósł 1 punkt procentowy, natomiast w przypadku najstarszych – 0,3 punktu.

Wykres 5. Osoby i rodziny, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej w Gminie Miejskiej Iława w latach 2012-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS.

Niepokojący jest wzrost liczby i odsetka w strukturze świadczeniobiorców osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej w Iławie. W 2014 roku ich liczba wyniosła 923 osoby, co oznacza, iż wzrosła w porównaniu do 2012 roku o 78, tj. o 9,2%, natomiast odsetek zwiększył się z 51,6% do 53,8%, czyli o 2,2 punktu procentowego. Wśród długotrwale korzystających przeważają kobiety (527 osób; 57,1%).

Tabela 9. Struktura wiekowa świadczeniobiorców pomocy społecznej w Gminie Miejskiej Iława w latach 2012-2014

Wyszczególnienie	2012		2013		2014	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
0-17	503	30,7%	537	31,0%	545	31,7%
Wiek produkcyjny	951	58,1%	1 003	57,8%	974	56,7%
Wiek poprodukcyjny	184	11,2%	195	11,2%	198	11,5%
Razem	1 638	100,0%	1 735	100,0%	1 717	100,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS.

Pomoc społeczna udzielana jest osobom i rodzinom w szczególności z następujących powodów: ubóstwo; sieroctwo; bezdomność; bezrobocie; niepełnosprawność; długotrwała lub ciężka choroba; przemoc w rodzinie; potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi; potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności; bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych; trudności w integracji cudzoziemców; trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; alkoholizm lub narkomania; zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa oraz klęska żywiołowa lub ekologiczna.

W świetle danych MOPS, wśród głównych powodów udzielania pomocy i wsparcia w Gminie Miejskiej Iława w 2014 roku należy wskazać:

- 1) długotrwałą lub ciężką chorobę – 756 rodzin; 1 498 osób w rodzinach;
- 2) ubóstwo – 689 rodzin; 1 684 osoby w rodzinach;
- 3) niepełnosprawność – 600 rodzin; 1 206 osób w rodzinach;
- 4) bezrobocie – 548 rodzin; 1 445 osób w rodzinach;
- 5) bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – 286 rodzin; 987 osób w rodzinach.

Problemy te są trudne do przezwyciężenia przede wszystkim z tego względu, że mają utrwalony charakter – świadczą o nim niewielkie zmiany liczby rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej z ich powodu.

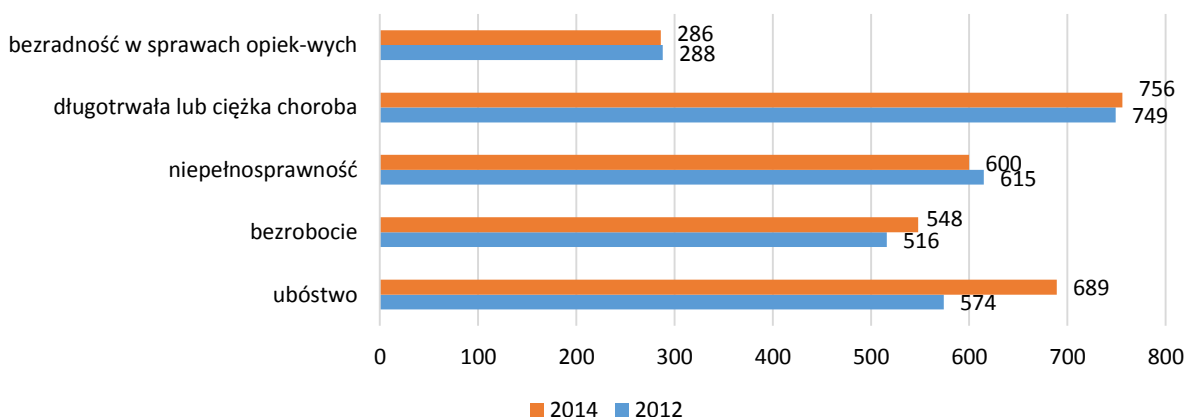
Tabela 10. Powody przyznawania pomocy społecznej w Gminie Miejskiej Hława w latach 2012-2014

Wyszczególnienie	2012		2013		2014	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
ubóstwo	574	1 398	640	1 558	689	1 684
bezrobocie	516	1 459	563	1 541	548	1 445
niepełnosprawność	615	1 285	610	1 229	600	1 206
długotrwała lub ciężka choroba	749	1 574	767	1 566	756	1 498
bezradność w sprawach opiek-wych	288	1 134	286	1 015	286	987
alkoholizm	46	102	49	88	56	101
narkomania	1	2	2	3	0	0
potrzeba ochrony macierzyństwa	79	x	106	x	124	x
w tym: wielodzietność	48	x	18	x	41	x
bezdomność	27	33	39	42	49	53
opuszczenie zakładu karnego	25	38	28	39	15	17
zdarzenia losowe	10	18	0	0	3	6
klęski żywiołowe i ekologiczne	0	0	0	0	0	0
sieroctwo	0	0	3	11	4	12
przemoc w rodzinie	11	36	2	7	9	30
ochrona ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS.

W latach 2012-2014 w największym stopniu wzrosła liczba rodzin, które otrzymywały pomoc z tytułu ubóstwa (o 115, tj. o 20,0%) oraz bezrobocia (o 32, tj. o 6,2%). W przypadku długotrwałej lub ciężkiej choroby odnotowany wzrost wynosił 7 rodzin (o 0,9%). W pozostałych przypadkach liczba rodzin zmniejszyła się – korzystających z pomocy z tytułu niepełnosprawności o 15 (o 2,4%), natomiast z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych o 2 rodziny (o 0,7%).

Wykres 6. Zmiany liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej według dominujących problemów (2012-2014)

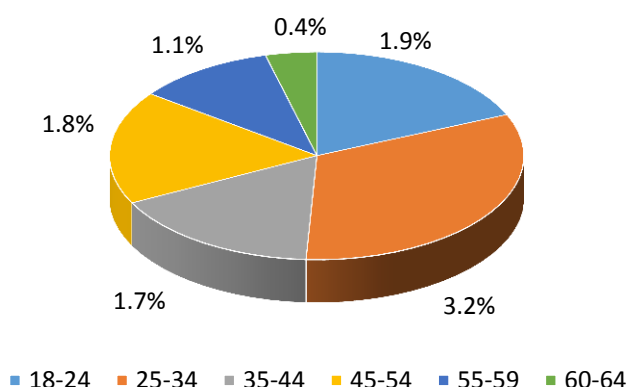
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS.

2.8.2. Bezrobocie

W świetle ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, bezrobotnym określa się osobę m.in. niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, gotową i zdolną do podjęcia pracy w pełnym wymiarze czasu oraz zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania powiatowym urzędzie pracy. Poniższa analiza będzie dotyczyła tzw. bezrobocia rejestrowanego, natomiast dane, na których się opiera, nie pozwalają na określenie skali szerszego zjawiska – braku pracy. Warto pamiętać, że bezrobotni zarejestrowani w PUP to jedynie część osób, które nie posiadają zatrudnienia, natomiast pozostałe nie rejestrują się m.in. ze względu na brak motywacji a nawet niechęć do podjęcia pracy lub innych oferowanych przez urząd form aktywizacji zawodowej, a także ze względu na pracę w tzw. *szarej strefie*. Z analizy przeprowadzonej w części dotyczącej kondycji lokalnego rynku pracy wynika, iż Ława charakteryzuje się dość niskim bezrobociem rejestrowanym. W 2014 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy w Ławie zarejestrowanych było bowiem 950 osób z terenu miasta, a odnotowany spadek bezrobocia w pięcioletniej perspektywie wyniósł 305 osób, czyli 24,3%.

Spoglądając na bezrobocie z perspektywy nie jego rozmiarów, a poprzez pryzmat sytuacji pojedynczego człowieka, szczególnie widać wielowymiarowość tego problemu oraz konsekwencje, jakie niesie ze sobą dla osób nim dotkniętych oraz ich rodzin. Niejednokrotnie stanowi bowiem przyczynę zagrożenia bądź dotknięcia wykluczeniem społecznym – szczególnie gdy towarzyszy mu niepełnosprawność, ubóstwo, alkoholizm czy odbywanie w przeszłości kary pozbawienia wolności, które same w sobie również mogą prowadzić do wykluczenia społecznego. Brak zatrudnienia nie pozwala wielu osobom i rodzinom zaspokoić ich podstawowych potrzeb, a także przyczynia się do powstawania dysfunkcji w rodzinach, patologii oraz społecznej degradacji środowisk rodzinnych. Problemy te pogłębiają się w miarę przedłużania się okresu bezrobocia, niejednokrotnie powodując szereg innych negatywnych zjawisk, takich jak frustracja, marginalizacja, ubóstwo, prowadząc nawet do wycofania się z życia społecznego¹³.

Wykres 7. Struktura wiekowa bezrobotnych Gminy Miejskiej Ława (grudzień 2014)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Ławie.

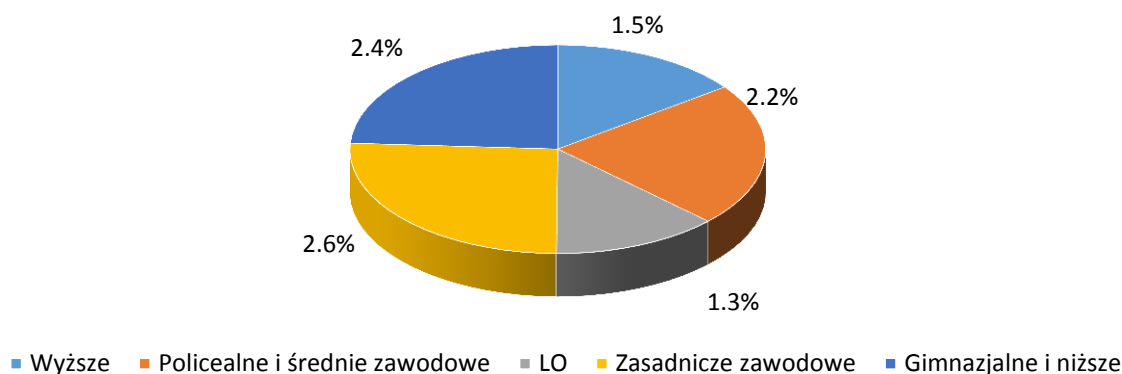
Przyczyny bezrobocia są zróżnicowane. Najczęściej składają się na nie kwestie koniunkturalne związane z kondycją gospodarczą państwa i regionu; instytucjonalne wiążące

¹³ Analiza problemów społecznych województwa warmińsko-mazurskiego w ujęciu pomocy społecznej za rok 2011. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, s. 4.

się m.in. z istniejącymi rozwiązaniami prawnymi oraz, mające szczególne znaczenie z perspektywy strategii rozwiązywania problemów społecznych, czynniki indywidualne wynikające głównie z cech i postaw osób bezrobotnych, a warunkujące długość okresu pozostawania bez zatrudnienia.

Bezrobocie dotyka głównie młodych mieszkańców Ławy. W świetle danych PUP w Ławie, w grudniu 2014 roku ponad połowę (483 osoby; 50,8%) bezrobotnych z terenu miasta stanowiły osoby do 34 roku życia. W dalszej kolejności były to osoby w przedziale wiekowym 45-54 lata (168 osób; 17,7%) oraz 35-44 lata (158 osób; 16,6%).

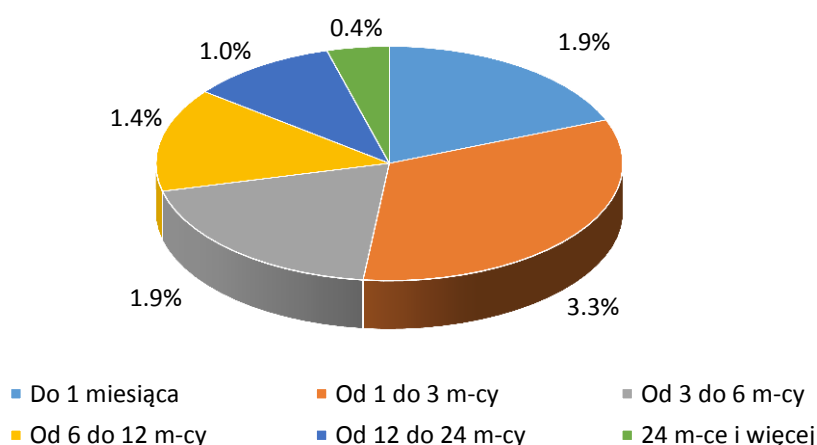
Wykres 8. Struktura wykształcenia bezrobotnych Gminy Miejskiej Ława (grudzień 2014)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Ławie.

Bezrobotni z terenu Gminy Miejskiej Ława charakteryzują się zróżnicowanym wykształceniem. Na koniec 2014 roku ponad jedną czwartą (245 osób; 25,8%) stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, natomiast 24,1% (229 osób) stanowili bezrobotni, którzy zakończyli edukację na poziomie gimnazjum lub niższym. W dalszej kolejności były osoby z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym (212 osób; 22,3%) oraz wyższym (141 osób; 14,8%). Świadectwem ukończenia liceum ogólnokształcącego dysponowały 123 osoby, czyli 12,9% bezrobotnych.

Wykres 9. Bezrobotni Gminy Miejskiej Ława według czasu pozostawania w rejestrze PUP (grudzień 2014)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Ławie.

Wiek i wykształcenie bezrobotnych z obszaru ławy mogą stanowić czynniki powodujące, że czas ich pozostawania bez zatrudnienia nie jest długi. Ponad połowa bezrobotnych, według stanu na grudzień 2014 roku (492 osoby; 51,8%) pozostawała bowiem w rejestrze PUP nie dłużej niż 3 miesiące. Więcej niż rok zarejestrowanych było natomiast 138 osób, które stanowiły 14,5% bezrobotnych.

Szczególnym problemem lokalnego rynku pracy jest długotrwałe bezrobocie¹⁴, bowiem przedłużający się czas pozostawania bez zatrudnienia zwiększa zagrożenie wykluczeniem społecznym. W grudniu 2014 roku w rejestrze PUP było 331 osób długotrwałe bezrobotnych, które stanowiły 34,8% ogółu zarejestrowanych. Ponadto, ich odsetek w strukturze bezrobocia rośnie – w 2012 roku wynosił 29,8%. Prawie jedną czwartą (24,1%) bezrobotnych z terenu ławy stanowią osoby powyżej 50 roku życia, 19,9% to bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych, natomiast 18,6% - bezrobotni bez doświadczenia zawodowego.

Tabela 11. Wybrane kategorie bezrobotnych w Gminie Miejskiej Ława w latach 2012-2014

Wybrane kategorie bezrobotnych	2012	2013	2014
Długotrwałe bezrobotni	408	423	331
Z prawem do zasiłku	325	260	199
Bezrobotni do 25 r.ż.	339	314	176
Bezrobotni powyżej 50 r.ż	261	281	229
Niepełnosprawni	91	116	97
Bez kwalifikacji zawodowych	282	246	189
Bez doświadczenia zawodowego	292	287	177
Kobiety	765	738	557

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Ławie.

W świetle ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy do grup znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy zalicza się w szczególności¹⁵:

- ✓ bezrobotnych do 30 roku życia (278 osób, tj. 34,6% ogółu bezrobotnych z ławy);
- ✓ długotrwałe bezrobotnych (255 osób, 31,7%);
- ✓ bezrobotnych powyżej 50 roku życia (213 osób, 26,5%);
- ✓ osoby posiadające co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia (131 osób, 16,3%);
- ✓ osoby niepełnosprawne (88 osób, 10,9%).

Wraz z nowelizacją w/w ustawy, na powiatowe urzędy pracy został nałożony obowiązek ustalenia dla każdego bezrobotnego, niezwłocznie po rejestracji, profilu pomocy, oznaczającego właściwy ze względu na jego potrzeby zakres form pomocy. Na koniec czerwca 2015 roku liczba bezrobotnych z ustalonym profilem pomocy wyniosła 780 z czego:

- ✓ *profil I* oznaczający pośrednictwo pracy i w uzasadnionych przypadkach poradnictwo zawodowe i inne formy pomocy ustalono dla 16 osób;
- ✓ *profil II* wskazujący na usługi i instrumenty rynku pracy, działania aktywizacyjne oraz inne formy z wyłączeniem Programu Aktywizacja i Integracja – dla 600 osób;

¹⁴ Osobą długotrwałe bezrobotną jest bezrobotny pozostający w rejestrze PUP łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych.

¹⁵ Dane odnośnie liczby osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy zostały podane według stanu na 30 czerwca 2015 r. Statystyki do końca 2014 roku nie uwzględniają bowiem zmian dotyczących kategorii tych osób, wprowadzonych nowelizacją ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

- ✓ *profil III* oznaczający Program Aktywizacja i Integracja, działania aktywizacyjne zlecone przez urząd pracy, programy specjalne, skierowanie do zatrudnienia wspieranego u pracodawcy lub podjęcia pracy w spółdzielni socjalnej zakładanej przez osoby prawne oraz w uzasadnionych przypadkach poradnictwo zawodowe – dla 164 osób.

W świetle powyższych danych, okazuje się, że większość bezrobotnych będzie wymagała podejmowania szeregu działań w kierunku ich aktywizacji, natomiast jedynie 16 osób, stanowiących 2,1% bezrobotnych z ustalonym profilem, ma dużą szansę na znalezienie zatrudnienia w krótkim czasie.

2.8.3. Przemoc w rodzinie

Rodzina jest podstawową i naturalną grupą społeczną, na której opiera się funkcjonowanie całego społeczeństwa. To w niej rodzą się i wychowują dzieci, a także są zaspokajane różnorodne potrzeby jej członków, zarówno te podstawowe (np. wyżywienie, ubranie, schronienie), jak i wyższego rzędu (akceptacja, miłość, szacunek, rozwój zainteresowań i zdolności). Rodzina wypełnia szereg funkcji, m.in. opiekuńczą, wychowawczą, materialno-ekonomiczną oraz emocjonalno-ekspresyjną.

Jedną z ważnych dysfunkcji rodziny jest przemoc. W świetle art. 2 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, oznacza ona jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych, a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą. Przemoc domowa może przyjmować różnorodne formy, w tym m.in.:

- ✓ fizyczną np. wymierzanie policzków, bicie, kopanie;
- ✓ seksualną, polegającą na zmuszaniu do określonych zachowań i kontaktów seksualnych;
- ✓ psychiczną – słowne lub niewerbalne groźby użycia przemocy wobec osoby lub tego, co do niej należy, m.in. zastraszanie, poniżanie, ubliżanie, szantaż;
- ✓ ekonomiczną/materialną oznaczającą odmawianie lub ograniczanie dostępu do wspólnych środków finansowych, odbieranie zarobionych pieniędzy, uniemożliwianie bądź ograniczanie podjęcia pracy zarobkowej, niszczenie przedmiotów itp.

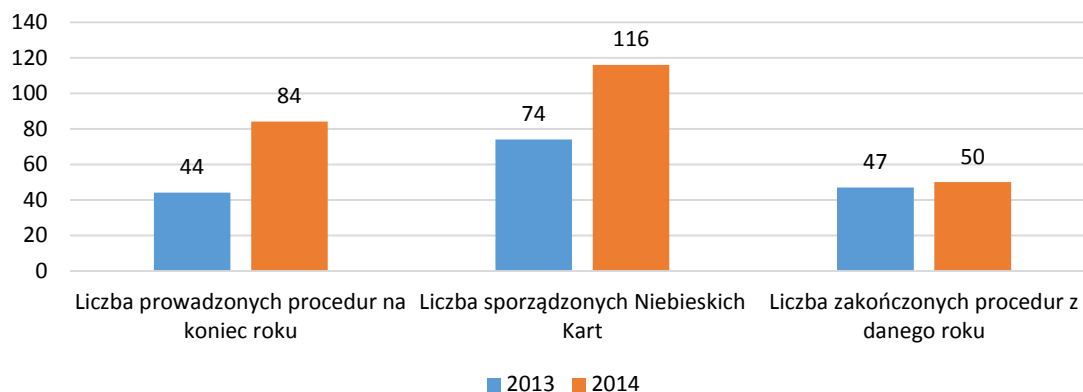
Stosowanie przemocy przez jednego z członków rodziny destabilizuje funkcjonowanie całego systemu rodzinnego. Jej skutkiem mogą być nie tylko bezpośrednie szkody w sferze zdrowia fizycznego i psychicznego, ale także długotrwałe negatywne konsekwencje dla rozwoju dzieci. Specyfika tego zjawiska powoduje, iż jest ono trudne do rozpoznania. Niejednokrotnie trwa bowiem wiele lat, a ofiary trzymają je w tajemnicy ze względu na związek emocjonalny ze sprawcą, obawę przed ostracyzmem społecznym czy brak wiary w możliwość zmiany sytuacji. Również traktowanie przemocy jako prywatnej sprawy rodziny powoduje, że wiele jej przypadków nigdy nie wychodzi na jaw.

Odzwierciedlenie uwarunkowań przemocy w rodzinie stanowią statystyki pomocy społecznej. W ich świetle, w 2014 roku z pomocy z tego tytułu skorzystało 9 rodzin, w skład których wchodziło 30 osób. Zasadniczo w latach 2012-2014 nie można wskazać jednoznacznej tendencji zmian – w 2012 roku pomoc z tytułu przemocy w rodzinie została udzielona 11 rodzinom (36 osobom), natomiast w 2013 – 2 rodzinom (7 osobom). Więcej informacji na

temat przemocy w rodzinie dostarczają sprawozdania z działalności Zespołu Interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

W 2014 roku procedurę Niebieskiej Karty wszczęto w 116 rodzinach, przy czym w 108 przypadkach NK zostały założone przez funkcjonariuszy Policji, w 6 przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej, a po 1 przez jednostki oświatowe i MKRPA. W porównaniu do 2013 roku liczba wszczętych procedur wzrosła o 42, tj. o 56,8%. Liczba procedur NK prowadzonych na koniec 2014 roku wynosiła 84, podczas gdy w końcu 2013 roku prowadzone były 44 procedury.

Wykres 10. Wybrane dane dotyczące procedury Niebieskiej Karty w latach 2013-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ZI.

W 2014 roku zakończono łącznie 77 procedur NK, w tym 27 rozpoczętych w 2013 roku. W 76 przypadkach nastąpiło to na skutek ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy, natomiast w 1 przypadku z powodu rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań. W dalszym ciągu monitoringowi podlegały jednak 52 rodziny. Z pomocy psychologa, terapeuty bądź prawnika skorzystały łącznie 83 osoby, w tym 49 ofiar i 34 sprawców przemocy domowej.

Tabela 12. Wybrane dane charakteryzujące dorosłych sprawców oraz dorosłe ofiary przemocy domowej w Gminie Miejskiej Ława w 2014 roku

Wyszczególnienie	Sprawcy przemocy		Ofiary przemocy	
	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety
Ogółem	99	10	9	99
Wiek (w latach)				
18 - 25	6	2	0	6
26 - 45	43	4	4	50
46 - 65	41	3	3	33
powyżej 65 lat	9	1	2	10
Sytuacja zawodowa				
uczeń	1	0	0	1
pracujący	44	3	5	39
bezrobotny	30	5	1	34
emerytura/renta	24	2	3	25

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ZI.

Sprawcami przemocy domowej w 2014 roku w 90,8% byli mężczyźni, najliczniej reprezentujący przedział wiekowy od 26 do 65 lat (84,8% wszystkich sprawców). Biorąc pod uwagę ich sytuację zawodową okazuje się, że aż 44,4% sprawców płci męskiej to osoby pracujące, 30,3% stanowią bezrobotni, natomiast 24,2% - emeryci bądź renciści. W 2014 roku wśród sprawców przemocy było 10 kobiet, w zróżnicowanym wieku. Połowa z nich jest bezrobotna. W 22 przypadkach sprawcy przemocy byli osobami niepełnosprawnymi.

Wśród ofiar przemocy w rodzinie dominują kobiety. W 2014 roku było ich 99, co stanowiło 91,7% wszystkich ofiar. Są to w znacznej mierze kobiety w wieku od 26 do 45 lat (50,5%), a następnie pomiędzy 46 i 65 rokiem życia (33,3%). Dominują kobiety pracujące (39,4%), choć bezrobotnych jest niewiele mniej (34,3%). Emerytki i rencistki w 2014 roku stanowiły wśród ofiar płci żeńskiej 25,3%. Mężczyźni będący ofiarami przemocy w rodzinie należą do mniejszości – w 2014 roku było ich 9, wszyscy po 26 roku życia, 5 pracujących, 3 emerytów bądź rencistów oraz 1 bezrobotny. W 19 przypadkach przemocy w rodzinie ofiarami są osoby niepełnosprawne.

2.8.4. Uzależnienia

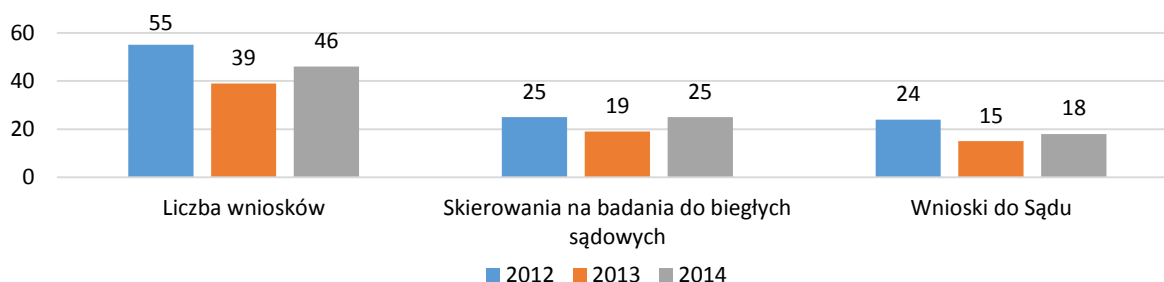
W świetle definicji WHO, uzależnienie rozumiane jest jako stan psychiczny i fizyczny, który wynika z interakcji organizmu z substancją psychoaktywną. Charakteryzuje się on zmianami zachowania oraz koniecznością przyjmowania substancji w sposób okresowy bądź ciągły – w celu doświadczenia jej wpływu bądź uniknięcia objawów towarzyszących jej brakowi w organizmie. W kontekście dysfunkcji należy jednak rozumieć je szerzej – jako silną i nabytą potrzebę 1) zażywania konkretnych substancji takich jak alkohol (alkoholizm), narkotyki (narkomania) czy lekarstwa (lekomania); 2) wykonywania określonych czynności (np. uprawianie hazardu, oglądanie telewizji, korzystanie z Internetu, robienie zakupów, granie w gry komputerowe). W obu tych wymiarach uzależnienie może przynieść negatywne konsekwencje – utrudnia bowiem prawidłowe funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne. Niejednokrotnie prowadzi nie tylko do utraty zdrowia, ale także do wykluczenia społecznego, przestępczości oraz problemów i dysfunkcji w rodzinie.

W świetle informacji zawartych w *Miejskim Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na 2015 rok* szacunkowe dane mówią o 2-3% mieszkańców Ławy, którzy borykają się z problemem uzależnienia. Liczba pacjentów z terenu miasta zgłaszających się do ośrodków leczniczych jest jednak dużo mniejsza. W 2013 roku leczenie w Poradni Leczenia Uzależnień w Szpitalu Powiatowym w Ławie podjęły 162 osoby uzależnione od alkoholu (128 mężczyzn i 34 kobiety), 6 mężczyzn uzależnionych od narkotyków oraz 4 mężczyzn uzależnionych od hazardu. Na Oddziale Leczenia Uzależnień w Szpitalu Powiatowym w Ławie w 2013 roku leczeniu poddawane były 44 osoby uzależnione od alkoholu (34 mężczyzn i 10 kobiet), natomiast terapię ukończyło 40 osób (31 mężczyzn i 9 kobiet).

Określenie rzeczywistej skali zjawiska uzależnień jest bardzo trudne, ponieważ niejednokrotnie mają one nieuświadomiony charakter i są trudne do zdiagnozowania; a osoby uzależnione nie chcą przyznać się do problemu. Utrudnienie stanowi też fakt pojawiania się coraz to nowych rodzajów uzależnień oraz fragmentaryczność statystyk różnych instytucji i organizacji zajmujących się problematyką uzależnień. Z punktu widzenia pomocy społecznej ważnym aspektem jest również większa skłonność klientów do przyznania się do problemów ubóstwa, bezrobocia, niepełnosprawności czy choroby niż do alkoholizmu bądź narkomanii. Niemniej jednak statystyki te również stanowią cenne źródło informacji.

W 2014 roku z tytułu alkoholizmu z pomocy społecznej korzystało 56 rodzin, w skład których wchodziło 101 osób. W latach 2012-2014 liczba tych rodzin systematycznie się zwiększała. W 2012 roku udzielono pomocy 46 rodzinom i 102 osobom, natomiast w 2013 roku – 49 rodzinom i 88 osobom. Ponadto w 2012 i 2013 roku pojedynczym osobom udzielano pomocy z tytułu narkomanii. W świetle danych ZI natomiast ponad połowa wszystkich sprawców przemocy domowej (55 osób; 50,5%) dotknięta jest uzależnieniem od alkoholu bądź narkotyków. Wśród dorosłych ofiar przemocy uzależnienia dotyczyły 3 osób.

Wykres 11. Wybrane dane dotyczące działalności Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Iławie w latach 2012-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MKRPA.

W 2014 roku do MKRPA wpłynęło 46 wniosków o zastosowanie wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego, z czego 18 wniosków złożyli członkowie rodzin, 8 – Komenda Powiatowa Policji, 6 – Kurator Sądowy, 7 – MOPS, 4 – Prokuratura Rejonowa w Iławie, natomiast 2 – Powiatowe Centrum Rozwoju Edukacji w Iławie. W ramach działalności MKRPA w 2014 roku skierowano 25 osób na badania przez biegłych sądowych oraz złożono 18 wniosków do Sądu. Łącznie w latach 2012-2014 do MKRPA wpłynęło 140 wniosków o zastosowanie obowiązku poddania się leczeniu. Biorąc pod uwagę skalę problemu uzależnień liczba ta może wydawać się niewielka, jednak należy pamiętać, że dotyczy ona osób, które w związku z nadużywaniem alkoholu powodują rozkład życia rodzinnego, demoralizację dzieci i młodzieży oraz systematycznie zakłócają spokój i porządek publiczny.

Cennym źródłem informacji na temat skali problemów związanych z uzależnieniami i przemocą w rodzinie, są sprawozdania dotyczące działalności Punktu Konsultacyjnego w Iławie, który prowadzi poradnictwo m.in. w sprawach związanych z uzależnieniem i współuzależnieniem, przemocą w rodzinie oraz sięganiem przez młodzież po środki psychoaktywne. W ich świetle, w 2014 roku z pomocy konsultantów Punktu korzystały 692 osoby, z czego 641 osób zgłosiło się po porady, konsultacje, zostało poddanych terapii indywidualnej bądź motywowaniu do leczenia, natomiast 51 osób uzyskało porady prawne.

2.8.5. Sytuacja osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących

Częściowe lub całkowite ograniczenie zdolności danej osoby do samodzielnej egzystencji (w wymiarze indywidualnym i społecznym) stanowi poważną barierę w wypełnianiu podstawowych ról w środowisku rodzinnym, miejscu zamieszkania czy pracy. Powodem może być obniżona sprawność ruchowa, sensoryczna (zmysłowa), intelektualna, psychofizyczna, komunikowania się i/lub funkcjonowania w społeczeństwie spowodowana wadami wrodzonymi, przewlekłymi chorobami, przebytymi urazami i wypadkami, a także obniżaniem się sprawności fizycznej i umysłowej wraz ze starzeniem się organizmu.

Do kategorii osób starszych (w wieku powyżej 60 lat)¹⁶, ciężko i przewlekle chorujących oraz niepełnosprawnych można zaliczyć znaczną grupę mieszkańców Ławy¹⁷. Ich faktyczna sytuacja życiowa jest dość zróżnicowana, niemniej czynniki takie jak podeszły wiek, osłabiona zdrowotność czy obniżona sprawność organizmu, z którymi wiąże się jakiś deficyt zdolności wrodzonych lub nabytych, stanowią przyczynę do marginalizacji i izolacji społecznej. Problemy i wyzwania, które wcześniej nie były zwykle doświadczane, w momencie zmniejszonej sprawności wysuwają się na pierwszy plan. Osoby starsze, chorujące i niepełnosprawne uskarżają się m.in. na trudny dostęp do lekarzy specjalistów i rehabilitacji, bariery architektoniczne, niskie emerytury i świadczenia socjalne, brak wsparcia ze strony rodziny i sąsiadów, samotność, małą akceptację w środowisku, stereotypy społeczne i dyskryminację na rynku pracy. Ponadto w niewystarczającym stopniu rozwinięta jest infrastruktura wsparcia osób starszych w formie ośrodków zapewniających opiekę całodobową lub pobyt dzienny.

Tabela 13. Wybrane świadczenia pomocy społecznej dla osób starszych, chorujących i niepełnosprawnych w 2012 i 2014 roku

Wyszczególnienie	2012		2014	
	Liczba osób	Kwota świadczeń	Liczba osób	Kwota świadczeń
Usługi opiekuńcze	119	749 091 zł	121	913 100 zł
Zasiłek okresowy z tytułu długotrwałej choroby	50	28 552 zł	66	39 321 zł
Zasiłek okresowy z tytułu niepełnosprawności	98	49 886 zł	130	135 820 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS.

Na przestrzeni ostatnich trzech lat (2012-2014) znacząco wzrosła liczba klientów Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Ławie korzystających ze wsparcia oraz kwota przyznanych świadczeń związanych z wiekiem, chorobą i/lub niepełnosprawnością. Osoby starsze najczęściej potrzebują usług opiekuńczych, obejmujących pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem. Ponadto korzystają z pomocy w zakresie dożywiania oraz pobytu w dziennym domu pomocy społecznej działającym przy MOPS-ie. Natomiast rzadko seniorzy pobierają zasiłki stałe lub okresowe, ponieważ zazwyczaj posiadają uprawnienia do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego (np. emerytura z ZUS), dzięki którym ich dochód przekracza kryterium dochodowe określone w ustawie o pomocy społecznej. W grupie długotrwale chorujących oraz niepełnosprawnych klientów MOPS jest natomiast spora liczba osób w wieku aktywności zawodowej, które dość często bywają niezdolne do pracy z powodu

¹⁶ Należy podkreślić, iż granice starości są bardzo płynne, mają wymiar indywidualny dla każdego człowieka, ponieważ z innym tempem przebiega proces starzenia się (zależy to od czynników genetycznych, stylu życia, wpływów środowiskowych). Można jednak przyjąć, że wiek 60-69 lat to okres początkowej starości. Już wtedy następuje spadek zdolności adaptacyjnych organizmu, większa podatność na choroby i niepełnosprawność, a także nierzadko ograniczenie samodzielności życiowej.

¹⁷ Dokładną liczbę można określić w przypadku seniorów – na koniec 2014 r. Ławę zamieszkiwało 7 615 osób w wieku powyżej 60 lat (22,8% ogółu ludności miasta). W odniesieniu do osób niepełnosprawnych można podać szacunkową liczbę na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku – odczuwaną ograniczoną sprawność organizmu zadeklarowało ok. 11,3% ludności powiatu.

wyniszczającego zdrowie trybu życia (ich problemem jest alkoholizm, narkomania, ubóstwo, bezdomność).

Warto nadmienić, iż w czerwcu 2014 roku została powołana Miejska Rada Seniorów, będąca organem opiniodawczym, doradczym i inicjatywnym dla władz gminy miejskiej Ława. Głównym zadaniem Rady jest reprezentowanie interesów seniorów na forum miasta. Zgodnie ze swoim statutem¹⁸, Rada liczy od 10 do 21 członków powoływanych spośród osób, które ukończyły 60 rok życia, reprezentujących środowiska seniorów, emerytów, rencistów oraz instytucji i organizacji pozarządowych realizujących zadania na ich rzecz.

2.8.6. Zagrożenia bezpieczeństwa publicznego

W świetle danych Komendy Powiatowej Policji w Ławie, najliczniejszą grupę przestępstw popełnianych na terenie Ławy stanowią przestępstwa pospolite, charakteryzujące się największą uciążliwością dla społeczeństwa, czyli m.in. bójki i pobicia oraz kradzieże. Warto jednak zauważyć, że w ostatnich latach liczba tego rodzaju przestępstw maleje. W 2014 roku na terenie miasta odnotowano 286 stwierdzonych przestępstw, podczas gdy w 2013 roku – 358, a w 2012 roku – 378. W perspektywie lat 2012-2014 liczba stwierdzonych przestępstw zmniejszyła się o 92, czyli o 24,3%.

Tabela 14. Przestępstwa pospolite stwierdzone na terenie miasta Ława w latach 2012-2014

Wyszczególnienie	2012	2013	2014
Przestępstwa rozbójnicze	6	8	13
Bójki i pobicia	19	14	4
Kradzież cudzej rzeczy	188	166	128
Kradzież i kradzież z włamaniem do samochodu	12	10	10
Kradzież z włamaniem	69	83	79
Uszczerbki na zdrowiu	10	22	13
Uszkodzenie mienia	74	55	39
Razem	378	358	286

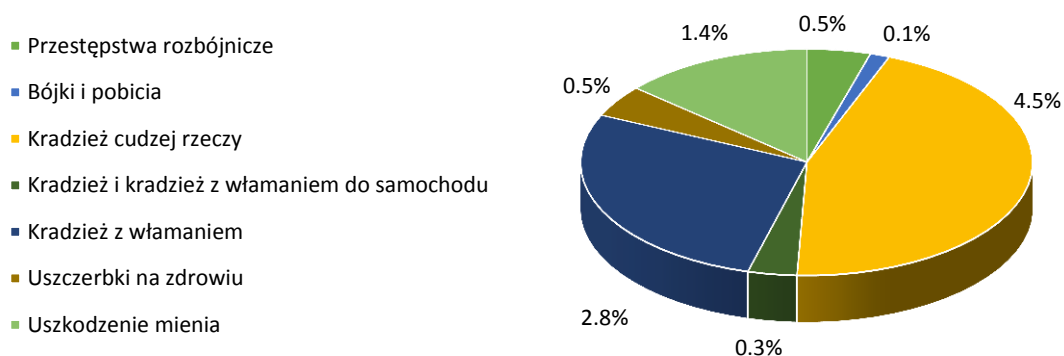
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KPP w Ławie.

Blisko połowę stwierdzonych przestępstw pospolitych (44,8%) stanowią kradzieże cudzej rzeczy – w 2014 roku odnotowano 128 tego typu przestępstw. W dalszej kolejności należy wskazać kradzieże z włamaniem (27,6%) oraz uszkodzenia mienia (13,6%). Warto zauważyć, że w latach 2012-2014 zarówno liczba kradzieży cudzej rzeczy, jak i uszkodzeń mienia znacząco się zmniejszyły (odpowiednio o 31,9% i 47,3%). Wzrosła natomiast liczba odnotowanych kradzieży z włamaniem – o 14,5%.

Przestępstwa pospolite stwierdzone na terenie miasta Ława w 2014 roku stanowiły 42,3% wszystkich tego typu przestępstw odnotowanych w powiecie ławskim (676). Jest to wynik lepszy niż w latach poprzednich, ponieważ odsetek ten w 2012 roku wynosił 45,2%, natomiast w 2013 roku sięgnął 49,5%. Na terenie miasta wyższa jest natomiast dynamika spadku liczby stwierdzonych przestępstw pospolitych – jak już wcześniej wspomniano w latach 2012-2014 spadek na terenie Ławy wynosił 24,3%, natomiast w skali całego powiatu – 19,2%. W 2014 roku funkcjonariusze KPP w Ławie podjęli 5 703 interwencje na terenie miasta, co stanowiło 37,8% wszystkich interwencji policyjnych w powiecie ławskim.

¹⁸ Załącznik nr 1 do Uchwały Nr L/520/14 Rady Miejskiej w Ławie z dnia 25 czerwca 2014 r. w sprawie powołania Miejskiej Rady Seniorów.

Wykres 12. Struktura przestępstw pospolitych odnotowanych na terenie Gminy Miejskiej Iława w 2014 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KPP w Iławie.

Ważnym elementem mającym wpływ na stan bezpieczeństwa na terytorium miasta jest bezpieczeństwo w ruchu drogowym. W 2014 roku w Iławie zanotowano 237 zdarzeń drogowych, w tym 24 wypadki i 213 kolizji. Rannych zostało 26 osób, nie odnotowano natomiast ofiar śmiertelnych. Liczba zdarzeń drogowych w 2014 roku zmniejszyła się w porównaniu do 2012 roku o 21, tj. o 8,1%, natomiast w odniesieniu do 2013 roku – o 58, tj. o 19,7%. Systematycznie spada również liczba osób rannych – z 41 w 2012 roku do 26 w 2014 roku.

Tabela 15. Zdarzenia drogowe na terenie Gminy Miejskiej Iława w latach 2012-2014

Wyszczególnienie	2012	2013	2014
Wypadki	37	33	24
Kolizje	221	262	213
Razem	258	295	237

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KPP w Iławie.

Zdarzenia drogowe na terenie miasta Iława w 2014 roku stanowiły 26,7% wszystkich zdarzeń odnotowanych w powiecie iławskim. Sprawcami zdarzeń drogowych byli głównie kierujący pojazdami, którzy nie dostosowywali prędkości do warunków ruchu, nie ustępowali pierwszeństwa przejazdu, nie zachowywali bezpiecznej odległości między pojazdami, a także nieprawidłowo wykonywali manewry wymijania, omijania, wyprzedzania i cofania.

Istotnych informacji dotyczących bezpieczeństwa publicznego dostarczają również dane Straży Miejskiej w Iławie. W 2014 roku odnotowano łącznie 2 669 wykroczeń, w tym 1 841 zawartych w ustawie Kodeks wykroczeń, 232 – w ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, natomiast 214 – w ustawie o utrzymaniu czystości i porządku w gminach. W przypadku 2 210 wykroczeń zastosowano środki oddziaływania wychowawczego, nałożono 402 mandaty oraz skierowano 57 wniosków do sądu.

Tabela 16. Wybrane rodzaje wykroczeń z ustawy Kodeks wykroczeń odnotowane przez Straż Miejską w Iławie w latach 2012-2014

Wyszczególnienie	2012	2013	2014
Liczba wykroczeń, w tym:	1 054	1 013	1 841
przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji	666	586	1 289
przeciwko porządkowi i spokojowi publicznemu	68	42	114
przeciwko bezpieczeństwu osób i mienia	126	103	125
przeciwko urządzeniom użytku publicznego	155	185	246

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Straży Miejskiej w Iławie.

Spośród wykroczeń zawartych w ustawie Kodeks wykroczeń, największy odsetek (70,0% w 2014 roku) stanowią wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji. W dalszej kolejności należy wskazać wykroczenia przeciwko urządzeniom użytku publicznego (246; 13,4%); wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu osób i mienia (125; 6,8%) oraz wykroczenia przeciwko porządkowi i spokojowi publicznemu (114; 6,2%).

Analiza bezpieczeństwa pożarowego na terenie Gminy Miejskiej Ława w latach 2012-2014 wskazuje na spadek liczby zdarzeń – w 2014 roku odnotowano ich 224, podczas gdy w 2012 roku – 233. Największy odsetek stanowią miejscowe zagrożenia – w 2014 roku było ich 108, co stanowiło 48,2% wszystkich zdarzeń; natomiast pożary w liczbie 97 stanowiły 43,3% ogółu.

Tabela 17. Pożary i miejscowe zagrożenia na terenie Gminy Miejskiej Ława w latach 2012-2014

Wyszczególnienie	2012	2013	2014
Pożary	106	71	97
Miejscowe zagrożenia	118	92	108
Alarmy fałszywe	9	19	19
Razem	233	182	224

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KPPSP w Ławie.

Zdarzenia odnotowane w 2014 roku na terenie miasta stanowiła 30,6% wszystkich zdarzeń z terenu powiatu ławskiego. W perspektywie lat 2012-2014 odsetek ten nieznacznie spadł – w 2012 roku wynosił bowiem 33,6%. Jednostka OSP w Ławie w 2014 roku wyjeżdżała do zdarzeń 32 razy, natomiast łącznie w ciągu ostatnich trzech lat – 84 razy.

W świetle statystyk powiatowych, pożary mają głównie mały zasięg (91,0%), natomiast wśród miejscowych zagrożeń dominują zdarzenia o zasięgu lokalnym (89,1%). Biorąc pod uwagę rodzaj miejscowych zagrożeń najczęściej odnotowywane są zdarzenia w komunikacji drogowej oraz spowodowane silnymi wiatrami. Warto również, w kontekście dość dużej liczby fałszywych alarmów, nadmienić, iż zgłaszane są najczęściej w dobrej wierze (85,0%).

2.9. Potrzeby i oczekiwania mieszkańców w świetle wyników badań ankietowych

2.9.1. Charakterystyka respondentów

W badaniu ankietowym przeprowadzonym na potrzeby opracowania strategii rozwiązywania problemów społecznych wzięło udział 651 osób od 15 roku życia wzwyż, czyli ok. 2,3% mieszkańców Ławy we wskazanym przedziale wiekowym. Biorąc pod uwagę płeć respondentów, większość sięgającą 62,1% stanowiły kobiety, natomiast mężczyźni to 37,9% ogółu badanych.

Tabela 18. Respondenci według płci i wieku

Wyszczególnienie	Kobiety		Mężczyźni		Ogółem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
15-29 lat	97	24,0%	50	20,2%	147	22,6%
30-44 lata	175	43,3%	72	29,1%	247	37,9%
45-59 lat	95	23,5%	85	34,4%	180	27,6%
60 lat i więcej	37	9,2%	40	16,2%	77	11,8%
Razem	404	100,0%	247	100,0%	651	100,0%

Źródło: opracowanie własne.

Respondenci są zróżnicowani pod względem wieku. Ponad jedna trzecia (37,9%) znajduje się w przedziale wiekowym od 30 do 44 lat; 27,6% to osoby od 45 do 59 roku życia; 22,6% stanowią badani do 29 lat; natomiast 11,8% – osoby, które ukończyły 60 rok życia. Większe zróżnicowanie wiekowe zauważalne jest w podziale na płeć. W grupie badanych kobiet przeważają bowiem, podobnie jak w ogóle respondentów, osoby w wieku od 30 do 44 lat (43,3%), natomiast w przypadku mężczyzn największa ich część to respondenci w przedziale wiekowym od 45 do 59 lat (34,4%).

Tabela 19. Respondenci według statusu zawodowego i wykształcenia

Wyszczególnienie	Kobiety		Mężczyźni		Ogółem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Status zawodowy						
Uczeń	15	3,7%	12	4,9%	27	4,1%
Student	23	5,7%	10	4,0%	33	5,1%
Pracownik najemny	161	39,9%	103	41,7%	264	40,6%
Własna działalność gospodarcza	21	5,2%	17	6,9%	38	5,8%
Emeryt(ka)/rencista(ka)	50	12,4%	42	17,0%	92	14,1%
Rolnik	0	0,0%	2	0,8%	2	0,3%
Niepracujący/a - bezrobotny/a	132	32,7%	56	22,7%	188	28,9%
Inne - gł. prace dorywcze	2	0,5%	5	2,0%	7	1,1%
Razem	404	100,0%	247	100,0%	651	100,0%
Wykształcenie						
Wyższe	77	21,9%	29	14,6%	106	19,3%
Policealne	32	9,1%	6	3,0%	38	6,9%
Średnie zawodowe	72	20,5%	44	22,1%	116	21,1%
Średnie ogólnokształcące	39	11,1%	17	8,5%	56	10,2%
Zasadnicze zawodowe	82	23,4%	68	34,2%	150	27,3%
Gimnazjalne i niższe	49	14,0%	35	17,6%	84	15,3%
Razem	351	100,0%	199	100,0%	550	100,0%

Źródło: opracowanie własne. Uwaga: Liczba respondentów, którzy wskazali w ankietach swoje wykształcenie wynosi 550, czyli o 101 osób mniej niż ogólna liczba badanych.

W przypadku większości respondentów, praca nie stanowi ich głównego źródła dochodu. Jako dominujący aspekt sytuacji społeczno-zawodowej 47,3% badanych mieszkańców wskazało pracę najemną, własną działalność gospodarczą, pracę w rolnictwie bądź dorywcze zatrudnienie, podczas gdy 52,2% to niepracujący i bezrobotni, emeryci, renciści, uczniowie i studenci, natomiast 0,5% nie określiło jednoznacznie swojej sytuacji. Warto zwrócić uwagę na to, że rozróżniając status społeczno-zawodowy według płci okazuje się, że osoby niepracujące i bezrobotne to w dużej mierze kobiety, które stanowią aż 70,2% respondentów w tej kategorii.

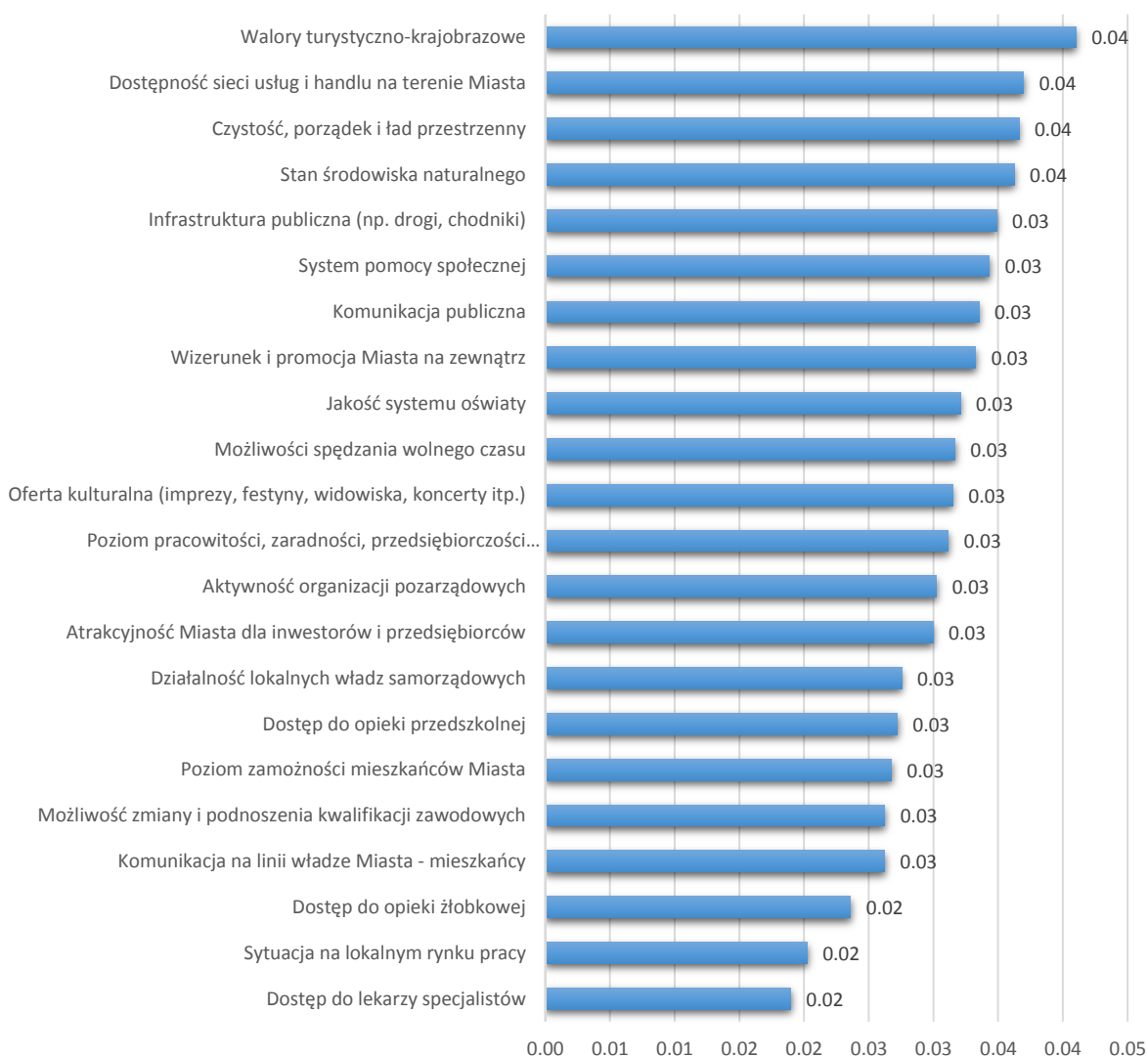
Wykształcenie respondentów również jest dość zróżnicowane. Największy odsetek, sięgający 27,3% to osoby, które ukończyły szkołę zasadniczą zawodową; 21,1% posiada wykształcenie średnie zawodowe, natomiast 19,3% to osoby *po studiach*. Ponad 15% badanych to absolwenci gimnazjum i osoby posiadające jedynie podstawowe wykształcenie, pełne lub niepełne. Wśród kobiet większy jest odsetek osób legitymujących się dyplomem wyższej uczelni – stanowią one bowiem aż 72,6% wszystkich respondentów z wyższym wykształceniem.

Wśród badanych mieszkańców Ławy ze świadczeń pomocy społecznej korzysta 43,2%, natomiast 56,8% deklaruje, że takiej pomocy nie otrzymuje. Zarówno w pierwszej, jak i drugiej ze wskazanych grup dominują kobiety, jednak warto zauważyć, że ich odsetek wśród świadczeniobiorców pomocy społecznej jest wyższy i wynosi 66,2%, podczas gdy wśród respondentów, którzy deklarują niekorzystanie z pomocy – 58,9%. Taka struktura respondentów może wynikać z tego, że kobiety stanowią zwykle większość wśród świadczeniobiorców pomocy społecznej, a ponadto charakteryzują się większą otwartością i chętniej biorą udział w badaniach ankietowych.

2.9.2. Rozwój Ławy z perspektywy jej mieszkańców

Wizja rozwoju Ławy, w ocenie badanych mieszkańców, w dużej mierze wywodzi się z samooceny jakości ich życia w mieście. Respondenci zostali poproszeni o dokonanie oceny wskazanych dwudziestu dwóch czynników mogących wpływać na jakość życia w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznaczało *bardzo źle*, natomiast 5 *bardzo dobrze*. Mieli również możliwość zaznaczenia odpowiedzi *nie wiem*, dzięki czemu ocena została prawdopodobnie dokonana przez osoby, których dany czynnik dotyczy lub przynajmniej interesuje. Analiza wskazań respondentów obejmuje porównanie średnich ważonych ich ocen.

Wykres 13. Wybrane czynniki decydujące o jakości życia w Ławie w ocenie respondentów

Źródło: opracowanie własne.

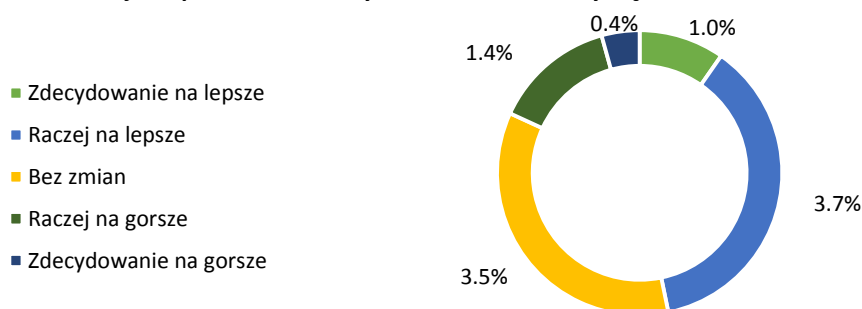
W świetle badań ankietowych do największych atutów Ławy można zaliczyć jej walory turystyczno-krajobrazowe (średnia 4,10); dostępność sieci usług i handlu (3,70); czystość, porządek i ład przestrzenny (3,66); stan środowiska naturalnego (3,62); oraz infrastrukturę publiczną (3,49). Powyżej przeciętnej badani mieszkańcy ocenili również związane z nimi m.in. wizerunek i promocję Ławy na zewnątrz (3,33); możliwości spędzania wolnego czasu (3,17) oraz ofertę kulturalną w postaci imprez, festynów, koncertów itp. (3,15). Czynniki te łącznie składają się na pozytywny obraz Ławy jako miasta z potencjałem turystycznym.

Bardziej zróżnicowana jest ocena jakości i dostępności wybranych usług społecznych na terenie Gminy Miejskiej Ława. Dość wysoko został oceniony system pomocy społecznej, uzyskując średnią ocen 3,43, a także jakość systemu oświaty (3,21), podczas gdy dostęp do opieki przedszkolnej (2,72) oraz opieki żłobkowej (2,36) znalazły się wśród najniżej ocenionych czynników.

Warto zwrócić uwagę na to, że badani mieszkańcy, zarówno osoby pracujące jak i niepracujące, źle oceniają sytuację na lokalnym rynku pracy (średnia 2,02), podczas gdy obraz wyłaniający się ze statystyk jest zupełnie inny. Powiat ławski charakteryzuje się bowiem jedną z najniższych stóp bezrobocia w województwie warmińsko-mazurskim, natomiast bezrobotni zamieszkujący na terenie Ławy stanowią jedynie 2,8% mieszkańców tego miasta. Można więc domniemywać, że rynek pracy jest traktowany przez respondentów jako główny *winowajca* występujących dysfunkcji i problemów społecznych, tymczasem zaradność, pracowitość i przedsiębiorczość mieszkańców również nie uzyskała wysokiej oceny (3,12).

Badani mieszkańcy najniżej ocenili dostęp do lekarzy specjalistów, w przypadku którego średnia ocen wyniosła 1,90. Jest to dość powszechny problem, związany z jednej strony ze starzeniem się społeczeństwa i rosnącą liczbą osób, potrzebujących specjalistycznych porad i leczenia, a z drugiej – ze zbyt małą liczbą lekarzy specjalistów, która powoduje wydłużanie się okresu oczekiwania na wizytę.

Wykres 14. W jaki sposób warunki życia w Ławie zmieniły się w ostatnich latach? (n=650)

Źródło: opracowanie własne.

Warunki życia w Ławie, w opinii większości respondentów, w ciągu ostatnich lat uległy zmianie. Prawie połowa badanych (46,8%) uważa, że są to zmiany na lepsze, przy czym 37,1% uważa, że *raczej*, natomiast 9,7% – *zdecydowanie*. Zmiany na gorsze zauważyło 18,2% respondentów – *raczej* 13,8%; a *zdecydowanie* 4,3%. Według ponad jednej trzeciej badanych (35,1%) mieszkańców obecne warunki życia nie zmieniły się w porównaniu do sytuacji sprzed kilku lat.

Kierunki rozwoju Ławy wskazane przez respondentów jako najważniejsze, stanowią odzwierciedlenie oceny jakości życia w mieście. Nisko oceniona sytuacja na lokalnym rynku pracy przekłada się na uznanie wsparcia tworzenia nowych miejsc pracy za najważniejszy

kierunek przez prawie trzy czwarte badanych (74,5%). Ponadto, 34,1% respondentów wskazało wsparcie małej i średniej przedsiębiorczości; 27,6% wzrost atrakcyjności turystycznej, natomiast 26,6% wzrost atrakcyjności inwestycyjnej.

Tabela 20. Najważniejsze kierunki rozwoju Miasta Ława w opinii respondentów (n=651)

Wyszczególnienie	Liczba wskazań	% respondentów
Wsparcie tworzenia nowych miejsc pracy	485	74,5%
Rozwój usług społecznych	283	43,5%
Wsparcie małej i średniej przedsiębiorczości	222	34,1%
Wzrost atrakcyjności turystycznej Miasta	180	27,6%
Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej Miasta	173	26,6%
Wsparcie inicjatyw kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych	142	21,8%
Budowanie i promocja wizerunku Miasta	134	20,6%
Ochrona i wzbogacanie środowiska przyrodniczego	77	11,8%
Wspieranie organizacji pozarządowych i oddolnych inicjatyw lokalnych	70	10,8%
Inny	6	0,9%

Źródło: opracowanie własne. Uwaga: respondenci mieli możliwość wyboru maksymalnie 3 kierunków, a także wskazania własnej propozycji w ramach kategorii *Inny*.

Na drugim miejscu respondenci wymienili rozwój usług społecznych, w tym m.in. edukacji, opieki nad dziećmi i osobami starszymi (43,5%). Ten kierunek rozwoju również może przekładać się na sytuację społeczno-zawodową mieszkańców, głównie z tego względu, że zapewnienie instytucjonalnej opieki nad osobami zależnymi, w tym małymi dziećmi, będzie sprzyjać podejmowaniu zatrudnienia przez ich opiekunów.

Warto również zwrócić uwagę na dość wysokie znaczenie kierunków związanych z funkcjami turystycznymi miasta. W świetle wskazań 21,8% respondentów należy wspierać inicjatywy kulturalne i sportowo-rekreacyjne; natomiast w opinii 20,6% ważne jest budowanie i promocja wizerunku Miasta. W mniejszym stopniu widzą natomiast potrzebę ochrony i wzbogacania środowiska przyrodniczego (11,8%), na którym *de facto* opiera się turystyka. Najmniejszy odsetek respondentów (10,8%) uznaje wsparcie organizacji pozarządowych i oddolnych inicjatyw lokalnych za istotny kierunek rozwoju miasta.

2.9.3. Problemy i dysfunkcje społeczne

Problem społeczny jest takim stanem rzeczywistości, który znaczna część społeczeństwa ocenia negatywnie jako rozdźwięk pomiędzy tym jak jest, a tym jak być powinno. Dysfunkcją natomiast określamy nieprzystosowanie do pełnienia określonych funkcji czy nieprawidłowe funkcjonowanie danej struktury. Zarówno problem jak i dysfunkcja mają negatywny wydźwięk, zakłócają bowiem równowagę społeczną, mogą prowadzić do wykluczenia osób i rodzin oraz są trudne do przezwyciężenia. Niejednokrotnie nakładają się na siebie, a także wzajemnie warunkują – dla przykładu brak zatrudnienia może być skutkiem choroby, niepełnosprawności, uzależnienia, a jednocześnie przyczyną trudności finansowych, przemocy w rodzinie i również uzależnienia, najczęściej w postaci alkoholizmu.

Badani mieszkańcy zostali poproszeni o identyfikację problemów i trudności życiowych, z którymi borykają się na co dzień w swojej najbliższej rodzinie, a także tych, które mogą zaobserwować w otoczeniu sąsiedzkim. Przeanalizowany został również kontekst bezpieczeństwa mieszkańców oraz grup i osób w najtrudniejszej sytuacji.

Z przeprowadzonych badań wynika, że respondenci borykają się przede wszystkim z trudnościami o podłożu finansowym. Wśród najczęściej wskazywanych problemów należy bowiem wymienić brak stałego zatrudnienia (45,2% badanych), brak pieniędzy na bieżące wydatki (40,5%), niewielkie zarobki, niską emeryturę bądź rentę (35,7%), a także związane z nimi zadłużenie rodziny w postaci kredytów i pożyczek (28,8%). Dopiero w dalszej kolejności pojawia się choroba, która dotyka rodziny 24,9% badanych mieszkańców, niepełnosprawność (21,2%), złe warunki mieszkaniowe (18,3%), konflikty rodzinne i małżeńskie (11,7%) oraz uzależnienie członka rodziny (10,6%).

Pozostałe ze wskazanych problemów i trudności życiowych rzadziej dotyczą rodziny respondentów, jednak należy nadmienić, że prawie jednej dziesiątej (9,1%) dotyczy samotne rodzicielstwo, natomiast 8,3% wskazuje na niepewne szanse edukacyjne dzieci. W 5,8% przypadków jedno z partnerów pracuje za granicą, co wiąże się z długotrwałą nieobecnością w gospodarstwie domowym; a w 5,5% pojawiają się konflikty z dzieckiem i trudności wychowawcze. Do przemocy w rodzinie przyznaje się 2,9% badanych, natomiast do konfliktów z prawem członka rodziny – 2,0%. Żadnych problemów i trudności życiowych nie doznaje, w świetle wyników badań, 10,5% respondentów.

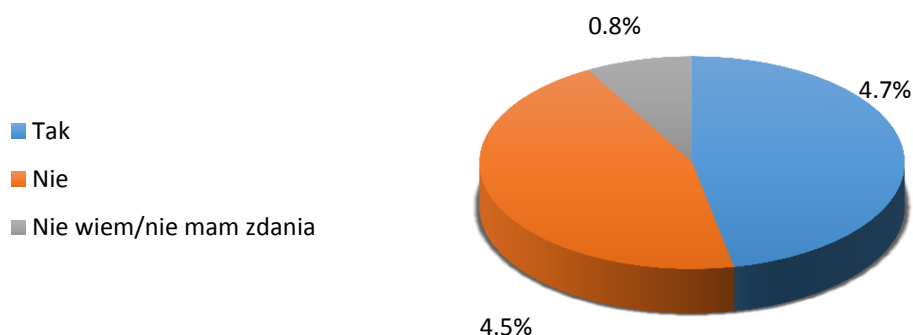
Tabela 21. Problemy i trudności życiowe doświadczane przez respondentów w ich rodzinach (n=650)

Wyszczególnienie	Liczba wskazań	% respondentów
Brak stałego zatrudnienia	294	45,2%
Brak pieniędzy na bieżące wydatki	263	40,5%
Niewielkie zarobki/niska emerytura bądź renta	232	35,7%
Zadłużenie rodziny (kredyty, pożyczki)	187	28,8%
Choroba	162	24,9%
Niepełnosprawność członka rodziny	138	21,2%
Złe warunki mieszkaniowe	119	18,3%
Konflikty rodzinne/małżeńskie	76	11,7%
Uzależnienie członka rodziny (np. alkohol, narkotyki)	69	10,6%
Samotne rodzicielstwo	59	9,1%
Niepewne szanse edukacyjne dzieci	54	8,3%
Długotrwała nieobecność partnera/partnerki związana z pracą podjętą np. za granicą	38	5,8%
Trudności wychowawcze i konflikty z dzieckiem	36	5,5%
Przemoc ze strony członka rodziny	19	2,9%
Konflikty z prawem członka rodziny	13	2,0%
Inne	11	1,7%
Moja rodzina nie doświadcza żadnych problemów/trudności życiowych	68	10,5%

Źródło: opracowanie własne.

Respondenci są bardzo podzieleni w kwestii bezpieczeństwa na terenie ławy. Okazuje się bowiem, że 46,9% badanych mieszkańców zadeklarowało poczucie bezpieczeństwa, jednak niewiele mniej osób, stanowiących 45,0%, twierdzi, że nie czuje się tu bezpiecznie. Zdania w tej kwestii nie wyraziło 8,1% respondentów.

Wykres 15. Czy czuje się Pan/i bezpiecznie na terenie Ławy? (n=651)

Źródło: opracowanie własne.

Poczucie braku bezpieczeństwa wiąże się przede wszystkim z obserwowanymi na ulicach grupami młodzieży zakłócającej spokój, na które wskazuje 63,9% badanych oraz naruszanie prawa i porządku publicznego przez osoby pozostające pod wpływem środków odurzających takich jak alkohol czy narkotyki (51,6%). W dalszej kolejności respondenci wskazują na niewystarczającą aktywność policji (36,1%), kierowców łamiących przepisy ruchu drogowego (32,6%) oraz kradzieże, włamania i rozboje (29,1%). Znacznie mniejszy odsetek wymienia korupcję (12,0%), działalność grup przestępczych wymuszających okupy i haracze (1,9%), natomiast jedna osoba, w ramach kategorii *inne* wskazała na brak straży miejskiej (0,3%).

Tabela 22. Przyczyny poczucia braku bezpieczeństwa wśród respondentów (n=316)

Wyszczególnienie	Liczba wskazań	% respondentów
Grupy młodzieży zakłócającej spokój na ulicach	202	63,9%
Naruszanie prawa i porządku publicznego przez osoby pozostające pod wpływem środków odurzających (alkohol, narkotyki, itp.)	163	51,6%
Niewystarczająca aktywność policji	114	36,1%
Kierowcy łamiący przepisy ruchu drogowego	103	32,6%
Kradzieże, włamania, rozboje	92	29,1%
Korupcja	38	12,0%
Działalność grup przestępczych wymuszających okupy i haracze	6	1,9%
Inne - brak straży miejskiej	1	0,3%

Źródło: opracowanie własne. Uwaga: na pytanie o poczucie braku bezpieczeństwa odpowiadały przede wszystkim osoby, które je odczuwają. Odsetek liczony jest w odniesieniu do respondentów, którzy odpowiedzieli na pytanie.

Na poczucie bezpieczeństwa bądź jego brak może wpływać skala dysfunkcji społecznych obserwowanych przez respondentów w ich najbliższym, sąsiedzkim otoczeniu. Aż 66,6% badanych mieszkańców dostrzega w nim alkoholizm, przy czym 40,6% zdecydowanie, a 26,0% raczej. Odpowiedzi przeczących udzieliło łącznie 25,5% badanych. Przypadki narkomanii dostrzegane są przez 30,5% respondentów, natomiast przemocy w rodzinie przez 33,7% badanych. W przypadku dwóch ostatnich dysfunkcji większy niż w przypadku alkoholizmu jest jednak odsetek odpowiedzi przeczących, wynoszący odpowiednio 41,9% i 56,2%.

Respondenci zostali również poproszeni o identyfikację osób i grup społecznych, którym najtrudniej żyje się w Ławie, czyli tych, które napotykają najwięcej barier w codziennym funkcjonowaniu, które w największym stopniu doświadczają skutków

występujących problemów społecznych oraz które mają najmniejsze możliwości rozwoju i poprawy sytuacji.

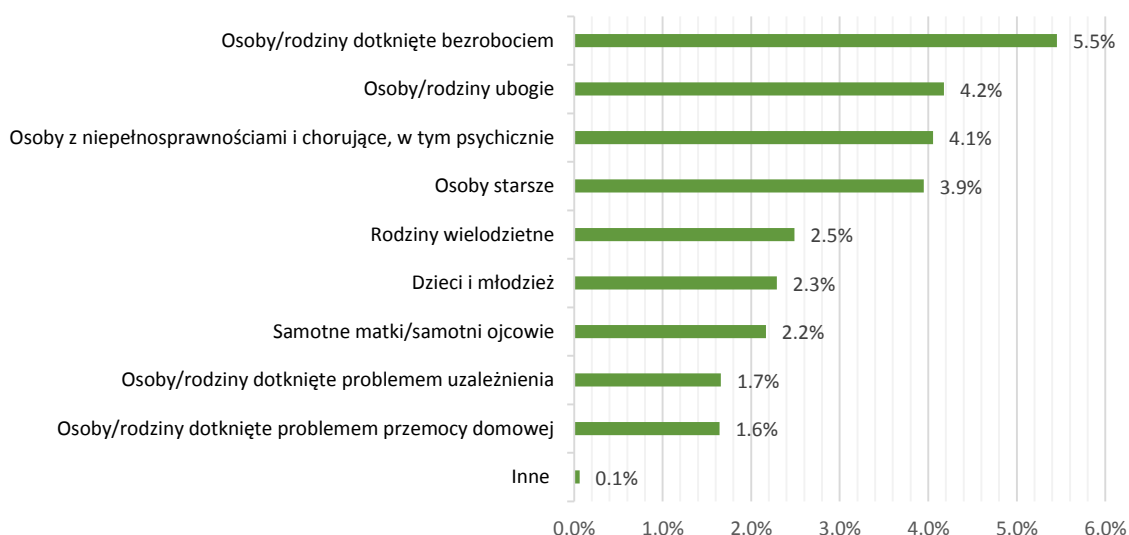
Tabela 23. Dysfunkcje społeczne obserwowane przez respondentów w ich otoczeniu

Wyszczególnienie	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Zdecydowanie nie	Raczej nie	Nie wiem
Alkoholizm (n=647)	40,6%	26,0%	6,6%	18,9%	7,9%
Narkomania (n=644)	14,0%	16,5%	10,6%	31,4%	27,6%
Przemoc w rodzinie (n=646)	14,9%	18,9%	10,1%	32,5%	23,7%

Źródło: opracowanie własne.

W świetle ich odpowiedzi, szczególnego wsparcia wymagają osoby i rodziny dotknięte bezrobociem, na które wskazało 54,5%; a w dalszej kolejności osoby i rodziny ubogie (41,8%); osoby z niepełnosprawnościami i chorujące, w tym psychicznie (40,6%) oraz osoby starsze (39,5%). Więcej niż jedna piąta badanych wskazywała również rodziny wielodzietne (24,9%); dzieci i młodzież (22,9%) oraz rodziców samotnie wychowujących dzieci (21,7%), natomiast po około 16% osoby i rodziny dotknięte problemami uzależnień i przemocy domowej.

Wykres 16. Osoby i grupy społeczne, którym w opinii respondentów najtrudniej żyje się w Łławie (n=651)

Źródło: opracowanie własne.

Respondenci wskazywali osoby i grupy wybierając z katalogu przedstawionego im w kwestionariuszu ankiety, ale mieli również możliwości dodać własne odpowiedzi. Pomimo, iż jest ich niewiele – jedynie 0,6% respondentów wskazało inne grupy – warto na nie zwrócić uwagę. W świetle dodatkowych odpowiedzi, w Łławie trudno żyje się rodzinom osób pracujących, którym ze względu na niewielkie dochody jednak *trudno związać koniec z końcem*. Rodziny te niejednokrotnie przekraczają kryterium dochodowe i nie kwalifikują się do uzyskania świadczeń pomocy społecznej, których w swojej opinii potrzebują. Ponadto, należy zwrócić uwagę na młode rodziny, które dążą do zapewnienia bytu sobie i dzieciom.

2.9.4. Integracja i aktywność społeczności lokalnej

Wpływ na jakość życia mieszkańców Łławy, a także na przyjmowaną przez nich perspektywę w odniesieniu do spraw rozwoju miasta bądź dostrzeganych, w sąsiedzkim otoczeniu i własnych rodzinach, problemów i dysfunkcji może mieć stopień ich zaangażowania w życie

lokalnej społeczności. Pozytywne więzi między mieszkańcami i wysoki stopień ich zintegrowania przekładają się bowiem na wzajemne wsparcie, pomoc oraz poczucie bezpieczeństwa. Tymczasem przeprowadzone badania wskazują na zgoła odmienny obraz. Duża większość respondentów (86,9%), poproszonych o ocenę poziomu integracji lokalnej społeczności, odpowiedziała na to pytanie wskazując na negatywne lub dość neutralne aspekty tego zagadnienia. Otóż:

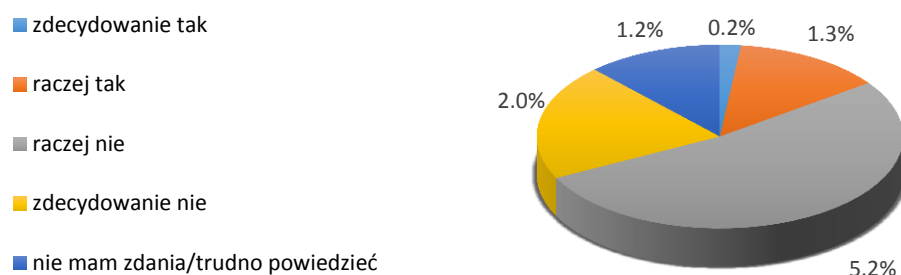
- ❖ według 18,5% badanych więzi pomiędzy mieszkańcami ławy są luźne, a społeczność charakteryzuje wysoki poziom obojętności społecznej;
- ❖ w opinii 28,5% respondentów mieszkańcy w małym stopniu identyfikują się ze społecznością i jej sprawami, a także nie wykazują zaangażowania społecznego;
- ❖ 39,8% badanych uważa, że więzi pomiędzy mieszkańcami są słabe, a przejawy wzajemnej pomocy i wspólnych działań nieliczne.

Pozytywny obraz integracji lokalnej społeczności wyłania się z odpowiedzi jedynie 13,1% respondentów, z których:

- ❖ 8,5% twierdzi, że występują pozytywne więzi między mieszkańcami, którzy podejmują wspólne działania w zakresie spraw społecznych;
- ❖ 3,9% uważa, że występują liczne przejawy samopomocy, społeczność jest zintegrowana, a mieszkańcy się z nią identyfikują;
- ❖ 0,8% deklaruje mocne zintegrowanie społeczności, bardzo częste wspólne działania i mocną identyfikację mieszkańców ze społecznością.

Wobec dość niskiej oceny poziomu integracji lokalnej społeczności, może nie dziwić dokonana przez respondentów samoocena wpływu na sprawy lokalne. Ponad połowa badanych mieszkańców twierdzi bowiem, że raczej takiego wpływu nie posiada (52,5%), natomiast więcej niż jedna piąta (20,5%) uważa, że zdecydowanie go nie ma. Jedynie 15,1% respondentów deklaruje poczucie wpływu na sprawy lokalne, natomiast zdania w tej kwestii nie posiada 12,0%.

Wykres 17. Czy ma Pan/i poczucie wpływu na sprawy lokalne? (n=650)

Źródło: opracowanie własne.

Niejako dopełnienie obrazu integracji i zaangażowania lokalnej społeczności stanowi obraz aktywności społecznej respondentów. Okazuje się bowiem, że ponad jedna trzecia badanych mieszkańców (36,6%) przyznała się, że w żaden sposób nie angażuje się w życie lokalnej społeczności. Aktywność pozostałych respondentów ukierunkowana jest na najbliższe, sąsiedzkie otoczenie – 64,9% deklaruje pomoc sąsiedzką, natomiast 53,5% wskazuje na dbanie o estetykę i czystość najbliższego otoczenia. Pozytywne jest to, że wśród badanych mieszkańców 16,9% pomaga przy organizacji imprez i wydarzeń lokalnych; 12,8% to wolontariusze na rzecz osób potrzebujących wsparcia; a 15,7% udziela finansowego wsparcia

organizacjom i inicjatywom społecznym. Niewielki jest natomiast odsetek osób biorących udział w konsultacjach społecznych (6,5%).

Tabela 24. Zaangażowanie respondentów w życie lokalnej społeczności

Wyszczególnienie	Liczba wskazań	% respondentów
Pomoc sąsiedzka	268	64,9%
Dbanie o estetykę i czystość najbliższego otoczenia	221	53,5%
Pomoc przy organizacji imprez/wydarzeń lokalnych	70	16,9%
Wolontariat na rzecz osób potrzebujących wsparcia	53	12,8%
Wsparcie finansowe organizacji i inicjatyw społecznych (np. darowizny)	51	12,3%
Udział w konsultacjach społecznych	27	6,5%
Pełnienie funkcji społecznych (np. radny miejski)	20	4,8%
Wsparcie rzeczowe inicjatyw społecznych (np. udostępnianie pomieszczeń, sprzętu)	14	3,4%
Inne	5	1,2%
W żaden sposób nie angażuję się w życie lokalnej społeczności	238	36,6%

Źródło: opracowanie własne. Uwaga: odsetek respondentów został obliczony w odniesieniu do wszystkich osób deklarujących zaangażowanie społeczne (n=413), natomiast odsetek respondentów, którzy nie angażują się – w odniesieniu do wszystkich badanych.

2.10. Oczekiwania młodzieży względem rozwoju społecznego Ławy

Zapewnienie odpowiednich warunków do wykorzystania oraz rozwoju potencjału młodych ludzi stanowi jedno z najpoważniejszych wyzwań dla całego współczesnego świata. Z jednej strony kryzys gospodarczy spowodował zmniejszenie pewności i bezpieczeństwa przyszłości młodzieży, natomiast z drugiej strony, młodzi stanowią duży zasób w obliczu starzejącego się społeczeństwa. Przesądzają o tym nie tylko procesy demograficzne, ale także związane z nimi ekonomiczne kalkulacje wynikające z rosnących wskaźników obciążenia demograficznego oraz strat stanowiących efekt niskiej aktywności zawodowej ludzi młodych. Nie bez znaczenia mogą być również negatywne konsekwencje w postaci roszczeniowości bądź zniechęcenia i bierności młodzieży¹⁹.

Biorąc pod uwagę znaczenie młodzieży dla obecnego i przyszłego rozwoju społecznego Ławy, w ramach prac nad Strategią zorganizowane zostało spotkanie warsztatowe z uczniami trzeciej klasy Gimnazjum Samorządowego nr 1 im. M. Kopernika w Ławie. Jego główny cel stanowiło poznanie opinii młodzieży w zakresie szans edukacyjnych, zawodowych oraz możliwości rozwoju w mieście.

Wnioski wypływające ze spotkania przedstawiają Ławę jako miasto z dużym potencjałem turystycznym. Wśród głównych jej atutów młodzież wskazywała bowiem położenie geograficzne, walory krajobrazowe, jezioro, bazę rekreacyjno-sportową oraz organizowane imprezy. Czynniki te powodują, że Ława chętnie jest odwiedzana przez turystów, co może wpływać na rozwój gospodarczy miasta.

Natomiast wśród głównych kwestii społecznych młodzież wymieniła „starzenie się” społeczeństwa Ławy. Co ciekawe, dostrzeganie tego problemu nie wynika ze znajomości statystyk, a z obserwacji najbliższego otoczenia. Ponadto, powszechnym zjawiskiem

¹⁹ K. Szafraniec, *Raz jeszcze o społecznej roli młodego pokolenia. Konteksty lokalne i globalne*, w: Rocznik Lubuski Tom 37, cz. 2, 2011, s. 11.

w rodzinach i sąsiedztwie uczniów jest emigracja ludzi młodych, którzy wyjeżdżają z Ławy w celach edukacyjnych i znajdują pracę w innym mieście lub za granicą.

Młodzież uczestnicząca w warsztatach nie widzi dla siebie perspektyw w Ławie – przede wszystkim ze względu na niewystarczającą ofertę szkół ponadgimnazjalnych, a także niskopłatne miejsca pracy. Już na tym etapie życia planują więc wyjazd z miasta po ukończeniu szkoły średniej, a niektórzy nawet już po gimnazjum. Niepokojące jest jednocześnie to, że młodzi ludzie nie myślą o zaangażowaniu się w działania na rzecz zmiany sytuacji w mieście, a szansę dla siebie upatrują jedynie w migracji do większych miast.

Opinie gimnazjalistów powinny skłaniać do poszukiwania rozwiązań służących temu, aby Ława była miastem bardziej atrakcyjnym nie tylko dla turystów, ale także dla jej mieszkańców. Z uwagi na rosnący odsetek seniorów wśród ludności miasta, szczególną uwagę należy przywiązać do czynników, które zatrzymują tu młodych ludzi, takich jak rozwój oferty edukacyjnej, a także możliwości zdobycia satysfakcjonującego, dobrze płatnego zatrudnienia.

2.11. Podsumowanie części diagnostycznej i prognoza zmian

W świetle diagnozy sytuacji społecznej, opartej na analizie danych zastanych i przeprowadzonych wśród mieszkańców badaniach ankietowych, Ława przedstawia się jako miasto z istotnym potencjałem rozwojowym. Korzystne położenie, bogate zasoby gospodarcze, naturalne oraz historyczne stwarzają dobre warunki do życia oraz rozwoju zarówno w perspektywie pojedynczego mieszkańca, jak i całej społeczności lokalnej. Nie oznacza to jednak, iż miasto wolne jest od problemów i dysfunkcji społecznych – stanowią one bowiem poważne wyzwanie najbliższych lat. Zmierzenie się z nimi będzie wymagało uwzględnienia, wynikających z diagnozy, strategicznych uwarunkowań rozwoju społecznego.

STARZEJĄCE SIĘ SPOŁECZEŃSTWO

Społeczeństwo Ławy wykazuje silne cechy starzenia się – obecnie prawie jedna piąta mieszkańców tego miasta to osoby w poprodukcyjnym okresie życia, a kierunki i dynamika zmian wskaźników obciążenia demograficznego pozwalają prognozować intensyfikację zjawiska *starzenia się* społeczeństwa w najbliższych latach. Jest to tendencja coraz bardziej widoczna w krajach rozwiniętych, w tym także w Polsce. I choć starzenie się i starość są niejako wpisane w cykl życia, to jednak rozwój cywilizacyjny, wydłużanie czasu trwania życia oraz coraz wyższa jego jakość będą powodować wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Nie pójdzie za nim adekwatny wzrost liczby osób w przedprodukcyjnym okresie życia – głównie ze względu na to, że decyzje prokreacyjne podejmowane są obecnie coraz później, a dominującym modelem rodziny staje się model 2+1, który nie zapewni prostej zastępowalności pokoleń. Oznacza to, że w strukturze społeczeństwa coraz większy odsetek będą stanowić ludzie starsi, natomiast najmłodsze grupy wiekowe będą miały coraz mniejszy udział.

W Gminie Miejskiej Ława *starzenie się społeczeństwa* jest obecnie na dość zaawansowanym poziomie. Postępowanie tego zjawiska może w przyszłości wpłynąć na kierunki rozwoju miasta, a także strukturę jego budżetu. Ze względu na wchodzenie coraz większej liczby osób w wiek emerytalny, wpływy do budżetu mogą się zmniejszać, natomiast rosnąć będą potrzeby, głównie w zakresie pomocy społecznej. Istotne będzie m.in. funkcjonowanie i dostosowywanie do potrzeb społecznych, instytucjonalnego i organizacyjnego systemu

wsparcia osób starszych i o ograniczonej sprawności, a także zwiększanie dostępności form i usług sprzyjających wzrostowi ich aktywności społecznej oraz zawodowej. Ważna będzie również poprawa dostępu do służby zdrowia.

BARIERY UTRUDNIAJĄCE MIESZKAŃCOM PODEJMOWANIE AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ

Diagnoza lokalnego rynku pracy wykazała duży rozdźwięk pomiędzy sytuacją wyłaniającą się ze statystyk, a oceną respondentów badania ankietowego. W świetle ogólnodostępnych danych, miasto charakteryzuje się bowiem przede wszystkim wysoką przedsiębiorczością, występowaniem dużych zakładów pracy, możliwością wykorzystywania walorów krajobrazowych i turystycznych, niewielkim odsetkiem bezrobotnych wśród mieszkańców, natomiast cały powiat ławski – jedną z najniższych stóp bezrobocia w województwie warmińsko-mazurskim. Tymczasem, respondenci badania ankietowego bardzo nisko oceniają sytuację na lokalnym rynku pracy, a jako główny kierunek rozwoju miasta wskazują tworzenie nowych miejsc pracy.

Zaistniały rozdźwięk może świadczyć o tym, że główne źródła problemu bezrobocia nie leżą po stronie popytu, wyrażając się brakiem miejsc pracy, natomiast tkwią w podaży, czyli w osobach bezrobotnych. Dlatego problem ten warto rozpatrywać przez pryzmat pojedynczego człowieka, dla którego bezrobocie może stanowić przyczynę zagrożenia bądź dotknięcia wykluczeniem społecznym – szczególnie gdy towarzyszy mu niepełnosprawność, ubóstwo, alkoholizm czy odbywanie w przeszłości kary pozbawienia wolności, a okres pozostawania bez zatrudnienia wydłuża się powodując frustrację, pogłębiając się ubóstwo, marginalizację, a nawet wycofanie z życia społecznego.

Bariery utrudniające podejmowanie aktywności zawodowej mieszkańców miasta można podzielić na obiektywne, czyli niezależne bezpośrednio od nich oraz subiektywne, wynikające w dużej mierze z przyjętych postaw. Pierwsze z wymienionych to przede wszystkim wiek – bezrobocie coraz częściej staje się doświadczeniem ludzi młodych, czyli w wieku potencjalnie najwyższej aktywności zawodowej; ale także osób po 50 roku życia, a więc tych, które nie osiągnęły jeszcze wieku emerytalnego, jednak ze względu na panujące nadal stereotypy niechętnie są zatrudniane na nowych stanowiskach. Utrudnienie aktywności zawodowej może stanowić również niepełnosprawność oraz brak możliwości zapewnienia dziennej opieki osobom zależnym, w tym małym dzieciom.

Wśród czynników subiektywnych warto wskazać m.in. wyuczoną bezradność, niechęć do podjęcia zatrudnienia, brak motywacji do zmiany bądź podnoszenia kwalifikacji, postawę roszczeniową oraz zbyt wysokie ambicje i oczekiwania w stosunku do możliwości rynku pracy, a z drugiej – do własnych możliwości i posiadanych kompetencji. Ich przełamanie jest trudne, ponieważ często mają nieświadomy charakter i stanowią wypadkową wzorców przekazywanych w rodzinach.

GŁÓWNE PROBLEMY I DYSFUNKCJE SPOŁECZNE

W świetle statystyk pomocy społecznej, do dominujących problemów na terenie Ławy należy zaliczyć długotrwałą lub ciężką chorobę, ubóstwo, niepełnosprawność, bezrobocie oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Przewyciężanie tych problemów jest bardzo trudne, ponieważ najczęściej mają utrwalony charakter. Znacząca liczba rodzin dotkniętych chorobą i niepełnosprawnością prawdopodobnie będzie stale korzystać z tego tytułu z pomocy społecznej, jednak może też stanowić przyczynek do zaplanowania działań

w zakresie promocji zdrowia – umożliwiającym ludziom zwiększanie kontroli nad własnym zdrowiem, podejmowanie decyzji sprzyjających zdrowiu, kształtowanie potrzeb i kompetencji do rozwiązywania problemów zdrowotnych, a także zwiększanie potencjału zdrowia.

Problemy identyfikowane na podstawie głównych powodów przyznawania świadczeń pomocy społecznej niejednokrotnie stanowią *wierzchołek góry lodowej*, pod którym kryją się inne, takie jak przemoc w rodzinie czy uzależnienia. Określenie ich skali jest bardzo trudne, ponieważ mogą mieć nieuświadomiony charakter bądź nie zostać ujawnione przez osoby nimi dotknięte ze względu chociażby na wstyd czy groźbę ostracyzmu społecznego. Przeprowadzone badania społeczne również mogą wskazywać na niechęć do mówienia o nich. Respondenci, zapytani o problemy i trudności życiowe dotyczące ich rodziny, wskazywali głównie na kwestie związane z brakiem zatrudnienia i niewystarczającymi środkami finansowanymi, natomiast przemoc czy uzależnienia wymieniane były znacznie rzadziej. W otoczeniu sąsiedzkiem natomiast takie problemy dostrzegają.

WYZWANIA W ZAKRESIE AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ

Aktywność społeczna mieszkańców Ławy, biorąc pod uwagę liczbę działających tu organizacji pozarządowych, wydaje się być na wysokim poziomie. Przeprowadzone badania społeczne wykazały jednak szereg wyzwań w tym zakresie. Otóż, badani mieszkańcy w dużej mierze nie odczuwają wpływu na sprawy lokalne, a to przekłada się prawdopodobnie na niską ocenę poziomu integracji lokalnej społeczności – w opinii respondentów można tu mówić o obojętności społecznej, luźnych więziach między mieszkańcami oraz jedynie nielicznych przejawach wspólnych działań i wzajemnej pomocy. Również zaangażowanie społeczne deklarowane przez badanych mieszkańców jest niewielkie – ponad jedna trzecia nie wykazuje go w ogóle, natomiast pozostali deklarują raczej aktywność ukierunkowaną na najbliższe, sąsiedzkie otoczenie, niż na rozwój społeczny miasta. Jest to charakterystyczna cecha współczesnych społeczności miejskich – występuje duża anonimowość mieszkańców, a przejawy współdziałania są nieliczne. Diagnoza wskazuje na potrzebę działań służących budowie społeczeństwa obywatelskiego, a także tworzenia *kultury współpracy* i zaangażowania społecznego.

WYSOKA DOSTĘPNOŚĆ USŁUG SPOŁECZNYCH

Realizacji wyzwań lokalnej polityki społecznej będzie sprzyjać wysoka dostępność usług społecznych w Gminie Miejskiej Ława, w tym w zakresie edukacji, kultury, sportu, bezpieczeństwa publicznego i pomocy społecznej. W świetle przeprowadzonych badań ankietowych usługi te spotykają się raczej z pozytywnym odbiorem, w szczególności system pomocy społecznej, jakość systemu oświaty oraz oferta kulturalna. Warto jednak zwrócić uwagę na ocenione poniżej przeciętnej – dostęp do opieki przedszkolnej i żłobkowej. Brak możliwości zapewnienia opieki małemu dziecku może bowiem rzutować na aktywność zawodową rodziców.

W kwestii usług społecznych istotne jest to, aby ich rodzaj i zakres stanowił odpowiedź na istniejące oraz prognozowane potrzeby, sprzyjając tym samym rozwojowi społecznemu. Ważna jest również współpraca międzyinstytucjonalna, która umożliwi podejmowanie wielopłaszczyznowych działań w zakresie nie tylko diagnozowania i rozwiązywania

problemów społecznych, ale przede wszystkim kreowania dobrej jakości życia mieszkańców Ławy.

Rozwiązywanie problemów społecznych stanowi długotrwały i wieloaspektowy proces. Warto, aby oprócz działań podejmowanych w sytuacjach kryzysowych, uwzględniał dążenie do zmiany mentalności osób, rodzin i całych społeczności, ponieważ bez ich chęci i zaangażowania działania te nie przyniosą skutków. Dodatkowym utrudnieniem może być dziedziczność problemów i dysfunkcji, która powoduje, że czerpanie przez kolejne pokolenia poglądów i wzorców zachowań od swoich rodzin, ma wymiar negatywny. Pozwala też prognozować pogłębianie się występujących wypaczeń i pogłębianie obszarów wykluczenia społecznego.

Efektywne rozwiązywanie problemów społecznych może wymagać podejmowania działań zapobiegawczych, służących wczesnemu wykrywaniu *objawów* dysfunkcji; edukacji i informowaniu społeczeństwa w zakresie m.in. zagrożeń społecznych i możliwości ich zapobiegania i likwidowania, a także pobudzaniu aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców. Działania te powinny iść w parze ze zrównoważonym rozwojem miasta, uwzględniającym, obok kierunków gospodarczych nastawionych na wzrost liczby miejsc pracy oraz atrakcyjność turystyczną i inwestycyjną, również kierunki wspierające budowę społeczeństwa obywatelskiego – aktywnego i świadomego.

3. Strategiczna wizja projektowanych zmian

3.1. Założenia wstępne

Koncepcja wdrażania *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Miejskiej Iława na lata 2016-2025* odwołuje się do aktualnych zasad i trendów w europejskiej polityce społecznej, które stanowią odpowiedź na zmiany cywilizacyjne i kulturowe zachodzące we współczesnym świecie. Promuje się w nich odejście od państwa opiekuńczego (*welfare state*), gwarantującego obywatelom bezpieczeństwo socjalne i dostęp do pracy, w kierunku państwa pomocniczego i zdecentralizowanego, które stymuluje rozwój przedsiębiorczości społecznej i aktywności obywatelskiej. Koncepcja ta bazuje na wizji ładu zbiorowego, której fundamentami są samorządność, solidaryzm i odpowiedzialność obywatelska. Nowoczesna, **aktywna polityka społeczna** (APS) dokonuje redefinicji kwestii socjalnych, uwzględniając pojawienie się nowych ryzyk socjalnych związanych z rozpadem tradycyjnych więzi społecznych, wydłużaniem się życia ludzi, zmianami w organizacji pracy oraz rewolucją teleinformatyczną; wspiera rozwój zawodowy pracowników słabszych i mniej zarabiających, a także promuje rozwiązania służące godzeniu życia rodzinnego z aktywnością zawodową (koncepcja *flexicurity*)²⁰.

Kluczowym wyzwaniem dla współczesnej polityki społecznej staje się wykluczenie społeczne dotykające osób, które:

- żyją w niekorzystnych warunkach ekonomicznych (ubóstwo materialne);
- nie zostały wyposażone w kapitał życiowy umożliwiający im normalną pozycję społeczną, odpowiedni poziom kwalifikacji, wejście na rynek pracy lub założenie rodziny;
- nie posiadają dostępu do odpowiednich instytucji pozwalających na wyposażenie w kapitał życiowy, jego rozwój i pomnażanie;
- posiadają cechy utrudniające im korzystanie z powszechnych zasobów społecznych (np. ze względu na zaistnienie uzależnienia, niepełnosprawności, długotrwałej choroby);
- są przedmiotem niszczącego działania innych osób lub podmiotów (polegającego na stosowaniu przemocy, szantażu, dyskryminacji itp.)²¹.

Zjawisko to ma charakter wielowymiarowy i kumulatywny, ponieważ jego przejawy (deprywacja ważnych potrzeb oraz deficyty uczestnictwa w różnych sferach życia) występują zwykle w tych samych gospodarstwach domowych. Co ważne, aktywna polityka społeczna postrzega wykluczenie społeczne przede wszystkim w kategoriach systemowych, jako wynik różnych niedostosowań w sferze regulacji prawnych, polityki, gospodarki i społeczeństwa, a nie poprzez pryzmat winy lub wyboru poszczególnych osób czy rodzin. APS nie bagatelizuje znaczenia wolnej woli człowieka, dzięki której może on podejmować decyzje – świadome i odpowiedzialne. Ale muszą być ku temu stworzone odpowiednie warunki w sferze socjalno-bytowej, zdrowotnej, edukacyjnej, kulturalnej, zawodowej itd.

²⁰ A. Karwacki, M. Rymśa, *Meandry upowszechniania koncepcji aktywnej polityki społecznej w Polsce*, w: *Polityka aktywizacji w Polsce. Usługi reintegracji w sektorze gospodarki społecznej*, red. M. Grewiński, M. Rymśa, Warszawa 2011, s. 30-34.

²¹ Opracowano na podstawie przyjętej w 2004 roku przez Radę Ministrów *Narodowej Strategii Integracji Społecznej dla Polski* (s. 22-23), której definicja pojęcia „wykluczenie społeczne” – pomimo upływu czasu – jest nadal aktualna.

Aktywna integracja osób i rodzin wykluczonych społecznie lub tym problemem zagrożonych wymaga zatem połączenia profesjonalnych metod i instrumentów oddziaływania na różnych poziomach. Podstawę i zarazem najszerszy obszar aktywności podmiotów zaangażowanych w realizację SRPS powinny stanowić programy profilaktyczne oraz instrumenty aktywizujące mieszkańców. Chodzi o wyprzedzanie wszelkich stanów zagrożenia zdrowotnego, bytowego, a także przypadków niedostosowania społecznego. Działania profilaktyczne, skupiające się na edukacji społecznej, poradnictwie i samopomocy, powinny być adresowane do osób zagrożonych ubóstwem i dysfunkcjami, a także do ogółu mieszkańców miasta. Działania aktywizujące powinny natomiast wspierać wysiłki osób i rodzin, które chcą zmienić swoją sytuację przede wszystkim poprzez podjęcie aktywności zawodowej.

Drugi obszar, w którym realizowane są zadania polityki społecznej, stanowią działania interwencyjne i terapeutyczne, adresowane do osób i grup doświadczających trudności życiowych, obejmujące również reakcje na bezpośrednie sytuacje zagrożenia. W tym obszarze mieszczą się m.in. instrumenty służące zabezpieczeniu podstawowych potrzeb osób niepełnosprawnych, chorujących czy starszych w ich środowisku zamieszkania oraz w ośrodkach wsparcia. Usługi interwencyjne to również wsparcie osób i rodzin znajdujących się w sytuacjach kryzysowych (ze względu na uzależnienia, przemoc domową, zdarzenia losowe lub klęski żywiołowe).

Wierzchołek „trójkąta oddziaływań” stanowią natomiast sankcje, będące odpowiedzią instytucji państwowych na działania jednostek niezgodne z normami prawa. Kary za złamanie prawa mają istotne znaczenie dla zachowania ładu i porządku wewnętrznego, nie mogą jednak dominować jako sposób oddziaływania na społeczeństwo. Tym bardziej, że w obliczu nakazu instytucjonalnego kierowanego do osób i grup łamiących normy społeczne, często pojawiają się negatywne następstwa tzw. „pomocy narzuconej”²². Zmniejszeniu napięcia w relacjach z „trudnym” klientem mogą służyć innowacyjne metody pracy stosowane przez psychologów, pedagogów, pracowników socjalnych i innych specjalistów, które kładą nacisk na odpowiedni proces komunikacji i współpracy sprzyjający poszerzeniu sfery autonomii, odpowiedzialności i kreatywności.

Skuteczność działań służb społecznych wzmacnia orientacja na klientów – grupy docelowe pomocy i ich specyficzne potrzeby. Indywidualizacja wsparcia, czyli jego dopasowywanie do możliwości i ograniczeń poszczególnych grup i jednostek marginalizowanych, stanowi efekt

²² Zob. więcej: A. Rurka, G. Hardy, C. Defays, *Proszę, nie pomagaj mi! Paradoks pomocy narzuconej*, tłum. U. Bisek i M. Macińska, Warszawa 2013.

tzw. „podejścia holistycznego”²³. Instytucje działające w sferze polityki społecznej powinny patrzeć na swoich klientów całościowo – nie tylko przez pryzmat „sprawy”, z którą przychodzą, ale również uwzględniając wartości, emocje, cechy fizyczne i psychiczne, środowisko rodzinne i społeczne itp. Orientacja na potrzeby wymaga ponadto zwiększenia roli sektora ekonomii społecznej w zakresie świadczenia usług socjalnych, edukacyjnych, kulturalnych czy sportowo-rekreacyjnych. PES jako podmioty zakorzenione w środowisku lokalnym oraz zorientowane na cele społeczne mogą bardzo skutecznie rozpoznawać i zaspokajać potrzeby obywateli.

Opracowanie i wdrażanie SRPS w Gminie Miejskiej Ława powinno ponadto uwzględniać trzy zasady horyzontalne (przekrojowe) przyjęte w powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, które zaprezentowano poniżej w formie zestawu norm i wartości.

Rysunek 2. Zasady horyzontalne strategii

Źródło: *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Ławskim na lata 2015-2020.*

Włączenie perspektywy równych szans, zrównoważonego rozwoju oraz dobrego rządzenia do praktyki funkcjonowania instytucji publicznych i lokalnych partnerów w Mieście Ława powinno przyczynić się do lepszego zrozumienia potrzeb społecznych oraz bardziej skutecznego ich zaspokojenia, co może okazać się szczególnie istotne w obliczu nowych ryzyk socjalnych (np. międzynarodowe migracje ludności, cyberprzemoc czy cyberuzależnienia).

²³ Zgodnie z podejściem holistycznym wszystkie zjawiska tworzą pewne układy całości, zaś poszczególne części tej całości wzajemnie na siebie wpływają. Życie społeczne, grupy tworzone przez ludzi, np. rodziny, grupy rówieśnicze, związki zawodowe, stowarzyszenia, a nawet sam człowiek jako jednostka, są złożonymi systemami składającymi się ze wzajemnie ze sobą powiązanych elementów.

3.2. Wizja i misja gminy miejskiej Ława w sferze społecznej

Wizja to pożądaný stan przyszłości – pozytywny obraz tego, jak powinna funkcjonować cała wspólnota samorządowa, poszczególni jej mieszkańcy i ich rodziny. Wizja wyznacza zasadnicze ramy, w których mieszczą się dążenia oraz cele lokalnych władz, instytucji publicznych oraz podmiotów niepublicznych zaangażowanych w realizację SRPS.

Wizja rozwoju społecznego w gminie miejskiej Ława

Ława jako jeden z najważniejszych ośrodków miejskich w województwie warmińsko-mazurskim jest miejscem zapewniającym atrakcyjne warunki do życia i rozwoju dla dzieci, młodzieży, dorosłych oraz seniorów.

Lokalna gospodarka charakteryzuje się dużym potencjałem rozwojowym, innowacyjnością, różnorodnością branż, a także społeczną odpowiedzialnością biznesu, dzięki czemu rynek pracy zapewnia wysokiej jakości, dobrze płatne miejsca pracy, w tym dla osób mających ogólnie mniejsze szanse na zatrudnienie (np. niepełnosprawnych, chorujących psychicznie). Mieszkańcy są aktywni zawodowo, posiadają kompetencje oraz kwalifikacje, dzięki którym chętnie podejmują pracę lub tworzą własne firmy, również w dynamicznie rozwijającym się sektorze ekonomii społecznej.

Dochody rodzin osiągnięte dzięki pracy zawodowej stanowią podstawę do zaspokojenia podstawowych potrzeb (np. mieszkanie, ubranie, wyżywienie, higiena i pielęgnacja) oraz potrzeb wyższego rzędu związanych z rozwojem osobistym i kontaktami społecznymi. Są ku temu stworzone również odpowiednie warunki psychologiczne i wychowawcze, na których bazują poprawne relacje pomiędzy członkami rodzin – zwłaszcza rodzicami i dziećmi. Dzięki temu rodziny stanowią przekazywanie wartości, norm i postaw społecznych takich jak bezinteresowność, solidaryzm, zaufanie, zaradność, odpowiedzialność, zdolność do współpracy, kreatywność, otwartość na nową wiedzę oraz dzielenie się nią z innymi.

Liczne zachęty do prezentowania wymienionych wyżej postaw i zachowań płyną ze środowiska, w tym z lokalnej polityki i mediów, ze szkół, zakładów pracy, z podwojek i ulic, gdzie panuje wzajemny szacunek i chęć niesienia pomocy innym. Mieszkańcy miasta wiedzą, że warto być aktywnym oraz udzielać się na rzecz dobra wspólnego. Dzięki temu w Ławie prężnie działa sektor organizacji pozarządowych, współpracujący na partnerskich zasadach z administracją samorządową, która wspiera pozytywne przejawy oddolnej aktywności obywatelskiej.

Wysoka dostępność i różnorodność usług społecznych oferowanych przez jednostki miejskie oraz podmioty niepubliczne, w tym sektor ekonomii społecznej, powoduje, iż każdy mieszkaniec może brać udział w zajęciach edukacyjnych, kulturalnych czy sportowo-rekreacyjnych. Natomiast poszczególne osoby i całe rodziny, które doświadczają trudności w codziennym funkcjonowaniu, mogą korzystać ze specjalistycznej pomocy i wsparcia, np. w zakresie spraw socjalnych, poradzeniu sobie z uzależnieniem, przemocą domową itp. Aczkolwiek przypadki takie nie są częste, ponieważ mieszkańcy Ławy są zwykle w dobrej kondycji psychicznej i fizycznej, prowadzą zdrowy tryb życia bez nałogów, dbają również o dobre relacje rodzinne i sąsiedzkie, o środowisko przyrodnicze i społeczne, w którym żyją, a także pielęgnują lokalne zwyczaje i tradycje.

Dzięki opisanym wyżej aspektom, mieszkańcy Ławy – w tym aktywna i wykształcona młodzież – nie migruje do innych miast lub za granicę, lecz swoje długoterminowe plany zawodowe i życiowe wiąże z pozostaniem w mieście.

Tak sformułowana wizja rozwoju społecznego gminy miejskiej Ława stanowi bardzo ambitny obraz rzeczywistości, pokazujący, w jaki sposób powinni funkcjonować mieszkańcy, ich rodziny, organizacje społeczne i instytucje lokalne, w ramach powiązań łączących je we wspólnocie samorządowej. Dlatego też, po pierwsze, kluczowe znaczenie będzie miało dążenie do „efektu skali”, w tym sensie, iż zmiana społeczna powinna objąć jak największą liczbę mieszkańców miasta. Powszechny charakter strategii nie stoi przy tym w sprzeczności z założeniem, że wysiłek instytucji pomocy i integracji społecznej powinien być zindywidualizowany, ukierunkowany na poszczególne osoby i rodziny, zakładając pracę z nimi zgodnie z regułą „małych kroków”. Po drugie, realizacja wizji może wykraczać poza ustalony okres wdrażania SRPS (2016-2025), ponieważ w praktyce trudno będzie ją zrealizować w ciągu 10 lat.

Trzeba ponadto wziąć pod uwagę inne, „systemowe” uwarunkowania, takie jak: otwartość terytorium miasta²⁴, niepewność otoczenia (będącego źródłem zarówno licznych szans jak i zagrożeń), złożoność i współzależność procesów rozwojowych miasta, a także dysonans pomiędzy zasobami a potrzebami lokalnymi. Ponadto należy pamiętać, iż rola władz i jednostek organizacyjnych samorządu w procesie kreowania rozwoju lokalnego jest istotnie ograniczona przez mechanizmy działania aparatu państwowego, np. centralne stanowienie prawa, zastrzeżenie części decyzji dla władz ponadlokalnych²⁵.

W tej sytuacji misję, która wyraża nadrzędny cel/sens działań podejmowanych w ramach strategii rozwiązywania problemów społecznych, można sformułować następująco:

Misja gminy miejskiej Ława w sferze społecznej

Władze samorządu miasta oraz podległe im jednostki organizacyjne, w ścisłej współpracy z lokalnymi partnerami (instytucjami publicznymi, przedsiębiorcami oraz organizacjami pozarządowymi), dążą do tego, aby w różnych sferach aktywności, zwłaszcza rodzinnej, społecznej, zawodowej, zdrowotnej, edukacyjnej, kulturalnej i sportowej, jak najpełniej zaspokoić potrzeby mieszkańców – bez względu na ich płeć, wiek, wykształcenie, poziom sprawności organizmu, status materialny czy inne cechy.

Cel ten jest realizowany przede wszystkim poprzez rozwój instytucjonalnych i specjalistycznych form wsparcia, szeroką promocję programów profilaktycznych, aktywizację i integrację mieszkańców, jak również poprzez rozbudzanie aspiracji i motywacji społeczności lokalnej do zaangażowania w działalność na rzecz własnego miasta – Małej Ojczyzny.

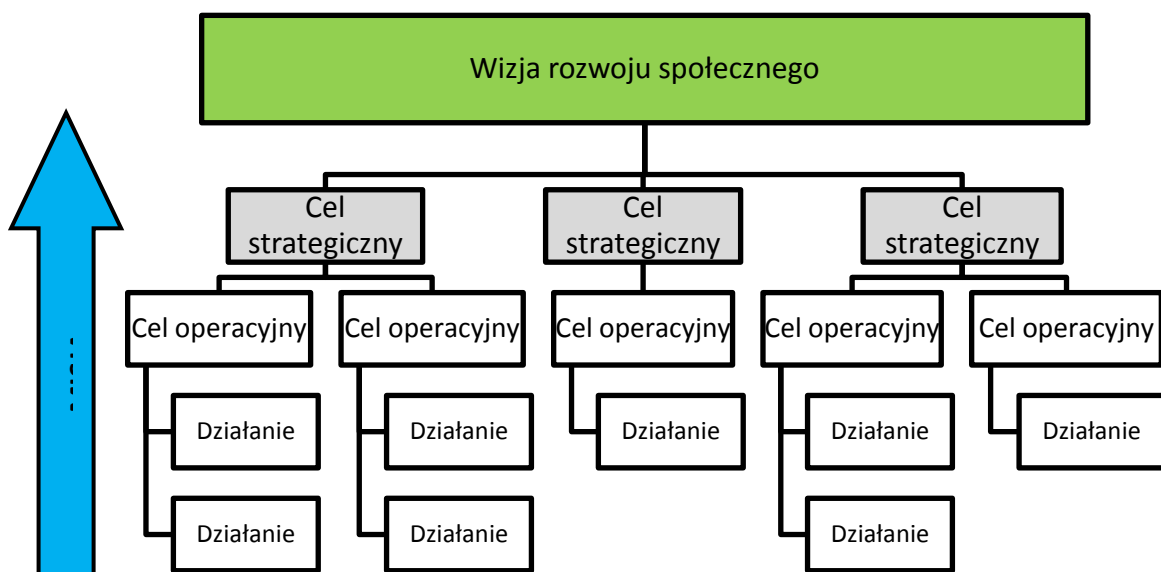
W kontekście nakreślonej wizji rozwoju oraz misji samorządu miasta Ława w obszarze życia społecznego, głównym zadaniem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Ławie oraz innych podmiotów działających w sferze pomocy społecznej staje się **wzmacnianie znaczenia usług socjalnych oraz funkcji profilaktycznych i aktywizujących** w ramach udzielanego wsparcia, w tym nowych specjalności, metod i narzędzi pracy socjalnej, przy realnym zaangażowaniu potencjału osób i rodzin doświadczających trudnych sytuacji życiowych.

²⁴ Terytorium miasta nie stanowi układu zamkniętego, lecz poprzez liczne powiązania z otoczeniem partycypuje w zjawiskach i procesach przyrodniczych, demograficznych, ekonomicznych, politycznych i innych o zasięgu regionalnym, krajowym, a nawet globalnym.

²⁵ Por. J. Sołtys, J. Lenzion, *Strategie rozwoju gmin*; www.imp.gda.pl/fileadmin/scitechfound/Publikacje/Cetstra.doc

3.3. Cele i kierunki niezbędnych działań

Systematyka planowania polityki społecznej w gminie miejskiej Łława do 2025 roku zakłada realizację siedmiu celów strategicznych odnoszących się do priorytetowych grup społecznych, wobec których powinny być podejmowane kompleksowe i interdyscyplinarne oddziaływania. Podział jest potrzebny ze względu na różnorodność potrzeb i barier, jakich doświadczają wybrane grupy, a także wielość instytucji i organizacji lokalnych zajmujących się określonymi kwestiami w oparciu o posiadane kompetencje i uprawnienia. Chodzi zatem o uporządkowanie rzeczywistości społecznej, aczkolwiek wiadomym jest, że różne problemy społeczne są ze sobą ściśle powiązane, zarówno w ujęciu indywidualnym jak i grupowym²⁶. Określona kolejność celów strategicznych nie ma zatem znaczenia hierarchicznego – każdy z nich jest równie ważny, zaś realizacja jednego celu będzie miała istotny wpływ na powodzenie we wdrażaniu pozostałych.

Każdemu celowi strategicznemu przyporządkowano od trzech do czterech celów operacyjnych, które grupują stosowane metody i narzędzia według kluczowych odniesień, tzn. w jaki sposób wpływają one na poprawę sytuacji osób, rodzin lub szerszych zbiorowości. Natomiast dla każdego celu operacyjnego sformułowano listę kierunków działań, których realizacja przyczyni się do osiągnięcia celów strategii oraz ogólnej wizji rozwoju społecznego.

Priorytet I. Aktywizacja zawodowa i rozwój przedsiębiorczości

Cel strategiczny:	1. Poprawa zdolności mieszkańców do podejmowania pracy najemnej lub pracy na własny rachunek, w tym w sektorze ekonomii społecznej.
Cel operacyjny:	1.1. Zwiększanie motywacji, kwalifikacji oraz doświadczenia zawodowego potrzebnego na rynku pracy.
Kierunki działań:	1.1.1. Zapewnienie dostępu do informacji o rynku pracy ²⁷ , doradztwa zawodowego, pośrednictwa pracy i innych specjalistów świadczących

²⁶ Mówi się nawet o sprzężeniu zwrotnym lub „kole przyczynowo-skutkowym”.

²⁷ W tym upowszechnianie ofert pracy oraz informacji o wolnych miejscach pracy.

	<p>wsparcie w zakresie poszukiwania pracy, przygotowania dokumentów aplikacyjnych, planowania ścieżki kariery zawodowej itp.</p> <p>1.1.2. Zapewnienie uczniom szkół gimnazjalnych dostępu do doradztwa edukacyjno-zawodowego, służącego ukierunkowaniu ich wyborów zawodowych oraz ścieżki dalszego kształcenia.</p> <p>1.1.3. Realizacja programów umożliwiających mieszkańcom zdobycie nowych lub aktualizację posiadanych kwalifikacji zawodowych, a także nabywanie doświadczenia w pracy, poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> – szkolenia i kursy zawodowe; – staże, praktyki zawodowe i przygotowanie zawodowe dorosłych; – prace społecznie użyteczne i roboty publiczne. <p>1.1.4. Wsparcie uzupełniania lub podnoszenia poziomu wykształcenia formalnego zwłaszcza przez osoby, które ukończyły szkołę na poziomie podstawowym lub gimnazjalnym²⁸.</p> <p>1.1.5. Organizacja targów pracy, giełd pracy oraz bezpośrednich spotkań z pracodawcami służących wsparciu osób bezrobotnych lub planujących zmienić pracę.</p>
Cel operacyjny:	1.2. Zwiększanie potencjału lokalnej gospodarki do tworzenia nowych wysokiej jakości miejsc pracy, w tym w sektorze ekonomii społecznej.
Kierunki działań:	<p>1.2.1. Wsparcie finansowe (w postaci dotacji lub refundacji części kosztów wynagrodzenia) dla pracodawców tworzących miejsca pracy dla osób bezrobotnych.</p> <p>1.2.2. Wsparcie szkoleniowo-doradcze oraz finansowe (dotacje, pożyczki, poręczenia) dla osób podejmujących samozatrudnienie w formie jednoosobowej działalności gospodarczej lub spółdzielni socjalnej.</p> <p>1.2.3. Rozwój nowych branż gospodarki w mieście poprzez pozyskanie inwestorów, rozwijanie współpracy biznesowej w kraju i za granicą oraz promocję innowacyjnych obszarów działalności.</p> <p>1.2.4. Upowszechnianie idei ekonomii społecznej oraz zasad społecznie odpowiedzialnego biznesu (np. szkolenia, wizyty studyjne, promocja w mediach).</p>
Cel operacyjny:	1.3. Ułatwianie dostępu do rynku pracy osobom oraz grupom defaworyzowanym.
Kierunki działań:	<p>1.3.1. Wspieranie usług opieki nad dziećmi do 3 roku życia w żłobkach, klubach dziecięcych lub u dziennych opiekunów.</p> <p>1.3.2. Promocja równościowego podejścia do kobiet i mężczyzn na rynku pracy (przełamywanie stereotypów, elastyczne formy zatrudnienia).</p> <p>1.3.3. Umożliwienie osobom wykluczonym społecznie udziału w zajęciach</p>

²⁸ Szczególną uwagę należy poświęcić osobom młodym w wieku 15-29 lat zaliczanym do kategorii NEET, czyli spełniającym łącznie trzy warunki: nie pracują, nie kształcą się (nie uczestniczą w kształceniu formalnym w trybie stacjonarnym) ani nie szkolą się (nie uczestniczą w zajęciach pozaszkolnych mających na celu uzyskanie, uzupełnienie lub doskonalenie umiejętności i kwalifikacji zawodowych lub ogólnych, potrzebnych do wykonywania pracy).

	<p>reintegracji społeczno-zawodowej w Klubie lub Centrum Integracji Społecznej²⁹.</p> <p>1.3.4. Realizacja programów i projektów zwiększających szanse osób niepełnosprawnych na rynku pracy, uwzględniających m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tworzenie „dedykowanych” miejsc pracy, w szczególności w ramach Zakładu Aktywności Zawodowej, spółdzielni socjalnych oraz organizacji pozarządowych; – modernizację i rozbudowę warsztatów terapii zajęciowej i innych ośrodków wsparcia; – umożliwienie korzystania z usług trenera pracy; – szkolenia zawodowe, doradztwo i pośrednictwo pracy dostosowane do potrzeb osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności; – działania informacyjno-doradcze na temat zatrudniania osób niepełnosprawnych adresowane do pracodawców.
Cel operacyjny:	1.4. Wzmocnienie systemu wsparcia i współpracy lokalnej na rzecz wzrostu zatrudnienia.
Kierunki działań:	<p>1.4.1. Współpraca władz miasta z Samorządem Powiatu Ławskiego, placówkami oświaty, instytucjami rynku pracy i przedsiębiorcami pod kątem rozwoju szkolnictwa ogólnego i zawodowego na poziomie ponadgimnazjalnym³⁰.</p> <p>1.4.2. Rozwój partnerstwa lokalnego w obszarze aktywizacji zawodowej w celu lepszej wymiany informacji o barierach na rynku pracy, a także poszukiwania skutecznych metod ich przezwyciężania.</p> <p>1.4.3. Współpraca Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej z Powiatowym Urzędem Pracy w Ławie w zakresie aktywizacji wspólnych klientów – osób bezrobotnych znajdujących się w grupie tzw. „oddalonych od rynku pracy” (III profil pomocy).</p> <p>1.4.4. Wsparcie utworzenia i działalności Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej/Inkubatora Przedsiębiorczości Społecznej w powiecie ławskim.</p> <p>1.4.5. Udział przedstawicieli władz i instytucji miejskich w pracach Zespołu ds. ekonomii społecznej w powiecie ławskim.</p>
Okres realizacji:	2016-2025 (działania ciągłe)
Podmioty odpowiedzialne:	Władze gminy miejskiej Ława: Rada Miejska, Burmistrz; jednostki organizacyjne: Urząd Miasta, MOPS, placówki oświatowe

²⁹ Zgodnie z ustawą z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym zajęciami reintegracji społeczno-zawodowej można objąć w szczególności: długotrwale bezrobotnych, osoby niepełnosprawne i chorujące psychicznie, bezdomnych, uzależnionych od alkoholu i narkotyków, zwalnianych z zakładów karnych oraz cudzoziemców.

³⁰ W związku z postępowaniem technologicznym, trendami społeczno-kulturowymi czy wymogami ochrony środowiska, szkolnictwo powinno być dostosowane do potrzeb zmieniającej się gospodarki oraz dynamiki rynku pracy. Niezbędne będzie w szczególności utworzenie nowych kierunków kształcenia zawodowego, modernizacja i rozbudowa bazy dydaktycznej, kształcenie kadry nauczycieli, a także zwiększenie jakości praktyk odbywanych przez uczniów u pracodawców.

Partnerzy w realizacji:	Starostwo Powiatowe w Łławie, PUP, PCPR, Powiatowe Centrum Rozwoju Edukacji – Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Łławie, Powiatowe Centrum Kształcenia Praktycznego w Łławie, szkoły ponadgimnazjalne Ochotniczy Hufiec Pracy, niepubliczne agencje zatrudnienia, instytucje szkoleniowe, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe i inne podmioty ekonomii społecznej
--------------------------------	---

Priorytet II. Wsparcie dzieci, rodziców i całych rodzin

Cel strategiczny:	2. Wzmocnienie rodzin w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz zapewnieniu dzieciom i młodzieży odpowiednich warunków do rozwoju.
Cel operacyjny:	2.1. Wzrost kompetencji rodziców, prawnych opiekunów oraz osób planujących założenie rodziny.
Kierunki działań:	<p>2.1.1. Realizacja zajęć i spotkań przygotowujących młodzież do świadomego podjęcia decyzji o założeniu rodziny.</p> <p>2.1.2. Wspieranie kobiet w ciąży i ich małżonków/partnerów do przyjęcia dziecka na świat (np. szkoła rodzenia, spotkania i konsultacje ze specjalistami, kampanie społeczne).</p> <p>2.1.3. Organizacja „Szkoły dla rodziców i wychowawców” oraz innych form edukacji.</p> <p>2.1.4. Pedagogizacja rodziców oraz wzmocnienie współpracy placówek oświatowych z rodzicami dzieci uczęszczających do szkół.</p> <p>2.1.5. Promocja prawidłowych wzorców funkcjonowania rodzin.</p>
Cel operacyjny:	2.2. Zwiększenie dostępu do usług wsparcia dla rodzin, zwłaszcza doświadczających trudności opiekuńczo-wychowawczych.
Kierunki działań:	<p>2.2.1. Intensyfikacja pomocy udzielanej przez pracowników socjalnych oraz asystentów rodziny, zwłaszcza rodzinom zagrożonym odebraniem dzieci i umieszczeniem w pieczy zastępczej, w szczególności z wykorzystaniem kontraktu socjalnego.</p> <p>2.2.2. Organizacja, w zależności od potrzeb, pomocy ze strony rodzin wspierających, wolontariuszy oraz grup samopomocowych.</p> <p>2.2.3. Zapewnienie szerszego dostępu do bezpłatnego poradnictwa specjalistycznego, w tym rodzinnego, psychologicznego, pedagogicznego i prawnego oraz terapii rodzinnej.</p> <p>2.2.4. Rozwój sieci placówek wsparcia dziennego działających w formie opiekuńczej, specjalistycznej lub pracy podwórkowej.</p> <p>2.2.5. Upowszechnianie nowych metod i narzędzi pracy z rodzinami, np. terapii skoncentrowanej na rozwiązaniach, mediacji rodzinnych.</p>
Cel operacyjny:	2.3. Pomoc dzieciom i młodzieży w kształceniu i wszechstronnym rozwoju.
Kierunki działań:	2.3.1. Zwiększanie dostępności przedszkoli oraz innych form edukacji przedszkolnej.

	<p>2.3.2. Prowadzenie i rozwój infrastruktury kulturalno-oświatowej oraz sportowo-rekreacyjnej, umożliwiającej dzieciom i młodzieży aktywne, produktywnie spędzanie czasu wolnego.</p> <p>2.3.3. Organizacja zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych doskonalących wiedzę, umiejętności oraz rozwijających pasje i zainteresowania dzieci i młodzieży.</p> <p>2.3.4. Umożliwienie młodzieży zdobywania cennych doświadczeń oraz aktywności na rzecz środowiska lokalnego (wolontariat, szkolenia liderów, wymiana międzynarodowa).</p> <p>2.3.5. Zapewnienie pomocy stypendialnej dla uczniów zdolnych.</p> <p>2.3.6. Zorientowanie edukacji dzieci i młodzieży na kształcenie kompetencji kluczowych: kreatywności, kooperacji i przedsiębiorczości, a także ważnych kompetencji osobistych, społecznych i obywatelskich.</p>
Okres realizacji:	2016-2025 (działania ciągłe)
Podmioty odpowiedzialne:	Władze gminy miejskiej Ława: Rada Miejska, Burmistrz; jednostki organizacyjne: Urząd Miasta/OPPUiPR, MKRPA, MOPS, przedszkola, szkoły podstawowe i gimnazjalne, ICK, ICSTiR, MBP
Partnerzy w realizacji:	PCPR, Powiatowe Centrum Rozwoju Edukacji – Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Ławie, szkoły ponadgimnazjalne, organizacje pozarządowe i inne podmioty ekonomii społecznej

Priorytet III. Minimalizowanie uzależnień, przemocy w rodzinie i innych dysfunkcji

Cel strategiczny:	3. Wzrost poziomu bezpieczeństwa i zdrowotności mieszkańców dzięki ograniczeniu problemu uzależnień, przemocy w rodzinie oraz innych dysfunkcji społecznych.
Cel operacyjny:	3.1. Wzmocnienie oddziaływań profilaktycznych i prewencyjnych w sferze uzależnień, przemocy w rodzinie oraz przestępczości.
Kierunki działań:	<p>3.1.1. Propagowanie wiedzy na temat różnych form uzależnień i innych zachowań szkodliwych dla zdrowia oraz ich negatywnych skutków.</p> <p>3.1.2. Promocja wśród mieszkańców zdrowego i aktywnego stylu życia bez nałogów.</p> <p>3.1.3. Organizacja akcji lokalnych lub udział w regionalnych/krajowych kampaniach społecznych na temat przemocy w rodzinie.</p> <p>3.1.4. Prowadzenie środowiskowych programów profilaktyczno-edukacyjnych dla dzieci, młodzieży i całych rodzin.</p> <p>3.1.5. Wzmocnienie działań służb patrolowych policji, straży miejskiej oraz kontroli prowadzonych przez Miejską Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych³¹.</p>

³¹ Chodzi w szczególności o działania mające na celu zmniejszenie liczby przypadków spożywania alkoholu w miejscach publicznych, sprzedaży alkoholu nieletnim oraz nietrzeźwym, likwidację nielegalnych punktów

	3.1.6. Realizacja akcji podnoszących świadomość mieszkańców w zakresie bezpieczeństwa publicznego oraz konsekwencji wynikających z łamania przepisów prawa.
Cel operacyjny:	3.2. Zapewnienie osobom i rodzinom doświadczającym dysfunkcji lub nimi zagrożonym dostępu do bezpośredniego, specjalistycznego wsparcia.
Kierunki działań:	<p>3.2.1. Upowszechnianie informacji na temat możliwości uzyskania pomocy przez osoby uzależnione i ich rodziny, a także przez sprawców i ofiary przemocy w rodzinie, za pośrednictwem np. mediów, materiałów drukowanych, spotkań mieszkańców ze specjalistami.</p> <p>3.2.2. Realizacja działań z zakresu poradnictwa, motywowania do leczenia, wsparcia socjalnego oraz pomocy terapeutycznej dla dzieci, osób dorosłych i całych rodzin doświadczających uzależnień, przemocy domowej i innych dysfunkcji.</p> <p>3.2.3. Wspieranie działalności grup wsparcia i grup samopomocowych typu AA, AI-Anon, DDA, DDD, a także dla ofiar przemocy.</p> <p>3.2.4. Podjęcie wspólnych inicjatyw zmierzających do poszerzenia oferty pomocy stacjonarnej o terapię uzależnień dla młodzieży oraz terapię uzależnień behawioralnych.</p> <p>3.2.5. Kierowanie sprawców przemocy do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych.</p>
Cel operacyjny:	3.3. Poprawa spójności i efektywności działań w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom, przemocy w rodzinie i przestępczości.
Kierunki działań:	<p>3.3.1. Wzmacnianie interdyscyplinarnej współpracy w zakresie monitorowania sytuacji rodzin dysfunkcyjnych, a także podejmowania adekwatnych działań interwencyjnych i zaradczych.</p> <p>3.3.2. Budowanie lokalnych partnerstw pomiędzy instytucjami publicznymi, służbą zdrowia (zwłaszcza lekarze POZ), organizacjami pozarządowymi (w tym stowarzyszeniami „abstynenckimi”) oraz z parafiami Kościoła Rzymskokatolickiego i innych wyznań w zakresie większego zaangażowania w problemy rodzin, lepszej diagnostyki dysfunkcji, a także pomocy osobom wychodzącym z uzależnienia³².</p> <p>3.3.3. Organizacja lub udział w szkoleniach, warsztatach, studiach i wizytach studyjnych realizowanych przez podmioty zewnętrzne, dających możliwość nabywania i podnoszenia kompetencji zawodowych oraz poznawania dobrych praktyk w zakresie pracy z rodziną dysfunkcyjną.</p> <p>3.3.4. Wspieranie kadry specjalistów zajmujących się uzależnieniami, przemocą w rodzinie oraz interwencją kryzysową w postaci superwizji, pomocy psychologicznej itp.</p>
Okres realizacji:	2016-2025 (działania ciągłe)

sprzedaży alkoholu, narkotyków i dopalaczy, a także wzmożony monitoring miejsc niebezpiecznych, zagrożonych przestępczością.

³² Jednym z rozwiązań jest uwrażliwianie pracodawców na problemy alkoholowe, żeby byli bardziej otwarci na pomoc pracownikom podejmującym terapię uzależnienia (np. zmiana godzin pracy).

Podmioty odpowiedzialne:	Władze gminy miejskiej Łława: Rada Miejska, Burmistrz; jednostki organizacyjne: Urząd Miasta/OPPUiPR, MKRPA, MOPS, Zespłł interdyscyplinarny, placówki oświatowe, ICK, ICSTiR, MBP, Straż Miejska
Partnerzy w realizacji:	KPP, PCPR, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Łławie, Sanepid, Zakłład Karny w Łławie, Zespłł Kuratorskiej Słłużby Słładowej przy Słłdzie Rejonowym w Łławie, szkoły ponadgimnazjalne, Powiatowy Szpital w Łławie (Oddział i Poradnia Terapii Uzależnienia), słłużba zdrowia, organizacje pozarządowe i inne podmioty ekonomii społecznej, organizacje kościelne, media lokalne

Priorytet IV. Przeciwdziałanie trwałemu ubóstwu i bezdomności

Cel strategiczny:	4. Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa materialnego i mieszkaniowego wśród osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym.
Cel operacyjny:	4.1. Wzmacnianie kompetencji mieszkańców w zakresie zaradności, samodzielności oraz gospodarowania posiadanymi zasobami.
Kierunki działań:	4.1.1. Wspieranie mieszkańców gminy przez pracowników socjalnych, asystentów rodziny i innych specjalistów w zakresie rozwiązywania problemów socjalnych, a także nabywania umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego. 4.1.2. Edukacja ekonomiczna dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych realizowana np. w formie spotkań, warsztatów, akcji informacyjno-promocyjnych ³³ . 4.1.3. Pomoc psychologiczna oraz prawna dla osób i rodzin doświadczających trudności życiowych. 4.1.4. Kontynuacja prowadzenia Karty Dużej Rodziny na terenie miasta.
Cel operacyjny:	4.2. Zapewnienie dostępu do podstawowych dóbr i zasobów materialnych.
Kierunki działań:	4.2.1. Udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej osobom oraz rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej. 4.2.2. Organizowanie zbiórek żywności, odzieży i innych podstawowych dóbr z przeznaczeniem dla najbardziej potrzebujących, w szczególności rodzin wielodzietnych i niepełnych zagrożonych wykluczeniem społecznym. 4.2.3 Utworzenie i prowadzenie noclegowni dla osób bezdomnych.
Cel operacyjny:	4.3. Przeciwdziałanie przyczynom bezdomności na terenie miasta.
Kierunki działań:	4.3.1. Prowadzenie działań w zakresie prewencji przed utratą mieszkania, eksmisją i bezdomnością. 4.3.2. Zwiększenie na terenie gminy zasobów mieszkań komunalnych, w

³³ W szerokim zakresie dotyczącym m.in. gospodarowania budżetem domowym, zawierania umów kupna-sprzedazy, praw konsumenckich, zakładania lokat oszczędnościowych, zaciągania pożyczek i kredytów.

	<p>tym socjalnych.</p> <p>4.3.3. Wspieranie rozwoju różnych form budownictwa społecznego.</p> <p>4.3.4. Współpraca MOPS z PUP, PCPR, Zakładem Karnym, służbą kuratorską i innymi podmiotami w zakresie wdrażania indywidualnych programów wsparcia służących usamodzielnianiu wychowanków pieczy zastępczej, wychodzeniu z bezdomności, a także integracji osób opuszczających zakłady karne i cudzoziemców.</p>
Okres realizacji:	2016-2025 (działania ciągłe)
Podmioty odpowiedzialne:	Władze gminy miejskiej Ława: Rada Miejska, Burmistrz; jednostki organizacyjne: Urząd Miasta, MOPS, przedszkola, szkoły podstawowe i gimnazjalne, Ławskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego Zarząd Gospodarki Lokalami Sp. z o.o.
Partnerzy w realizacji:	PUP, PCPR, Zakład Karny w Ławie, Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej przy Sądzie Rejonowym w Ławie, banki i instytucje finansowe, powiatowy rzecznik konsumentów, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe i inne podmioty ekonomii społecznej

Priorytet V. Zmniejszanie barier związanych z niepełnosprawnością

Cel strategiczny:	5. Wzrost uczestnictwa osób z niepełnosprawnością i ich rodzin w życiu społecznym.
Cel operacyjny:	5.1. Zwiększenie skali działań profilaktycznych, rehabilitacyjnych oraz kompensacyjnych w zakresie niepełnosprawności.
Kierunki działań:	<p>5.1.1. Organizowanie kampanii informacyjnych, spotkań, wykładów i prelekcji na temat przyczyn, skutków i sposobów zapobiegania powstawaniu różnych rodzajów niepełnosprawności.</p> <p>5.1.2. Stworzenie systemu kompleksowego, specjalistycznego, skoordynowanego wsparcia rozwoju dzieci i młodzieży poprzez utworzenie i funkcjonowanie ośrodka wczesnej interwencji dla dzieci w wieku 0-7 lat, Ośrodka Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczego (OREW) ora świetlicy środowiskowej dla dzieci z niepełnosprawnością intelektualną.</p> <p>5.1.3. Ułatwianie dostępu do specjalistycznej opieki zdrowotnej, placówek rehabilitacyjnych oraz punktów zaopatrzenia i wypożyczania sprzętu ułatwiającego funkcjonowanie osobom z niepełnosprawnością.</p> <p>5.1.4. Realizowanie w miejscu zamieszkania osób niepełnosprawnych lub w ośrodku wsparcia wysokiej jakości usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych.</p> <p>5.1.5. Upowszechnianie informacji o prawach i uprawnieniach, a także dostępnych programach i formach pomocy.</p>
Cel operacyjny:	5.2. Integracja osób niepełnosprawnych, ich opiekunów i rodzin ze środowiskiem lokalnym.

Kierunki działań:	<p>5.2.1. Organizacja zajęć i warsztatów sprzyjających nabywaniu umiejętności wykonywania czynności dnia codziennego, zaradności osobistej oraz funkcjonowania w życiu społecznym.</p> <p>5.2.2. Organizacja i dofinansowanie wydarzeń o charakterze edukacyjnym, kulturalnym i sportowo-rekreacyjnym.</p> <p>5.2.3. Wspieranie pomocy sąsiedzkiej, wolontariatu oraz grup samopomocowych dla osób z niepełnosprawnością i ich rodzin.</p> <p>5.2.4. Tworzenie różnych form mieszkalnictwa chronionego (hostele, mieszkania treningowe, wspierane, terapeutyczne), w tym dla osób z zaburzeniami psychicznymi.</p> <p>5.2.5. Zwiększanie nakładów finansowych na edukację integracyjną, włączającą dzieci i młodzież z niepełnosprawnością do powszechnego systemu szkolnictwa.</p>
Cel operacyjny:	5.3. Poprawa dostępności instytucji i przestrzeni miejskiej dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności.
Kierunki działań:	<p>5.3.1. Likwidacja barier architektonicznych i transportowych (np. budowa miejsc parkingowych, podjazdów, przejść dla pieszych, zakup środków transportu przystosowanych do przewozu osób z niepełnosprawnością).</p> <p>5.3.2. Przystosowanie funkcjonowania instytucji użyteczności publicznej do potrzeb i ograniczeń osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności³⁴.</p> <p>5.3.3. Upowszechnianie instrumentów wsparcia ułatwiających funkcjonowanie osobom niepełnosprawnym w środowisku lokalnym oraz kontakty z administracją (np. asystent osoby niepełnosprawnej, self adwokatura, rzecznik ds. osób niepełnosprawnych).</p> <p>5.3.4. Doksztalcanie kadr pomocy społecznej, pracowników instytucji i wolontariuszy z zakresu metod wspierania osób z niepełnosprawnością.</p>
Okres realizacji:	2016-2025 (działania ciągłe)
Podmioty odpowiedzialne:	Władze gminy miejskiej Ława: Rada Miejska, Burmistrz; jednostki organizacyjne: Urząd Miasta, MOPS, przedszkola, szkoły podstawowe i gimnazjalne, ICK, ICSTiR, MBP
Partnerzy w realizacji:	PCPR, Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy w Ławie, Warsztat Terapii Zajęciowej w Ławie, Zespół Placówek Szkolno-Wychowawczych w Ławie, Powiatowy Szpital w Ławie, Zespół Rehabilitacyjno-Terapeutyczny oraz Centrum Wspierania Aktywności Osób Niepełnosprawnych (PSOUU Koło w Ławie), organizacje pozarządowe i inne podmioty ekonomii społecznej

³⁴ Na przykład poprzez zaopatrzenie budynków w oznakowanie i urządzenia ułatwiające poruszanie się, zapewnienie odpowiedniej obsady stanowisk przez pracowników posługujących się językiem migowym, a także dostosowanie stron internetowych instytucji publicznych do standardów WCAG 2.0.

Priorytet VI. Wsparcie osób starszych i chorujących

Cel strategiczny:	6. Poprawa jakości życia seniorów oraz osób ciężko lub przewlekle chorujących.
Cel operacyjny:	6.1. Rozwój systemu opieki i wsparcia w środowisku zamieszkania osób starszych i chorujących.
Kierunki działań:	<p>6.1.1. Organizacja usług opiekuńczych w celu jak najdłuższego utrzymania osób o ograniczonej sprawności w miejscu zamieszkania.</p> <p>6.1.2. Pomoc finansowa i rzeczowa dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji bytowej z powodu podeszłego wieku i/lub długotrwałej choroby (np. zasiłki celowe na zakup leków, pomoc żywnościowa).</p> <p>6.1.3. Zwiększanie dostępności wsparcia instytucjonalnego w szczególności w ramach ośrodków dziennego pobytu, klubów seniora, rodzinnych domów pomocy oraz chronionych form mieszkalnictwa (np. mieszkania rówieśnicze).</p> <p>6.1.4. Edukacja społeczna służąca integracji oraz przełamywaniu stereotypów dotyczących osób starszych i chorujących, w szczególności poprzez promowanie pozytywnych przykładów w środowisku, upowszechnianie pomocy sąsiedzkiej oraz wolontariatu.</p> <p>6.1.5. Przygotowanie i realizacja programów informacyjno-edukacyjnych na temat zdrowia psychicznego, kształtujących odpowiednie zachowania i styl życia, sprzyjających postawom zrozumienia i akceptacji oraz przeciwdziałających dyskryminacji wobec osób z zaburzeniami psychicznymi.</p>
Cel operacyjny:	6.2. Zmniejszanie izolacji społecznej oraz poczucia osamotnienia wśród seniorów.
Kierunki działań:	<p>6.2.1. Organizacja i dofinansowanie różnorodnych form aktywności społecznej, edukacyjnej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej osób starszych.</p> <p>6.2.2. Realizacja spotkań i prelekcji na temat zagrożeń dla bezpieczeństwa fizycznego i materialnego seniorów.</p> <p>6.2.3. Promowanie wśród seniorów świadomego i aktywnego stylu życia ukierunkowanego na samorealizację oraz zachowanie jak najdłużej dobrego stanu zdrowia.</p> <p>6.2.4. Zaangażowanie osób starszych w inicjatywy sprzyjające wymianie międzypokoleniowej oraz kultywowaniu tradycji i zwyczajów.</p> <p>6.2.5. Stworzenie karty seniora umożliwiającej korzystanie przez osoby starsze z tańszych oraz adresowanych bezpośrednio do tego środowiska różnorodnych usług społecznych.</p>
Cel operacyjny:	6.3. Zwiększenie zaangażowania oraz koordynacji działań instytucji i organizacji lokalnych na rzecz osób starszych i chorujących.
Kierunki działań:	6.3.1. Inicjowanie, organizacja lub wsparcie działań edukacyjnych mających na celu zwiększanie poziomu świadomości wśród lokalnych

	<p>decydentów oraz pracowników służb społecznych w zakresie specyficznych potrzeb oraz skutecznych metod i narzędzi pracy z osobami starszymi oraz chorującymi.</p> <p>6.3.2. Współpraca z Samorządem Powiatu Ławskiego, gminami oraz środowiskami seniorskimi w kierunku utworzenia podmiotu koordynującego oraz centrum seniora wspierającego merytorycznie i logistycznie działania na rzecz osób starszych w powiecie.</p> <p>6.3.3. Podejmowanie współpracy ze służbą zdrowia oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie zwiększania dostępu do profilaktyki zdrowotnej oraz do specjalistycznych badań i porad medycznych dla mieszkańców miasta.</p>
Okres realizacji:	2016-2025 (działania ciągłe)
Podmioty odpowiedzialne:	Władze gminy miejskiej Ława: Rada Miejska, Burmistrz; jednostki organizacyjne: Urząd Miasta, MOPS, przedszkola, szkoły podstawowe i gimnazjalne, ICK, ICSTiR, MBP; Miejska Rada Seniorów w Ławie
Partnerzy w realizacji:	PCPR, Dom Pomocy Społecznej w Lubawie Filia w Ławie, Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy w Ławie, Powiatowy Szpital w Ławie, służba zdrowia, Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku w Ławie, organizacje pozarządowe i inne podmioty ekonomii społecznej

Priorytet VII. Aktywizacja i integracja społeczności miasta

Cel strategiczny:	7. Zwiększenie zaangażowania mieszkańców miasta w sprawy ważne dla lokalnej wspólnoty.
Cel operacyjny:	7.1. Wzrost świadomości społecznej i obywatelskiej.
Kierunki działań:	<p>7.1.1. Praktyczna edukacja prawna i obywatelska uwzględniająca w szczególności ideę samorządności, zagadnienia integracji europejskiej, prawa człowieka oraz krytyczny odbiór treści medialnych.</p> <p>7.1.2. Promowanie wśród mieszkańców zachowań prozdrowotnych, w tym zdrowej diety, dbałości o higienę i kulturę fizyczną, udziału w okresowych badaniach profilaktycznych.</p> <p>7.1.3. Podnoszenie poziomu świadomości ekologicznej oraz kształtowanie postaw dbania o środowisko przyrodnicze przez mieszkańców.</p> <p>7.1.4. Podejmowanie inicjatyw na rzecz porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, w tym rozwijających umiejętności udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej.</p> <p>7.1.5. Upowszechnianie wiedzy o historii i kulturze regionu, narodu polskiego oraz innych narodowości (edukacja międzykulturowa).</p>
Cel operacyjny:	7.2. Wzmocnienie oddolnej aktywności mieszkańców miasta, realizowanej przez organizacje pozarządowe i grupy nieformalne.
Kierunki działań:	7.2.1. Rozwój, modernizacja i udostępnianie mieszkańcom obiektów służących aktywności społecznej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej.

	<p>7.2.2. Opracowanie i wdrażanie Programów Aktywności Lokalnej lub innych instrumentów służących integracji oraz organizowaniu społeczności miasta, uwzględniających środowiskową pracę socjalną oraz animację lokalną.</p> <p>7.2.3. Wspieranie inicjatyw społecznych na rzecz mieszkańców miasta realizowanych przez organizacje pozarządowe i podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, poprzez zlecenie realizacji zadań publicznych (współpraca finansowa³⁵) oraz pomoc o charakterze informacyjnym, organizacyjnym, szkoleniowym i doradczym.</p> <p>7.2.4. Wdrożenie budżetu obywatelskiego (partycypacyjnego) w Łławie w celu umożliwienia jej mieszkańcom bezpośredniego wpływu na decyzje o wydatkowaniu części środków finansowych na przedsięwzięcia zgłoszone przez obywateli.</p> <p>7.2.5. Wspieranie działalności Centrum Organizacji Pozarządowych w Łławie.</p>
Cel operacyjny:	7.3. Poprawa warunków instytucjonalnych sprzyjających partycypacji obywatelskiej w samorządzie.
Kierunki działań:	<p>7.3.1. Wykorzystanie różnorodnych, aktywizujących form konsultacji społecznych przy podejmowaniu przez władze miasta decyzji w sprawach ważnych dla społeczności, w sposób stwarzający warunki do powszechnego w nich uczestnictwa osób i organizacji obywatelskich.</p> <p>7.3.2. Włączanie lokalnych liderów, w tym przedsiębiorców i działaczy sektora pozarządowego, do prac zespołów o charakterze inicjatywnym, konsultacyjnym i opiniodawczym w zakresie planowania strategicznego oraz realizacji zadań publicznych przez samorząd miasta.</p> <p>7.3.3. Regularna ewaluacja prawa lokalnego oraz rozwiązań organizacyjnych i technicznych w strukturach samorządu miasta w zakresie ułatwień i barier w dostępie obywateli do informacji publicznej oraz możliwości włączania mieszkańców w procesy decyzyjne, a także wprowadzanie adekwatnych zmian i usprawnień.</p>
Okres realizacji:	2016-2025 (działania ciągłe)
Podmioty odpowiedzialne:	Władze gminy miejskiej Łława: Rada Miejska, Burmistrz; jednostki organizacyjne: Urząd Miasta, MOPS, przedszkola, szkoły podstawowe i gimnazjalne, ICK, ICSTiR, MBP, straż miejska
Partnerzy w realizacji:	KPP, KPPSP, służba zdrowia, Rada Organizacji Pozarządowych Powiatu Łławskiego/Rada Działalności Pożytku Publicznego, Centrum Organizacji Pozarządowych w Łławie, organizacje pozarządowe i inne podmioty ekonomii społecznej

³⁵ Jednym z elementów takiej współpracy może być również dofinansowanie przez samorząd miasta wkładów własnych finansowych wnoszonych przez organizacje do projektów współfinansowanych ze środków pomocowych.

Zakłada się, iż wyżej wymienione cele oraz kierunki działań będą realizowane w pełnym horyzoncie czasowym strategii (2016-2025), dlatego też odstąpiono od opracowania odrębnego, szczegółowego harmonogramu. Jednakże w zależności od zmieniających się uwarunkowań prawnych, organizacyjnych i finansowych, w kolejnych latach mogą nie być wdrażane wszystkie zadania strategiczne. Zarazem przewiduje się możliwość rozszerzenia katalogu działań, jeżeli pojawią się nowe potrzeby oraz możliwości rozwiązywania problemów społecznych nie uwzględnione w momencie tworzenia SRPS.

4. Zarządzanie realizacją strategii

4.1. Ramy formalno-organizacyjne

Jak stanowi art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy o pomocy społecznej, do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy nie tylko opracowanie strategii rozwiązywania problemów społecznych, ale również jej późniejsza realizacja. Znaczna część kierunków działań zaplanowanych w SRPS mieści się w zadaniach jednostek organizacyjnych gminy miejskiej Łława, powiatu łławskiego, organizacji pozarządowych i innych podmiotów, które są już skutecznie wdrażane. Zarazem istnieje w strategii sfera nowych pomysłów i rozwiązań, stanowiących odpowiedź na nasilające się problemy oraz nie zaspokojone w dostatecznym stopniu potrzeby mieszkańców, a także postulat zwiększenia efektywności lokalnej polityki społecznej, który nie zostanie wprowadzony w życie bez wyjścia poza standardowe kompetencje i relacje między instytucjami.

Im szerszy jest obszar ambitnych dążeń i nierutynowych działań, tym większy poziom niepewności co do ostatecznych efektów. Dlatego też nieodzownym elementem strategii staje się rozdział, który opisuje zarządzanie, czyli zestaw logicznie ze sobą powiązanych czynności służących osiągnięciu celów SRPS za pomocą dostępnych zasobów (ludzkich, rzeczowych, finansowych, informacyjnych).

Czynności służące skutecznej i efektywnej realizacji celów SRPS można ująć w formie czterech obszarów:

1. czynności operacyjne

- ustalanie z interesariuszami bieżących potrzeb, podziału zadań i odpowiedzialności, a także uszczegóławianie zapisów strategii w postaci rocznych lub kilkuletnich programów (wynikających z ustawy o pomocy społecznej i innych ustaw);

2. czynności informacyjno-konsultacyjne

- przekazywanie władzom gminy, lokalnym partnerom i instytucjom współpracującym oraz mieszkańcom informacji na temat stanu wdrożenia poszczególnych priorytetów, a także pozyskiwanie informacji zwrotnej;

3. czynności monitorująco-ewaluacyjne

- regularna weryfikacja poziomu osiągnięcia celów i rezultatów oraz zakresu zrealizowanych działań, dokonywanie oceny jakościowej postępów we wdrażaniu SRPS oraz osiągniętych efektów;

4. czynności wnioskodawcze

- wypracowywanie wniosków i rekomendacji w zakresie decyzji korygujących wdrażanie SRPS oraz aktualizacji dokumentu.

Kluczową rolę w planowaniu oraz podejmowaniu decyzji strategicznych będą odgrywały władze samorządu miasta – Burmistrz Łławy oraz Rada Miejska w Łławie. Natomiast działania praktyczne, wdrażające podjęte decyzje i zaplanowane kierunki działań, będą przede wszystkim domeną jednostek organizacyjnych miasta. Kluczowa będzie zarazem współpraca z podmiotami niezależnymi organizacyjnie: Samorządem Powiatu Łławskiego i Województwa Warmińsko-Mazurskiego, administracją rządową, zewnętrznymi instytucjami pomocy

społecznej i rynku pracy, służbą zdrowia, policją, strażą pożarną, podmiotami ekonomii społecznej, przedsiębiorcami, a także – a może przede wszystkim – ze społecznością lokalną. Zarządzanie realizacją SRPS powinno być systemowe (całościowe), elastyczne i otwarte na zmieniające się otoczenie, ponieważ strategia jest planem dostosowanym do uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych, jednak w taki sposób, aby tam gdzie to możliwe, kształtować rzeczywistość społeczną w oparciu o wizję pożądaných zmian.

Na mocy art. 110 ust. 4 ustawy o pomocy społecznej, realizację strategii rozwiązywania problemów społecznych będzie koordynował Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Łławie. Jednakże z uwagi na szeroki zakres tematyczny SRPS, łączący zagadnienia z dziedziny pomocy społecznej, zatrudnienia, edukacji, kultury, ochrony zdrowia czy mieszkalnictwa, niezbędne jest utworzenie zespołu zadaniowego ds. wdrażania i monitoringu strategii. Organ ten zostanie powołany zarządzeniem Burmistrza Łław jako ciało o charakterze inicjatywnym, konsultacyjnym i opiniodawczym.

W skład zespołu powinni wejść przedstawiciele kluczowych instytucji zaangażowanych w realizację SRPS. Ważne jest zatem, aby w pracach uczestniczyli nie tylko reprezentanci jednostek organizacyjnych miasta, ale również powiatu łławskiego oraz sektora ekonomii społecznej. Do zadań Zespołu zadaniowego będzie należało podejmowanie działań wspierających merytorycznie proces wdrażania SRPS, w szczególności poprzez:

- 1) pozyskiwanie, analizę oraz wymianę informacji na temat problemów i potrzeb społecznych w zakresie objętym strategią;
- 2) udział w opracowywaniu programów pomocy społecznej i innych dokumentów służących realizacji strategii;
- 3) śledzenie i ocenę wpływu uwarunkowań zewnętrznych, np. zmian prawa, procesów ekonomicznych czy zjawisk społeczno-kulturowych, na aktualność założeń strategii;
- 4) przygotowanie raportów monitoringowych zawierających informacje na temat stanu wdrożenia poszczególnych priorytetów;
- 5) przedkładanie wniosków i rekomendacji adresowanych do władz miasta.

Zespół powinien spotykać się przynajmniej raz w roku w celu regularnej wymiany informacji i doświadczeń oraz monitoringu realizacji strategii. Obsługę administracyjno-techniczną Zespołu zapewni Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Łławie. Szczegółowe zasady i tryb pracy określi Zarządzenie Burmistrza Łław.

4.2. Monitoring i ewaluacja strategii

Monitoring i ewaluacja strategii rozwiązywania problemów społecznych to dwa ważne procesy, które powinny zachodzić równolegle z jej realizacją. Pierwszy z nich pozwala sprawdzać, czy zaplanowane działania są wdrażane w założony sposób, natomiast drugi skupia się na ocenie, czy osiągnięto wizję i cele SRPS³⁶. Można zatem powiedzieć, że monitoring koncentruje się bardziej na aspektach ilościowych (nakłady, produkty, wskaźniki realizacji), natomiast ewaluacja na zagadnieniach jakościowych (procedury, rezultaty, oddziaływanie). Monitoring może dotyczyć w szczególności postępu rzeczowego (merytorycznego) oraz finansowego realizowanych działań, w tym ich terminowości, a także osiągniętych mierzalnych (ilościowych) efektów działań takich jak np. podjęcie zatrudnienia, ukończenie udziału w szkoleniu, poddanie się terapii w placówce leczenia uzależnień. Monitoring stanowi podstawę sprawozdawczości, zarządzania zmianą oraz ewaluacji.

³⁶ *Metodologia wspierania rozwoju społecznego gminy poprzez partycypację. Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych i Rozwoju Społecznego*, red. N. Chojnowska-Ochnik, E. Singer, Warszawa 2010, s. 115.

4.2.1. Wskaźniki realizacji działań

Faktyczny zakres monitoringu strategii określają jej wskaźniki, czyli zmienne wyrażane liczbowo, obrazujące stan realizacji poszczególnych zadań strategicznych. Zostały one określone w odniesieniu do zdefiniowanych kierunków działań pogrupowanych według celów szczegółowych oraz celów operacyjnych, których osiągnięciu będą służyć. Jednakże z uwagi na bardzo szeroki obszar interwencji w ramach SRPS, a także znaczenie jako kluczowego, samoistnego dokumentu planistycznego samorządu miasta w sferze polityki społecznej, sformułowany niżej katalog wskaźników odnosi się bardziej do rezultatów podejmowanych działań w odniesieniu do grup docelowych, niż do poniesionych nakładów oraz wytworzonych produktów. Monitoringowi będą również podlegać wskaźniki „kontekstowe”, pokazujące ogólną sytuację społeczno-ekonomiczną miasta w skali „makro”, w której w danym roku wdrażana była strategia.

OGÓLNA SYTUACJA SPOŁECZNO-EKONOMICZNA MIASTA

Lp.	Wskaźnik „oddziaływania”:	Źródło danych:
1)	Liczba ludności miasta wg faktycznego miejsca zamieszkania.	GUS
2)	Odsetek mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w ogólnej ludności (w %).	GUS
3)	Liczba pracujących z obszaru miasta.	GUS
4)	Liczba bezrobotnych zarejestrowanych, w tym w szczególnej sytuacji na rynku pracy.	PUP
5)	Liczba bezrobotnych według ustalonych profili pomocy.	PUP
6)	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.	GUS
7)	Liczba podmiotów gospodarki narodowej na terenie miasta – ogółem oraz w przeliczeniu na 10 tys. ludności.	GUS
8)	Struktura podmiotów gospodarki narodowej według form prawnych.	GUS
9)	Liczba mieszkań oddanych do użytkowania.	GUS
10)	Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oraz w przeliczeniu na 1 osobę (w m ²).	GUS
11)	Odsetek mieszkań wyposażonych w wodociąg, ustęp spłukiwany, łazienkę oraz centralne ogrzewanie.	GUS
12)	Liczba przychodni oraz aptek ogólnodostępnych na terenie miasta.	GUS
13)	Liczba mieszkańców korzystających z pomocy społecznej, w tym długotrwale: liczba osób, którym przyznano świadczenie; liczba rodzin; liczba osób w rodzinach – w podziale na powody udzielania pomocy.	MOPS
14)	Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców (w %).	GUS, MOPS
15)	Liczba stwierdzonych przestępstw o charakterze kryminalnym.	KPP

Uwaga: tam, gdzie to możliwe, dane powinny uwzględniać podział na kobiety i mężczyzn.

Cel strategiczny 1. Poprawa zdolności mieszkańców do podejmowania pracy najemnej lub pracy na własny rachunek, w tym w sektorze ekonomii społecznej.

- 1) Liczba osób, które zostały objęte usługami i instrumentami rynku pracy – ogółem oraz według rodzaju wsparcia.
- 2) Liczba udostępnionych ofert pracy oraz informacji o wolnych miejscach pracy.
- 3) Liczba i odsetek uczniów szkół gimnazjalnych, którzy skorzystali z doradztwa edukacyjno-zawodowego.
- 4) Liczba zorganizowanych targów pracy oraz bezpośrednich spotkań z pracodawcami.
- 5) Liczba utworzonych subsydiowanych miejsc pracy na terenie miasta.
- 6) Liczba osób, które dzięki wsparciu ze środków publicznych podjęły zatrudnienie w formie umów o pracę, umów cywilnoprawnych oraz samozatrudnienia (jednoosobowa działalność gospodarcza, przystąpienie do spółdzielni socjalnej).
- 7) Łączna wartość dotacji przekazanych na utworzenie lub doposażenie miejsc pracy.
- 8) Liczba dzieci do 3 r.ż., które korzystały z usług opieki w żłobkach, klubach dziecięcych lub u dziennych opiekunów.
- 9) Liczba oraz formy działających na terenie miasta podmiotów integracji społeczno-zawodowej³⁷.
- 10) Liczba osób, które rozpoczęły/zakończyły udział w zajęciach reintegracji społeczno-zawodowej (w ramach KIS lub CIS).
- 11) Liczba osób niepełnosprawnych zatrudnionych w sektorze ekonomii społecznej.
- 12) Liczba osób niepełnosprawnych korzystających ze wsparcia na rynku pracy (np. trener pracy, szkolenia i doradztwo).
- 13) Liczba działających partnerstw lokalnych i innych form współpracy instytucji publicznych, przedsiębiorców i organizacji pozarządowych w zakresie aktywizacji zawodowej mieszkańców.
- 14) Liczba programów aktywizacji zrealizowanych w partnerstwie Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej i Powiatowego Urzędu Pracy.
- 15) Liczba działających na terenie miasta lub powiatu Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej/Inkubatorów Przedsiębiorczości Społecznej, z których mogą korzystać mieszkańcy Ławy.

Cel strategiczny 2. Wzmocnienie rodzin w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz zapewnieniu dzieciom i młodzieży odpowiednich warunków do rozwoju.

- 1) Liczba zorganizowanych szkoleń, spotkań i innych form edukacji.
- 2) Liczba osób, które skorzystały ze wsparcia – według rodzajów działań.
- 3) Liczba zatrudnionych pracowników socjalnych oraz asystentów rodziny.

³⁷ Może to być Klub Integracji Społecznej, Centrum Integracji Społecznej, Zakład Aktywności Zawodowej, Warsztat Terapii Zajęciowej lub inny podmiot działający na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, którego głównym zadaniem nie jest działalność gospodarcza.

- 4) Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych wsparciem pracownika socjalnego oraz asystenta rodziny.
- 5) Liczba rodzin, które skorzystały z pomocy ze strony rodzin wspierających, wolontariuszy oraz grup samopomocowych; poradnictwa specjalistycznego; placówek wsparcia dziennego.
- 6) Liczba funkcjonujących placówek wsparcia dziennego według form oraz liczba dzieci uczęszczających do placówek.
- 7) Liczba pracowników pomocy społecznej wykorzystujących innowacyjne metody i narzędzia pracy z rodzinami.
- 8) Liczba i odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w różnych formach.
- 9) Liczba dzieci i młodzieży uczestniczących w zajęciach pozalekcyjnych i pozaszkolnych – według rodzajów zajęć.
- 10) Liczba dzieci i młodzieży będących wolontariuszami.
- 11) Liczba dzieci i młodzieży korzystającej z pomocy stypendialnej, w tym jej łączna wartość.

Cel strategiczny 3. Wzrost poziomu bezpieczeństwa i zdrowotności mieszkańców dzięki ograniczeniu problemu uzależnień, przemocy w rodzinie oraz innych dysfunkcji społecznych.

- 1) Liczba sporządzonych Niebieskich Kart – część A.
- 2) Liczba inicjatyw upowszechniających wiedzę na temat uzależnień, przemocy w rodzinie oraz bezpieczeństwa publicznego.
- 3) Liczba zrealizowanych programów profilaktyczno-edukacyjnych/liczba uczestników.
- 4) Liczba interwencji policji, straży miejskiej oraz MKRPA związanych z łamaniem przepisów o przeciwdziałaniu alkoholizmowi i narkomanii.
- 5) Liczba rodzin i osób, które skorzystały z pomocy psychospołecznej i terapeutycznej.
- 6) Liczba przeprowadzonych przez MKRPA rozmów motywujących osoby uzależnione do podjęcia leczenia.
- 7) Liczba działających grup wsparcia i grup samopomocowych typu AA, AI-Anon, DDA, DDD, dla ofiar przemocy oraz liczba uczestników.
- 8) Liczba i rodzaje placówek stacjonarnych świadczących wsparcie w wychodzeniu z uzależnień.
- 9) Liczba sprawców przemocy skierowanych do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych.
- 10) Liczba odbytych spotkań w ramach Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (grupy robocze).
- 11) Liczba podjętych partnerskich inicjatyw służących przeciwdziałaniu problemom oraz wsparciu osób i rodzin doświadczających dysfunkcji.
- 12) Liczba osób, które wzięły udział w szkoleniach, warsztatach, studiach i wizytach studyjnych.

- 13) Liczba pracowników pomocy społecznej zajmujących się rodzinami dysfunkcyjnymi, którzy skorzystali ze wsparcia psychologicznego, superwizji itp.

Cel strategiczny 4. Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa materialnego i mieszkaniowego wśród osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym.

- 1) Liczba spotkań, prelekcji, warsztatów i innych działań z zakresu edukacji ekonomicznej mieszkańców miasta.
- 2) Liczba osób i rodzin doświadczających trudności życiowych, które skorzystały z pomocy psychologicznej i/lub prawnej.
- 3) Liczba rodzin, którym wydano Kartę Dużej Rodziny (rządową lub miejską).
- 4) Liczba osób i rodzin, którym przyznano świadczenia pieniężne i niepieniężne.
- 5) Liczba zorganizowanych zbiórek żywności, odzieży i innych podstawowych dóbr z przeznaczeniem dla najbardziej potrzebujących
- 6) Liczba miejsc w noclegowni/liczba osób, które skorzystały z noclegu.
- 7) Liczba mieszkań komunalnych oraz mieszkań (lokali) socjalnych w zasobie miasta.
- 8) Liczba wniosków złożonych na mieszkanie komunalne z zasobów gminy.
- 9) Liczba osób oczekujących na mieszkanie socjalne.
- 10) Liczba zrealizowanych programów w zakresie prewencji przed utratą mieszkania, eksmisją i bezdomnością.
- 11) Liczba podjętych wspólnych inicjatyw służących usamodzielnianiu wychowanków pieczy zastępczej, wychodzeniu z bezdomności, a także integracji osób opuszczających zakłady karne i cudzoziemców.

Cel strategiczny 5. Wzrost uczestnictwa osób z niepełnosprawnością i ich rodzin w życiu społecznym.

- 1) Liczba zorganizowanych działań informacyjnych na temat przyczyn, skutków i sposobów zapobiegania niepełnosprawności.
- 2) Liczba dzieci i młodzieży korzystającej na terenie miasta ze wsparcia ośrodka wczesnej interwencji i OREW.
- 3) Liczba działających placówek rehabilitacyjnych oraz punktów zaopatrzenia i wypożyczania sprzętu/ liczba osób niepełnosprawnych, które skorzystały z pomocy.
- 4) Liczba osób niepełnosprawnych objętych usługami opiekuńczymi (w tym specjalistycznymi).
- 5) Liczba ośrodków wsparcia dziennego, w tym liczba miejsc/liczba osób korzystających w ciągu roku.
- 6) Liczba jednostek prowadzących warsztaty zajęciowe dla osób z niepełnosprawnością, w tym liczba dostępnych miejsc/liczba osób korzystających w ciągu roku.
- 7) Liczba zorganizowanych imprez, happeningów, spotkań itp. służących integracji osób niepełnosprawnych, ich opiekunów i rodzin ze środowiskiem lokalnym.
- 8) Liczba osób niepełnosprawnych korzystających z różnorodnych form aktywności

społecznej, edukacyjnej, kulturalnej i sportowej.

- 9) Liczba utworzonych mieszkań chronionych, w tym liczba miejsc mieszkalnych, dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnością.
- 10) Liczba dzieci uczących się w szkołach w ramach edukacji integracyjnej.
- 11) Liczba obiektów użyteczności publicznej, w których zlikwidowano bariery architektoniczne i komunikacyjne.
- 12) Liczba osób z niepełnosprawnością, które skorzystały z dofinansowania do likwidacji barier architektonicznych w miejscu zamieszkania.
- 13) Liczba osób niepełnosprawnych korzystających z instrumentów ułatwiających funkcjonowanie w środowisku lokalnym.
- 14) Liczba pracowników służb społecznych zajmujących się wsparciem osób niepełnosprawnych i ich rodzin, którzy skorzystali z form doskonalenia zawodowego.

Cel strategiczny 6. Poprawa jakości życia seniorów oraz osób ciężko lub przewlekle chorujących.

- 1) Liczba osób starszych, które skorzystały z usług opiekuńczych.
- 2) Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi objętych specjalistycznymi usługami opiekuńczymi.
- 3) Liczba osób starszych, które w ciągu roku skorzystały ze świadczeń pieniężnych lub niepieniężnych.
- 4) Liczba działających na terenie miasta form instytucjonalnej pomocy dla seniorów³⁸.
- 5) Liczba przeprowadzonych inicjatyw z zakresu edukacji społecznej, służących integracji oraz przełamywaniu stereotypów dotyczących osób starszych i chorujących.
- 6) Liczba osób starszych korzystających z różnorodnych form aktywności społecznej, edukacyjnej, kulturalnej i sportowej³⁹.
- 7) Liczba osób starszych zaangażowanych w inicjatywy sprzyjające wymianie międzypokoleniowej oraz kultywowaniu tradycji i zwyczajów.
- 8) Liczba osób korzystających z karty seniora.
- 9) Liczba przeprowadzonych działań edukacyjnych oraz liczba ich uczestników, mających na celu zwiększanie poziomu świadomości wśród lokalnych decydentów oraz pracowników służb społecznych na temat starości.
- 10) Liczba inicjatyw w zakresie profilaktyki zdrowotnej oraz dostępu do specjalistycznych badań i porad medycznych.

Cel strategiczny 7. Zwiększenie zaangażowania mieszkańców miasta w sprawy ważne dla lokalnej wspólnoty.

- 1) Liczba zrealizowanych spotkań edukacyjnych, warsztatów, szkoleń i innych wydarzeń z zakresu: wiedzy prawnej i obywatelskiej, świadomości prozdrowotnej, ekologicznej,

³⁸ Np. ośrodków dziennego pobytu, klubów seniora, rodzinnych domów pomocy oraz chronionych form mieszkalnictwa.

³⁹ W tym służących promocji zdrowia i bezpieczeństwa seniorów.

- bezpieczeństwa publicznego oraz edukacji kulturowej.
- 2) Liczba uczestników powyższych inicjatyw.
 - 3) Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów służących aktywności społecznej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej ludności.
 - 4) Liczba uczestników Programów Aktywności Lokalnej lub innych instrumentów służących integracji oraz organizowaniu społeczności miasta.
 - 5) Liczba projektów (zadań publicznych) i organizacji pozarządowych, które otrzymały wsparcie finansowe z budżetu miasta, wsparcie doradczo-szkoleniowe i inne.
 - 6) Wartość środków finansowych z budżetu miasta przeznaczonych na realizację zadań miasta przez organizacje pozarządowe oraz podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.
 - 7) Liczba zgłoszonych inicjatyw, liczba osób głoszących oraz wartość środków wydatkowanych w ramach budżetu obywatelskiego.
 - 8) Liczba przeprowadzonych konsultacji społecznych z mieszkańcami/liczba uczestników konsultacji.
 - 9) Liczba lokalnych liderów, w tym przedsiębiorców i działaczy sektora pozarządowego, włączonych w prace zespołów o charakterze inicjatywnym, konsultacyjnym i opiniodawczym.
 - 10) Liczba zmian i usprawnień prawa lokalnego oraz rozwiązań organizacyjnych i technicznych w zakresie dostępu do informacji publicznej oraz możliwości włączania mieszkańców w procesy decyzyjne.

Katalog wskaźników realizacji strategii ma charakter otwarty. Jeżeli w procesie monitorowania SRPS zostanie zidentyfikowana potrzeba rozszerzenia zakresu lub przeformułowania wybranych wskaźników, możliwe jest wprowadzenie zmian przez zespół zadaniowy bez konieczności aktualizacji całego dokumentu.

4.2.2. Metody i narzędzia monitoringu

Monitoring strategii będzie prowadzony w okresach dwuletnich – za każde zakończone dwa lata kalendarzowe. Zebrane dane powinny być analizowane, a następnie opracowywane w formie **raportów z monitoringu strategii**, służących potrzebom wewnętrznym oraz działaniom informacyjnym adresowanym do szerszej opinii publicznej. Raporty te powinny zawierać w szczególności:

- opis uwarunkowań i przebieg procesu monitorowania strategii;
- ocenę wpływu uwarunkowań zewnętrznych, np. zmian prawa, procesów ekonomicznych czy zjawisk społeczno-kulturowych, na aktualność założeń strategii;
- ogólną charakterystykę bieżącej sytuacji społeczno-ekonomicznej w mieście;
- prezentację priorytetów i celów strategii, zrealizowanych wskaźników wdrażania SRPS, a także opis zrealizowanych działań pod względem jakościowym i ilościowym;
- wnioski i rekomendacje.

Metody i narzędzia służące pozyskiwaniu danych do monitoringu strategii będą uzależnione od rodzaju wskaźników stanowiących przedmiot weryfikacji. Wskaźniki oddziaływania, obrazujące społeczno-gospodarczy kontekst wdrażania SRPS, opierają się głównie na statystyce publicznej Głównego Urzędu Statystycznego. Dane te są co prawda rozproszone, jednak ich dostępność za pośrednictwem Banku Danych Lokalnych GUS oraz innych

publikacji należy ocenić wysoko, zaś samo pobranie wymaga względnie prostych czynności technicznych (przy użyciu komputera z dostępem do standardowego oprogramowania oraz Internetu).

Więszym wyzwaniem będzie natomiast pozyskiwanie danych do wskaźników realizacji działań, zważywszy na dobrowolność udziału w badaniu monitorującym podmiotów niezależnych organizacyjnie wobec władz samorządu gminy miejskiej Ława, co może stanowić jedną z trudności w pozyskaniu kompletnych danych. W tym celu konieczna będzie komunikacja zespołu zadaniowego ds. wdrażania i monitoringu SRPS nie tylko z samorządowymi jednostkami organizacyjnymi, innymi działającymi lokalnie instytucjami, ale również podmiotami niepublicznymi – zwłaszcza tymi, które realizują na rzecz mieszkańców Ławy zadania państwa w zakresie polityki społecznej przekazane im przez organy administracji rządowej lub samorządu.

Biorąc pod uwagę powyższe, konieczna będzie stała promocja w środowisku lokalnym założeń *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Miejskiej Ława na lata 2016-2025*, a także transparentność i responsywność procesu wdrażania i monitorowania dokumentu. Informacji o zrealizowanych inicjatywach oraz planach i zamierzeniach w zakresie lokalnej polityki społecznej powinna być udostępniana różnym grupom interesariuszy, a także poddawana regularnej weryfikacji i ocenie w ramach otwartych konsultacji społecznych. Ponadto niezbędne będzie stworzenie w miarę przystępnego i jednolitego zestawu narzędzi służących pozyskiwaniu danych do monitoringu (np. ankieta/formularz elektroniczny dla instytucji i organizacji do wypełnienia na komputerze).

Z uwagi na zaplanowany szeroki i kompleksowy charakter monitoringu, a także faktyczne terminy udostępniania szeregu danych statystycznych⁴⁰, zaleca się, aby dwuletnie raporty z monitoringu były opracowywane do końca czerwca roku następującego po okresie sprawozdawczym, a następnie przedkładane Burmistrzowi i Radzie Miejskiej. Po ich zatwierdzeniu należy zapewnić możliwość swobodnego dostępu i zapoznania się z nimi przez obywateli, na przykład poprzez zamieszczenie w Biuletynie Informacji Publicznej.

4.2.3. Podstawowe założenia ewaluacji

Ewaluacja jako proces badania oraz oceny wartości i jakości podejmowanych działań, jest szczególnie ważna w kontekście „uczenia się” organizacji oraz doskonalenia realizowanych strategii, programów i projektów⁴¹. Istotą ewaluacji jest użyteczność, to znaczy możliwość wykorzystania jej wyników w praktyce. Punktem wyjścia powinno być zatem precyzyjne określenie celu i przedmiotu ewaluacji, a także sformułowanie kluczowych pytań, na które odpowiedzi będzie się poszukiwać. Następnie należy zweryfikować dostępne metody zbierania danych oraz źródła informacji. Ewaluacja może zakładać wykorzystanie różnorodnych metod i narzędzi badawczych (np. analiza danych zastanych, ankieta, wywiad indywidualny lub grupowy), aczkolwiek trzeba również pamiętać o wymogu praktyczności, czyli aby dane były gromadzone przy zachowaniu rozsądnych kosztów.

Ewaluacja może być prowadzona: a) przez niezależny organizacyjnie, zewnętrzny podmiot np. firmę doradczą, b) przez podmiot wewnętrzny, ale zachowujący pewną niezależność, np.

⁴⁰ Względnie długi czas oczekiwania dotyczy w szczególności statystyki publicznej prowadzonej przez GUS. Dla przykładu najświeższe dane dotyczące demografii i rynku pracy są zwykle dostępne około połowy maja.

⁴¹ K. Olejniczak, M. Ferry, *Ewaluacja w praktyce sektora publicznego*, w: *Ewaluacja jako standard zarządzania w sektorze publicznym*, red. B. Pietras-Goc, Kraków 2008, s. 9-10.

jednostka nie zaangażowana bezpośrednio we wdrażanie SRPS, c) w formie autoewaluacji, np. przez zespół ds. wdrażania i monitoringu strategii lub pracownika MOPS.

Ewaluacja bazuje na pięciu kryteriach wiążących się z kierunkami poszukiwań badawczych, które można przedstawić w formie pytań⁴²:

- Trafność (odpowiedniość, adekwatność) – pokazuje zgodność celów i metod wdrażania strategii, programu lub projektu z rzeczywistymi potrzebami i problemami społecznymi (np. czy cele SRPS odpowiadają zidentyfikowanym potrzebom? czy wstępnie obrana strategia działań jest spójna wewnątrznie/nadal aktualna?).
- Skuteczność – pozwala ocenić stopień realizacji zakładanych celów i działań, ich zgodność z planem, a także wpływ czynników zewnętrznych (np. w jakim stopniu cele SRPS zostały osiągnięte? jakie były sukcesy, a jakie przeszkody napotkało wdrażanie? czy system wdrażania SRPS był skuteczny?).
- Efektywność (wydajność) – bada relacje między nakładami, kosztami i zasobami a osiągniętymi efektami interwencji (np. czy podobne efekty można było osiągnąć przy wykorzystaniu innych instrumentów? czy podobne efekty można było osiągnąć przy wykorzystaniu niższych nakładów finansowych?).
- Użyteczność – odnosi się do rzeczywistych efektów i ich adekwatności do sytuacji oraz wyzwań społeczno-ekonomicznych w trakcie lub po zakończeniu realizacji SRPS (np. czy strategia przyczyniła się do rozwiązania lub zminimalizowania zdiagnozowanych problemów? czy zrealizowane w jej ramach inicjatywy pobudziły kolejne przedsięwzięcia? czy osiągnięte efekty nie zostały uzyskane kosztem pogorszenia sytuacji osób i instytucji nie objętych strategią?).
- Trwałość – obejmuje pytania o ciągłość efektów interwencji, przede wszystkim pozytywnych, w perspektywie średnio- i długookresowej (np. czy efekty SRPS są trwałe, długookresowe? czy są odczuwalne po zakończeniu jej realizacji?).

Należy jednak podkreślić, iż poprawnie przeprowadzona ewaluacja nie powinna odnosić się do wszystkich aspektów realizacyjnych strategii rozwiązywania problemów społecznych (z uwagi na zbyt szeroki zakres dokumentu). Należy natomiast koncentrować się na wybranych aspektach wdrażania SRPS, szczególnie istotnych dla władz samorządu gminy miejskiej Ława, jednostek organizacyjnych oraz partnerów lokalnych. Wybór formy i zakresu badań ewaluacyjnych powinien zostać podjęty na podstawie analizy potrzeb wynikających z rocznych raportów monitoringowych oraz możliwości finansowania zadania przez budżet miasta, przy wsparciu ze strony zewnętrznych programów pomocowych.

4.3. Finansowanie realizacji strategii

Realizacja kierunków działań zaplanowanych w *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Miejskiej Ława na lata 2016-2025* wymaga odpowiednich zasobów finansowych, bowiem każde przedsięwzięcie generuje określone koszty.

Podstawowym źródłem finansowania strategii będzie budżet samorządu miasta. Większość kierunków działań mieszczących się w sferze lokalnej polityki społecznej realizują jednostki organizacyjne miasta w ramach swoich podstawowych, statutowych zadań. Instytucje te działają w sposób ciągły, zaś szeroki zakres oraz standardy świadczonych przez nie usług są w dużej mierze niezależne od zewnętrznych środków pomocowych. Pewien zakres działań jest ponadto możliwy do realizacji komplementarnie lub nawet wspólnie przez Samorząd Miasta, gminy wiejskiej Ława, Powiatu Ławskiego, Samorząd Województwa Warmińsko-

⁴² Por. *Podstawy ewaluacji dla pomocy społecznej*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Kraków 2010, s. 7.

Mazurskiego oraz innych JST – na podstawie zawieranych pomiędzy nimi porozumień. Duża część środków na lokalną politykę społeczną będzie ponadto pochodzić z budżetu państwa. Chodzi zarówno o transfery w postaci subwencji ogólnej jak i dotacji celowych, z których część trzeba będzie pozyskać startując w konkursach. W tej kategorii mieszczą się bowiem programy rządowe oraz programy ministerstw, w szczególności takie jak „Senior-Wigor” czy „Świetlica – Dzieci – Praca”, a także dwa duże programy adresowane do organizacji pozarządowych: Fundusz Inicjatyw Obywatelskich oraz Program na rzecz Aktywizacji Osób Starszych.

Druga grupa źródeł finansowania to przede wszystkim środki z Funduszy Europejskich dostępne w ramach perspektywy obejmującej lata 2014-2020. Polska otrzyma w niej około 4,5 mld euro więcej niż w latach 2007-2013, z czego około 82,5 mld euro przeznaczy na politykę spójności. Dla założeń SRPS szczególne znaczenie będą miały Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER) oraz Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2014-2020 (RPO WiM), umożliwiające pozyskiwanie środków z Europejskiego Funduszu Społecznego na walkę z ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

PO WER jest programem krajowym, który zakłada wdrażanie niezbędnych reform (np. zmiany prawne, organizacyjne, działania koordynacyjne, szkolenie kadr) w dziedzinie zatrudnienia, włączenia społecznego, edukacji, szkolnictwa wyższego, zdrowia i dobrego rządzenia. Ponadto oferuje wsparcie bezpośrednie osób i grup społecznych w tych obszarach, gdzie interwencja krajowa jest uzasadniona obiektywnymi przesłankami. Chodzi w szczególności o osoby młode do 29 r.ż. pozostające bez pracy, w tym mieszczące się w kategorii NEET (w RPO będą zatem wspierane osoby w wieku od 30 lat wzwyż), społeczności romskie, osoby odbywające karę pozbawienia wolności, a także podmioty ekonomii społecznej (zwłaszcza w zakresie korzystania ze zwrotnych instrumentów finansowych). W ramach PO WER wspierane będą również innowacje społeczne, projekty mobilności międzynarodowej i współpracy ponadnarodowej. Natomiast RPO WiM 2014-2020 zakłada finansowanie 12 osi priorytetowych (w tym pomocy technicznej) ukierunkowanych na realizację przedsięwzięć w sferze gospodarki, energetyki, ochrony środowiska, infrastruktury transportowej i cyfrowej, dziedzictwa kulturowego, rewitalizacji społecznej, usług publicznych, rynku pracy i włączenia społecznego. W jego ramach będzie możliwe pozyskanie dofinansowania na projekty służące aktywizacji społeczno-zawodowej osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem, w tym na wsparcie oferowane przez

podmioty integracji społecznej (KIS, CIS, ZAZ), poradnictwo i asystenturę rodzinną, a także zatrudnienie w sektorze ekonomii społecznej.

W trzeciej grupie źródeł finansowania mieszczą się natomiast środki prywatne pochodzące z fundacji (np. Fundacja im. Stefana Batorego, Fundacja Bankowa im. Leopolda Kronenberga, Fundacja PZU), pieniądze od sponsorów, środki z 1% dla organizacji pożytku publicznego, darowizny, zbiórki publiczne i inne. Ta grupa jest dostępna przede wszystkim dla organizacji pozarządowych, dlatego też nieodzowna będzie współpraca miasta z III sektorem – w formie wzajemnego informowania o planowanych i realizowanych działaniach, a także przy okazji projektów partnerskich.

Niektóre spośród wymienionych źródeł finansowania umożliwiają zarówno pozyskiwanie wsparcia na realizację inwestycji „miękkich”, czyli projektów służących rozwojowi kapitału ludzkiego i społecznego, jak i inwestycji „twardych” – w budowę i modernizację infrastruktury komunikacyjnej, ochrony środowiska oraz infrastruktury społecznej. Obie te ścieżki powinny być wdrażane komplementarnie jako współzależne kierunki działań na rzecz poprawy warunków i jakości życia w Ławie.

W świetle zaprezentowanych wcześniej założeń aksjologicznych strategii oraz wizji oczekiwanych zmian, należy postulować stopniowy, procentowy **wzrost wydatków publicznych na usługi aktywizujące oraz specjalistyczne wsparcie organizowane w formie środowiskowej**, jak również programy i projekty służące rozwojowi kapitału ludzkiego i społecznego. Powinno się to odbywać kosztem zmniejszenia świadczeń socjalnych (przede wszystkim pieniężnych), które bardzo często stanowią bodziec do dezaktywizacji społeczno-zawodowej, zamiast wspierać osoby i rodziny w efektywnym radzeniu sobie z trudnymi sytuacjami życiowymi.

Określenie bardziej precyzyjnych ram finansowych strategii nie wydaje się obecnie możliwe ani celowe. Czynnikiem ograniczającym planowanie finansowania SRPS są: szeroki zakres tematyczny dokumentu, dziesięcioletni okres jego obowiązywania, a także konkursowy tryb pozyskiwania dotacji w ramach większości programów pomocowych, co powoduje, iż wsparcie to ma charakter niepewny i incydentalny. Dodatkowo, dynamicznie zmieniającą się rzeczywistość, w tym zewnętrzne uwarunkowania polityczne, prawne i ekonomiczne powodują, iż określanie w momencie tworzenia strategii wysokości środków potrzebnych do realizacji jej zadań (zarówno po stronie dochodów jak i wydatków) stanowi poważne wyzwanie. Dlatego też adekwatne do potrzeb kosztorysy będą tworzone w momencie planowania i aktualizacji budżetu miasta (w tym planów finansowych poszczególnych jednostek organizacyjnych) oraz opracowywania programów i projektów precyzujących założenia SRPS.

Wykaz najważniejszych skrótów

CEK – Centrum Edukacji Kulturalnej

DPS – Dom Pomocy Społecznej

ES – ekonomia społeczna

ICK – Iławskie Centrum Kultury

ICSTiR – Iławskie Centrum Sportu, Turystyki i Rekreacji

GUS – Główny Urząd Statystyczny

KIS – Klub Integracji Społecznej

KPP – Komenda Powiatowa Policji w Iławie

KPPSP – Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Iławie

KRS – Krajowy Rejestr Sądowy

MBP – Miejska Biblioteka Publiczna w Iławie

MKIS – Młodzieżowy Klub Integracji Społecznej

MKRPA – Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

MOPS – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Iławie

NK – Niebieska Karta

OIOF – Ostródzko-Iławski Obszar Funkcjonalny

OPPUiPR – Ośrodek Psychoedukacji, Profilaktyki Uzależnień i Pomocy Rodzinie w Iławie

OSP – Ochotnicza Straż Pożarna

PCPR – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Iławie

PUP – Powiatowy Urząd Pracy w Iławie

SRPS – Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych

ZI – Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie

Załącznik 1. Członkowie Zespołu ds. opracowania Strategii

Lp.	Imię i nazwisko	Instytucja/organizacja
1.	Ewa Junkier	II Zastępca Burmistrza Miasta Iławy (UM)
2.	Edyta Perges	Wydział Promocji i Współpracy z Zagranicą (UM)
3.	Magdalena Woś	Straż Miejska (UM)
4.	Krzysztof Panfil	Ośrodek Psychoedukacji, Profilaktyki Uzależnień i Pomocy Rodzinie (UM)
5.	Irena Kasprzycka	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Iławie
6.	Danuta Nastaj	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Iławie
7.	Urszula Jankowska	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Iławie
8.	Agnieszka Łapińska	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Iławie
9.	Mariusz Brzozowski	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Iławie
10.	Andrzej Pankowski	Rada Miejska w Iławie
11.	Renata Kamińska	Miejski Zespół Obsługi Szkół i Przedszkoli w Iławie
12.	Ewa Wiśniewska	Iławskie Centrum Kultury
13.	Wojciech Żmudziński	Iławskie Centrum Sportu, Turystyki i Rekreacji
14.	Kinga Groszkowska	Miejska Biblioteka Publiczna w Iławie
15.	Alina Liedtke	Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
16.	Monika Kowalska-Kastrau	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Iławie
17.	Waldemar Markuszewski	Komenda Powiatowa Policji w Iławie
18.	Agata Steiner-Dembińska	Powiatowy Urząd Pracy w Iławie
19.	Renata Motylińska	Powiatowe Centrum Rozwoju Edukacji – Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna
20.	Anna Chudzikowska	Iławskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego Zarząd Gospodarki Lokalami Sp. z o.o.
21.	Wojciech Jankowski	Rada Organizacji Pozarządowych Powiatu Iławskiego
22.	Iwona Śliwińska	Oddział Uzależnień – Szpital Powiatowy w Iławie
23.	Marian Wilkowski	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Iławie
24.	Krystyna Rychlik	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Zarząd Miejsko-Gminny w Iławie
25.	Michał Szczypiński	Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy
26.	Adela Kowalska	Stowarzyszenie Iławski Klub „Amazonki”
27.	Barbara Krauze	I Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej przy Sądzie Rejonowym w Iławie
28.	Lech Żendarski	Miejska Rada Seniorów w Iławie
29.	Arkadiusz Karpiński	Spółdzielnia Socjalna „HORYZONTY” w Iławie
30.	Magdalena Wróblewska	Warsztaty Terapii Zajęciowej w Iławie
31.	Mariola Panfil	Zespół Placówek Szkolno-Wychowawczych
32.	Marek Kaucz	Dom Pomocy Społecznej w Iławie

Załącznik 2. Wzór ankiety

ANKIETA

Szanowni Państwo!

Serdecznie zapraszamy do wypełnienia anonimowej ankiety, której wyniki posłużą opracowaniu *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Miejskiej Ława na lata 2016-2020*. Poznanie Państwa potrzeb i oczekiwań pozwoli nam na wyznaczenie najważniejszych kierunków rozwoju społecznego Miasta, dlatego prosimy o szczerze odpowiedzi na poniższe pytania. Dziękujemy ☺

1. Jak ocenia Pan/i poszczególne czynniki wpływające na jakość życia w Ławie – w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza *bardzo źle*, a 5 – *bardzo dobrze*?

Wyszczególnienie	1	2	3	4	5	Nie wiem
Infrastruktura publiczna (np. drogi, chodniki)						
Komunikacja publiczna						
Walory turystyczno-krajobrazowe						
Stan środowiska naturalnego						
Sytuacja na lokalnym rynku pracy						
Dostęp do opieki żłobkowej						
Dostęp do opieki przedszkolnej						
Jakość systemu oświaty						
Możliwość zmiany i podnoszenia kwalifikacji zawodowych						
Dostęp do lekarzy specjalistów						
System pomocy społecznej						
Dostępność sieci usług i handlu na terenie Miasta						
Oferta kulturalna (imprezy, festyny, widowiska, koncerty itp.)						
Możliwości spędzania wolnego czasu						
Czystość, porządek i ład przestrzenny						
Wizerunek i promocja Miasta na zewnątrz						
Poziom zamożności mieszkańców Miasta						
Atrakcyjność Miasta dla inwestorów i przedsiębiorców						
Działalność lokalnych władz samorządowych						
Komunikacja na linii władze Miasta - mieszkańcy						
Poziom pracowitości, zaradności, przedsiębiorczości mieszkańców						
Aktywność organizacji pozarządowych						

2. W jaki sposób warunki życia w Ławie zmieniły się w ostatnich latach?

- Zdecydowanie na lepsze
- Raczej na lepsze

- Bez zmian
- Raczej na gorsze
- Zdecydowanie na gorsze

3. Jakie kierunki rozwoju Miasta, z wymienionych poniżej, są według Pana/i najważniejsze? Proszę zaznaczyć maksymalnie 3 odpowiedzi.

- Rozwój usług społecznych (np. edukacja, opieka nad dziećmi i osobami starszymi)
- Wsparcie małej i średniej przedsiębiorczości
- Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej Miasta
- Wsparcie tworzenia nowych miejsc pracy
- Ochrona i wzbogacanie środowiska przyrodniczego
- Wsparcie inicjatyw kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych
- Wzrost atrakcyjności turystycznej Miasta
- Wspieranie organizacji pozarządowych i oddolnych inicjatyw lokalnych
- Budowanie i promocja wizerunku Miasta
- Inny (jaki?)

4. Jakim osobom i grupom społecznym, w Pana/i ocenie najtrudniej żyje się w Łławie? Proszę zaznaczyć max. 3 odpowiedzi, dotyczące osób i grup, które napotykają najwięcej barier w codziennym funkcjonowaniu, które w największym stopniu doświadczają skutków występujących problemów społecznych oraz które mają najmniejsze możliwości rozwoju i poprawy sytuacji.

- Dzieci i młodzież
- Osoby starsze
- Osoby z niepełnosprawnościami i chorujące, w tym psychicznie
- Osoby/rodziny dotknięte bezrobociem
- Osoby/rodziny ubogie
- Samotne matki/samotni ojcowie
- Rodziny wielodzietne
- Osoby/rodziny dotknięte problemem uzależnienia
- Osoby/rodziny dotknięte problemem przemocy domowej
- Inne, jakie?.....

5. Czy w Pana/i sąsiedztwie można zaobserwować:

	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Zdecydowanie nie	Raczej nie	Nie wiem
a) alkoholizm?	☐	☐	☐	☐	☐
b) narkomanię?	☐	☐	☐	☐	☐
c) przemoc w rodzinie?	☐	☐	☐	☐	☐

6. Czy ma Pan/i poczucie wpływu na sprawy lokalne?

- zdecydowanie tak
- raczej tak
- raczej nie
- zdecydowanie nie
- nie mam zdania/trudno powiedzieć

7. Jaki jest, w Pana/i ocenie, poziom integracji społeczności Iławy? Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź:

Więzi pomiędzy mieszkańcami są luźne, społeczność charakteryzuje wysoki poziom obojętności społecznej	Mieszkańcy w małym stopniu identyfikują się ze społecznością i jej sprawami, brak zaangażowania społecznego mieszkańców	Występują słabe więzi między mieszkańcami, występują nieliczne przejawy wzajemnej pomocy i wspólnych działań	Występują pozytywne więzi pomiędzy mieszkańcami, podejmowane są wspólne działania w zakresie spraw społecznych	Występują liczne przejawy samopomocy, społeczność jest zintegrowana, mieszkańcy identyfikują się ze społecznością	Społeczność jest mocno zintegrowana, współdziała ze sobą, występują bardzo częste wspólne działania, mieszkańcy mocno identyfikują się ze społecznością
☐	☐	☐	☐	☐	☐

8. Czy czuje się Pan/i bezpiecznie na terenie Iławy?

- Tak
- Nie
- Nie wiem/nie mam zdania

Jeśli nie, to co jest przyczyną braku poczucia bezpieczeństwa? Proszę zaznaczyć wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Grupy młodzieży zakłócającej spokój na ulicach
- Naruszanie prawa i porządku publicznego przez osoby pozostające pod wpływem środków odurzających (alkohol, narkotyki, itp.)
- Kradzieże, włamania, rozboje
- Kierowcy łamiący przepisy ruchu drogowego
- Działalność grup przestępczych wymuszających okupy i haracze
- Niewystarczająca aktywność policji
- Korupcja
- Inne (jakie?).....

9. Jakich problemów/trudności życiowych doświadcza Pan/i w swojej rodzinie? Proszę zaznaczyć wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Brak stałego zatrudnienia
- Niewielkie zarobki/niska emerytura bądź renta
- Niepełnosprawność członka rodziny
- Choroba
- Uzależnienie członka rodziny (np. alkohol, narkotyki)
- Złe warunki mieszkaniowe
- Konflikty rodzinne/małżeńskie
- Niepewne szanse edukacyjne dzieci
- Zadłużenie rodziny (kredyty, pożyczki)
- Trudności wychowawcze i konflikty z dzieckiem
- Brak pieniędzy na bieżące wydatki
- Samotne rodzicielstwo
- Konflikty z prawem członka rodziny
- Przemoc ze strony członka rodziny
- Długotrwała nieobecność partnera/partnerki związana z pracą podjętą np. za granicą
- Inne, jakie?
- Moja rodzina nie doświadcza żadnych problemów/trudności życiowych

10. W jaki sposób angażuje się Pan/i w życie społeczności lokalnej? Proszę zaznaczyć wszystkie właściwe odpowiedzi

- Pełnienie funkcji społecznych (np. radny miejski)
- Udział w konsultacjach społecznych
- Pomoc przy organizacji imprez/wydarzeń lokalnych
- Wsparcie rzeczowe inicjatyw społecznych (np. udostępnianie pomieszczeń, sprzętu)
- Wsparcie finansowe organizacji i inicjatyw społecznych (np. darowizny)
- Dbanie o estetykę i czystość najbliższego otoczenia
- Pomoc sąsiedzka
- Wolontariat na rzecz osób potrzebujących wsparcia
- Inne, jakie?
- W żaden sposób nie angażuję się w życie lokalnej społeczności

Metryczka

I. Płeć

- Kobieta
- Mężczyzna

II. Wiek

- 15-29 lat
- 30-44 lata
- 45-59 lata
- 60 lat i więcej

III. Wykształcenie

- Wyższe
- Policealne
- Średnie zawodowe
- Średnie ogólnokształcące
- Zasadnicze zawodowe
- Gimnazjalne i niższe

IV. Jaka jest Pana/i sytuacja społeczno-zawodowa? Proszę wskazać jedną dominującą.

- Uczeń
- Student
- Pracownik najemny
- Własna działalność gospodarcza
- Emeryt(ka)/rencista(ka)
- Rolnik
- Niepracujący/a - bezrobotny/a
- Inne, jakie?

V. Czy korzysta Pan/i ze świadczeń pomocy społecznej?

- Tak
- Nie